

CONSELL
COMARCAL
DEL
MARESME

Consell Comarcal del Maresme

IReS

Institut de Reinserció Social

ESTUDI PROSPECTIU
D'IMMIGRACIÓ
A LA COMARCA DEL MARESME

Mataró, maig 2003

ESTUDI PROSPECTIU D'IMMIGRACIÓ A LA COMARCA DEL MARESME

Mataró, maig 2003

L'IReS disposa d'un sistema de gestió de la qualitat conforme a la norma internacional ISO 9001:94 per la qual cosa ha obtingut la corresponent certificació. I actualment es troba en procés de transició a la normativa del 2000, ISO 9001:2000. La certificació confirma la capacitat de l'entitat per a complir els requisits dels seus clients, la reglamentació i els requisits propis de la organització.

INDEX

I.	INTRODUCCIÓ	6
II.	MARC TEÒRIC	10
II.1.	INTEGRACIÓ	13
II.2.	IMMIGRACIÓ	15
II.3.	IDENTITAT I CULTURA.....	18
II.4.	PARADIGMES I MODELS EN RELACIÓ A LA CONVIVÈNCIA.	21
II.5.	CIUTADANIA I PARTICIPACIÓ	22
II.6.	COMPLEXITAT	26
III.	IMMIGRACIÓ I POLITIQUES PUBLIQUES.	28
III.1.	POLITIQUES PUBLIQUES D'IMMIGRACIÓ:	28
III.2.	ELS PLANS D'IMMIGRACIÓ I EL PLA DEL MARESME.	31
IV.	ESTUDI DIAGNÒSTIC DE LA IMMIGRACIÓ A LA COMARCA DEL MARESME	37
IV.1.	PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC	37
IV.1.1.	Població	37
IV.1.2.	El fenomen immigratori en la Comarca del Maresme.....	39
IV.2.	SITUACIÓ LEGAL	53
IV.2.1.	Situació legal a la comarca del maresme.....	54
IV.3.	TREBALL	60
IV.3.1.	L'economia submergida al Maresme.	61
IV.3.2.	Treball i immigració al maresme	64
IV.4.	HABITATGE	71
IV.4.1.	Habitatge al Maresme.	71
IV.4.2.	Immigració i habitatge.	72
IV.4.3.	Recursos.....	75
IV.5.	BENESTAR SOCIAL	76

IV.5.1.	MARC LEGISLATIU: Llei Orgànica 8/2000 de 22 de desembre, de reforma de la Llei Orgànica 4/2000 d'11 de gener.	76
IV.5.2.	Servei d'Atenció Social Primària (SSAP) a la Comarca.....	76
IV.5.3.	Immigració i Assistència Social Primària.....	77
IV.5.4.	Immigració i protecció de menors.....	83
IV.6.	EDUCACIÓ	86
IV.6.1.	MARC LEGISLATIU (Llei Orgànica 8/2000* de 22 de desembre, de reforma de la Llei Orgànica 4/2000 d'11 de gener).....	86
IV.6.2.	Els serveis educatius al Maresme.....	87
IV.6.3.	Dades de Matriculació al Maresme. Curs 2001 -2002.....	87
IV.6.4.	Recursos educatius específics relacionats amb fet migratori.....	92
IV.7.	SALUT.....	106
IV.7.1.	MARC NORMATIU: Llei Orgànica 8/2000* de 22 de desembre, de reforma de la Llei Orgànica 4/2000 d'11 de gener.	106
IV.7.2.	RECURSOS DE SANITARIS AL MARESME	106
IV.7.3.	SALUT I IMMIGRACIÓ	106
IV.8.	PROGRAMES, ACCIONS I RECURSOS ESPECÍFICS A NIVELL MUNICIPAL, INTERMUNICIPAL I COMARCAL.....	112
IV.8.1.	Projectes Municipals.....	112
IV.8.2.	Pla Municipal d'atenció a les famílies i/o Individus d'origen Magrebí amb desavantatges de Calella.....	114
IV.8.3.	Programa Intermunicipal d'Immigració del Alt Maresme	114
IV.8.4.	Pla Municipal per a la Nova Ciutadania de Mataró.....	116
IV.8.5.	Consell Comarcal del Maresme.....	117
IV.8.6.	Serveis de Mediació a la Comarca.....	118
IV.9.	VIDA ASSOCIATIVA	121
IV.9.1.	Associacionisme al Maresme	123
IV.9.2.	Activitats de algunes associacions immigrants.....	125
IV.10.	CULTE RELIGIOS MUSULMÀ.....	132
IV.10.1.	CULTE MUSULMAN AL MARESME	136

V. L'ESCENARI I LES PROPOSTES D'ACTUACIÓ PEL PLA COMARCAL D'IMMIGRACIÓ AL MARESME.....	138
V.1. L'ESCENARI.....	138
V.1.1. Població.....	138
V.1.2. Situació legal.....	138
V.1.3. Treball.....	139
V.1.4. Habitatge.....	141
V.1.5. Benestar Social.....	142
V.1.6. Educació i formació.....	143
V.1.7. Joves.....	144
V.1.8. Salut.....	145
V.1.9. Vida associativa.....	146
V.2. CONCLUSIONS GENERALS SOBRE L'ESCENARI.....	148
V.3. PROPOSTES.....	150
V.3.1. Objectius generals pel que fa el desenvolupament del Pla Comarcal d'Immigració del Maresme.....	150
V.3.2. Proposta Operativa.....	151
V.3.3. Definició de funcions.....	152
V.3.4. Pla treball segon semestre 2003.....	152

I. INTRODUCCIÓ

El consell Comarcal del Maresme el desembre de 2001 va aprovar, en sessió plenària extraordinària, l'objectiu estratègic de cohesió social del Pla d'Objectius Comarcals. com a projecte estratègic consta l'elaboració d'una carta per la convivència i com a política la coordinació del pla d'immigració al Maresme. El setembre de 2002 El Consell Comarcal del Maresme, el Departament de Benestar social de la Generalitat de Catalunya i els ajuntaments de Mataró, Premià de Mar, Masnou i Pineda de Mar, signen el protocol de col·laboració pel desenvolupament d'un pla comarcal d'integració dels immigrants a partir de l'acord i el consens entre totes les administracions, entitats i associacions que hi ha al territori. Pla que gestionarà l'Institut de Reinserció Social (IReS).

És des d'aquest marc que el Consell Comarcal del Maresme sol·licita a l'IReS el febrer de 2003 la realització d'un estudi prospectiu d'immigració a la comarca del Maresme.

L'IReS, ONG que treballa en l'àmbit dels Serveis Socials des de 1969, assumeix l'encàrrec de l'estudi aportant l'experiència de l'entitat en estudis i projectes socials, treballant des de la perspectiva de confluència d'esforços per a conèixer el territori i facilitar el desenvolupament de propostes que permetin la integració de la població immigrant del Maresme. Partint de la necessitat d'articular tots els recursos disponibles per a analitzar la realitat del territori, escoltar polítics, tècnics, immigrants i autòctons a fi de realitzar propostes adreçades a tots els agents de la Comarca que permetin una millor cohesió social, convivència i participació social i ciutadana per part de tots els residents.

Així doncs l'IReS configura un equip de treball format per una sociòlega i un llicenciat en ciències polítiques que juntament amb la dinamitzadora del pla d'immigració del Maresme, subvencionat per Benestar Social, portaran a terme dit estudi prospectiu. Equip que es reforça amb el suport d'un coordinador de serveis, la directora tècnica i el suport administratiu i de gestió de l'IReS.

Aquest estudi és el que es presenta en el present informe en el que ha col·laborat la Dra. Pilar Heras Trias, Professora titular de la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona, especialista en educació multicultural, gènere i educació, educació ambiental i altres àrees pròpies de l'acció social i l'educació.

S'ha iniciat l'estudi partint del treball realitzat, prèviament, per la dinamitzadora del pla. En els dos mesos i mig d'estudi s'ha portat a terme diferents accions:

- recerca d'informació d'altres plans comarcals d'immigració: estudis, propostes, èxits, encerts, dificultats,....
- recollida de dades demogràfiques, socials i culturals,
- recull d'accions i propostes d'integració de la immigració desenvolupades a la comarca en els darrers anys i en el present,
- entrevistes qualitatives amb diferents agents del territori,
- tallers participatius amb diferents entitats i associacions de la comarca,
- sessions de discussió i conceptualització del marc teòric de referència,

Aquestes dades s'han treballat a mode de "retrat de la realitat" i es presenten en el present informe essent un document punt de partida per al diagnòstic participatiu de la situació de la immigració a la comarca que desplegui propostes concretes d'actuació.

A l'hora d'encarar la tasca de l'elaboració de l'estudi prospectiu d'immigració a la comarca del maresme com a punt d'inici per al Pla d'integració dels Immigrant a la Comarca del Maresme s'han tingut presents dos aspectes que el fan peculiar :

D'una banda, el fet que d'uns anys ençà hi ha diverses activitats a la comarca que es desenvolupen a nivell local, en alguns municipis, i també amb un cert grau de projecció o de coordinació a nivell més ampli; la qual cosa aconsella no començar de zero i atendre les actuacions, els acords polítics, les polítiques socials, els plans , els projectes, etc. que es duen o s'han estat duent a terme, sobretot quan la seva implementació ha suposat obrir processos que es valoren interessants i que poden donar un contingut real al desplegament del Pla Comarcal, en aspectes com ara la participació o la consideració de l'estatut de la població immigrada en relació a la idea de ciutadania, per exemple;

De l'altra, el moment cronològic en què el Pla es posa en marxa a la comarca del Maresme, quan molts municipis i comarques de Catalunya ja porten temps de treball en el marc dels plans d'immigració. En molts s'ha acomplert almenys la primera part del protocol d'ajustament a les directrius del Pla Interdepartamental d'Immigració de la Generalitat de Catalunya, és a dir, s'han elaborat informes diagnòstics i s'han anat fent propostes de cara a abordar-ne els aspectes estandarditzats, emmarcats en el propi territori, que es desprenien d'aquests informes i de les línies generals del Pla a nivell de Catalunya.

Ambdós aspectes, lluny de suposar un entrebanc, donen un caràcter d'avantatge a aquest Pla del Maresme, ja que es pot fer una mínima anàlisi, encara que no pas exhaustiva, del que suposen en altres llocs els Plans locals i Comarcals de format igual o similar i permeten tenir una certa perspectiva d'alguns resultats, tant referits a algunes accions com a alguns dels plantejaments generals, teòrics de partida i investigatius, i també en referència a algunes actuacions concretes.

L'apropament a la realitat del Maresme amb l'objecte que ens ocupa i aquesta perspectiva més general relacionada amb altres enfocaments d'altres comarques i municipis, ens ha permès de fer un procés de retroalimentació vers el que en els documents d'unificació a nivell de Catalunya del Pla es proposava en un principi. D'una banda, per intentar veure com donar contingut a algunes de les directrius de desplegament del Pla en el territori en concret i, d'altra banda, per elaborar críticament una resposta a les necessitats detectades de la població, immigrada i "autòctona", tenint en compte els recursos disponibles i les dificultats pròpies dels plans d'integració.

A la vegada, la voluntat d'avançar en la direcció de partir d'alguns supòsits, degudament clarificats conceptualment, de caràcter teòric i pràctic, ens possibilita fer un aprofitament del marc instrumental que suposen els plans comarcals per a portar a terme una aposta que surti de l'escenari comarcal en què es troba la realitat del Maresme.

Amb aquest criteri, tot i que s'han intentat d'aportar dades de coneixement de caire descriptiu, sobre la realitat de la immigració al Maresme i la seva distribució per àmbits de la vida social, el mateixos que d'una o altra manera apareixen en gairebé tots els estudis de diagnòstic de la resta de Plans de Catalunya consultats, així com descriure les iniciatives que han estat i estan fent-se encara avui al respecte, l'aposta per una reconsideració de possibilitats, però a la vegada d'intent d'innovació ens ha portat a repensar molts dels paràmetres de referència en els quals ens movem habitualment quan tractem la immigració com un "tema" o com un "problema" que cal encarar políticament, des de les polítiques públiques.

En una dimensió de reflexió, la primera part d'aquest informe recull els elements teòrics i de les pràctiques que es duen a terme quan es tracta la immigració des dels ens públics.

El que proposa també l'estudi prospectiu és veure com es desenvolupen en general les polítiques públiques respecte d'aquesta realitat de la immigració i, en particular,

les que tenen relació, o en poden tenir, amb el Pla del Maresme. Situar "què hi ha" al Maresme, què es fa i a partir de quines orientacions, permetrà veure quines són les iniciatives que poden ser recollides, recolzades, etc. i quines línies i processos es poden potenciar.

L'estudi quantitatiu i la interpretació de les dades que se n'obtenen, fet des de la perspectiva estandarditzada de tractament de la immigració, aporta més elements per a la configuració de les propostes a desenvolupar des del Pla del Maresme

II. MARC TEÒRIC

El marc teòric de referència del present estudi és un element cabdal, ja que defineix el posicionament teòric de l'equip de recerca des del que s'ha recollit la informació. Inclou la conceptualització del marc de treball i permet entendre les dades recollides i les propostes fetes. Així doncs, esdevé un element cabdal de l'estudi en tant que defineix la manera de fer del Pla.

La primera qüestió que sembla urgent d'encarar és el que es vol dir en parlar d'**integració** (que no és el mateix que **l'assimilació**). Primer perquè en gairebé tots els desplegaments del Pla Interdepartamental d'Immigració a nivell comarcal i en alguns de locals també, el títol dels Plans porta la idea : **integració dels immigrants**. En segon lloc per de confús i equívoc que ha esdevingut el concepte, tant semànticament com en la seva translació al terreny de la pràctica. La segona qüestió de la qual parlar, a partir del mateix títol, és la **immigració**. Un terme sociològicament i demogràficament clar, atès que les persones tenen una mobilitat geogràfica, per motius diversos, connatural a l'espècie humana, però que en les dinàmiques socials i polítiques, així com en els "aparells" culturals (produccions humanes, valors simbòlics, codis de comunicació, etc.) que s'hi associen, i en les "presències físiques" diferents, provoquen, com a fenòmens dinàmics que són, situacions de conflicte que requereixen recomposicions en les relacions humanes en un determinat territori.

Més enllà d'una clarificació conceptual dels dos termes esmentats, s'ha de situar de manera molt precisa el tipus d'immigració a la qual es refereixen els Plans, idea recollida de la realitat de la població a què es fa referència quan es parla d'immigrants i immigrades (o en la seva formulació més concreta: immigrants). I en aquest sentit, s'han d'inscriure els moviments migratoris actuals susceptibles de ser subjecte de les polítiques socials associades als Plans, en un context de relacions internacionals, en un model de desenvolupament econòmic i una política mundial de globalització de l'economia i de la cultura, cosa que fa de les **desigualtats socials i polítiques** el principal eix des d'on entendre els processos migratoris. Desigualtats existents en els països d'origen de la població que migra, desigualtats entre territoris i països a nivell internacional, les anomenades desigualtats Nord-Sud, i desigualtats existents en les societats dels països d'arribada de la població que migra.

Per tant, l'anàlisi que es pugui fer en la societat d'arribada de la població immigrada en referència a les **diferències culturals**, no hauria de suposar la implementació de polítiques socials, tal com es planteja, des de benestar social i atenció a les persones,

sinó que hauria de conduir al desplegament de polítiques culturals d'enriquiment mutu o d'assimilació d'una cultura per l'altra, però no en termes d'atenció o d'assistència o en relació als drets humans bàsics.

Si es plantegen els processos d'integració com a problemàtics és perquè s'està encarant, moltes vegades en nom de la diferència cultural, una realitat de desigualtats. I és des d'aquesta darrera des d'on cal partir, al nostre entendre, per poder parlar de **convivència**.

La població que viu en un determinat territori ha de poder entendre que "el problema" no són les manifestacions culturals d'uns grups de persones, ni aquestes mateixes persones per elles mateixes, sinó que el problema és la conseqüència, en el territori concret, d'una situació estructural de desigualtats. Per això els Plans i la terminologia que s'hi utilitza, no es poden moure en l'ambigüitat i posar en el mateix nivell categories com les beques adreçades a la infància d'origen immigrant, classes de català o de castellà per a immigrants i immigrades d'origen extracomunitari, festes interculturals, propostes de cara a la qualitat de l'habitatge de la població immigrada o projectes d'incorporació al món laboral de persones immigrades, per posar uns quants exemples, alguns dels quals són de caràcter cultural i d'altres de caire assistencial o d'atenció social.

La primera consideració important a tenir en compte és l'estatus de les persones vingudes d'altres indrets que han de ser considerades ciutadanes. Cal que establim un acord del concepte de **ciutadania** i les seves limitacions en la pràctica i en els discursos socials i polítics. El conjunt de drets i la resposta política a aquests, adversa i injusta, que situa la immigració en la categoria d'inferioritat respecte als homes i dones que ja eren en el territori, fa que la consideració que se'n tingui en els Plans hagi de quedar molt clara; altrament s'estarà donant, reforçada per les polítiques socials, un tracte discriminatori apriorístic només per formar part d'un col·lectiu pobre d'origen estranger, a persones que haurien de ser considerades ciutadanes, sense adjectivacions. Sobretot tenint en compte que la situació d'immigrant/da és transitòria i no hi ha ningú que sigui immigrant de per vida, més quan la seva voluntat no és de pas sinó d'assentament i permanència en un territori.

En aquesta mateixa direcció, és fonamental la clarificació respecte a la idea de **cultura**, ja que els Plans recullen, entre les moltes propostes que s'hi fan, aspectes del que es diu **multiculturalitat** o **interculturalitat**, com a respostes socials i polítiques adreçades a la població immigrada. Cosa que encara augmenta la confusió, en la mesura que no es parla pas de interculturalitat -almenys no de la mateixa

manera ni des de les mateixes instàncies- quan es parla d'una proposta que fa referència a la cultura o subcultura d'un col·lectiu al qual no s'associa a fenòmens estructurals de desigualtats, com ara el cas dels actors i de les actrius o dels i de les intel·lectuals. I igualment, caldria situar el terme **diversitat** i el seu component constitutiu, la **diferència** o les **diferències**. Les diferències individuals, agrupades o no en manifestacions conjuntes, són part de les característiques inherents a l'espècie humana - com ho són en les altres espècies -, i és el conjunt de diferències humanes el que ens permet parlar de diversitat. Per tant, d'entrada, la diversitat no té res a veure amb les desigualtats. Una altra cosa és que les diferències siguin valorades socialment des de l'òptica de les desigualtats, com passa sovint o gairebé sempre amb la població immigrada pobra i provinent de països empobrits. Aquí, en aquesta clarificació, els Plans hi tenen un alt grau de responsabilitat, si no es volen propiciar processos d'exclusió d'una població que pel fet migratori i les condicions que revesteix en els seus casos, és ja vulnerable socialment.

I encara en referència a la cultura, és important de fer la distinció, sinó la definició, de les diferents classificacions que se'n fa. Ja que no és el mateix pensar en la cultura entesa com la dominant en un territori, que pensar en la cultura de tal o tal col·lectiu a qui es confereix la categoria de segona o de minoritària o de dominada. La consideració que en totes les societats hi ha una **cultura dominant**, una producció humana feta a base de la preeminència d'uns determinats trets lligats a uns determinats interessos de poder i de control, i unes **altres** produccions, que es podrien considerar com a **cultures dominades** per la primera, convindria que es tingués present, perquè si no s'hi té, és fàcil que s'estableixi la confrontació entre la cultura -no sempre dominant- que existeix en el territori i les cultures de la gent que hi arriba més tard. D'aquí que, de manera conscient o no, parlem sovint de les **altres cultures**, en referir-nos a les de les persones immigrades, com si en la societat d'arribada hi hagués una sola cultura, una sola manera de fer, de sentir, de pensar..., monolítica i sense esclatxes ni conflictes.

A nivell humà i social tant la **identitat** com la **cultura** són processos de construcció, dinàmics i canviants precisament pel contacte i per la interrelació. De manera que parlar d'identitats culturals com a components d'essència d'un determinat grup de població que té en comú trets de tradició, de costums, de pràctiques i de discursos, tan susceptibles de canvi com de continuïtat, i generalitzar-ne la seva existència, tot condemnant-la a l'immobilisme, és un dels obstacles més clars per al desenvolupament de la integració, entesa com a procés de confluència, de dues o més parts, cap a una nova producció conjunta. En aquest sentit, el fet que no es

caracteritzi com a inamovible la cultura, les cultures, permet que s'obrin processos en el territori, on tota la població, no només la que ha arribat una mica més tard i que presumiblement no serà l'última, sigui permeable a noves aportacions mútues i elabori noves realitats de convivència.

I en aquest escenari, el més important, al menys pel que fa als Plans, no són les vies "funcionals" ni les "verticals", pensades des de la cultura dominant cap a la població immigrada en la mesura que són "propostes de resolució" dels problemes que suposa determinat tipus d'immigració, sinó les vies de **participació** que els processos obren amb un plantejament d'integració comuna. Per això el contingut que es doni a la idea de participació i el lloc des d'on es plantegi i des d'on s'exerceixi són la clau de la integració. La **societat** és **complexa** i és a partir d'aquesta complexitat que s'han de plantejar les maneres de treballar les diferents mirades, no exemptes de conflicte, que coexisteixen en un mateix territori, per tal que es pugui parlar efectivament de convivència.

II.1. INTEGRACIÓ

Es pot dir que la integració és un concepte que va relacionat amb els fenòmens d'immigració, en la mesura que les persones que arriben a un lloc han de fer un exercici de recomposició personal davant del nou entorn físic i humà. Aquesta recomposició no és automàtica, necessita temps i esdevé un procés que involucra les immigrades i els immigrants, però que també remou l'estat de coses en el lloc d'arribada i, per tant, té a veure amb la població ja establerta en el territori.

L'estat de la situació de convivència que fa que la gent conscientment adopti el sentit de societat, de cohesió social, de formar part d'aquesta societat, és el que anomenaríem integració. Fa referència al fet migratori i al pas, per part de la població immigrada, de la situació de transitorietat a una situació en la qual se sent i se la considera membre de la societat, d'una comunitat en concret i en un territori concret. Estar integrat o integrada vol dir formar part i no només tenir-ne la voluntat, això vol dir que, a més de tenir els drets humans reconeguts socialment com a ciutadà o ciutadana, ha d'acomplir amb uns deures que l'estat de ciutadania requereix. Però també pot fer referència a la població que està assentada en un lloc, tant si hi ha nascut com si hi ha arribat. Es pot donar casos de persones nascudes en un territori que no estan integrades en la societat de la qual suposadament en formen part.

En el cas de les relacions que s'estableixen entre persones amb diferents moments d'arribada a un territori i les que ja hi eren abans, si parlem d'integració estem

referint-nos a un procés en el qual totes estan recomposant una manera de conviure a partir de les situacions noves que les noves arribades de gent pot propiciar. Es tracta de canvis que operen al si d'una societat que ja és dinàmica i que continua en moviment de canvis i d'intercanvis que generen una nova manera de coexistència, amb el que això suposa d'interacció, d'innovació i d'enriquiment. Un procés d'integració no pot ser mai unidireccional ni realitzat per un sol element, persones o grups, que van cap a un lloc. És un moviment de conjunt on cada element es veu afectat pels canvis que una nova situació genera i en conseqüència es recomposen els elements en les seves relacions, les relacions mateixes i en surt una nova producció, en aquest cas humana, que pot recollir aspectes de la situació anterior de cadascun dels components que s'integren, però que es converteixen en nous aspectes de caracterització del nou estat, en aquest cas de la nova societat.

El moviment que fa que existeixi la integració està totalment contraposat amb la idea d'un sistema social, estàtic i ja acabat de definir, quant a les seves característiques, per sempre, al qual se sumarien les noves aportacions. Si aquest fos l'esquema no estaríem parlant d'integrar, sinó d'afegir.

Quan parlem d'**integració** de la població immigrada estem referint-nos a un procés en el qual aquesta població i la que ja era al territori s'intercanvien el seu bagatge i conscients dels canvis que això suposa, ja que és una nova situació d'interacció, aposta per la construcció d'una forma de estar, de fer, de pensar com a conjunt, com a societat que forçosament tindrà a veure amb el que és cada persona i grup, però que alhora tindrà uns aspectes compartits que fan que siguin iguals en allò que han decidit que els definirà com a societat. Aquest procés no està exempt de conflictes, però necessita sobretot acords i respecte mutu.

La imposició del bagatge d'una de les parts sobre l'altra o les altres, impossibilita la integració i propicia l'**assimilació**, és a dir, el fet que una persona o un grup humà s'assimila, copia i fa seu, a vegades havent de renunciar a les característiques pròpies, el que se li imposa.

Tot i la necessitat d'ajuntar, de concertar, de conjuguar les característiques de cada persona o grup, la integració no suposa el manteniment, a manera de suma d'elements, de totes i cadascuna d'aquestes característiques i d'aquests elements. **Es tracta d'una construcció** que s'adequa a un espai físic, a uns criteris que solen estar en consonància amb els drets humans i el respecte, amb un funcionament ja existent de les relacions socials que pot canviar, processualment i per voluntat, però que tampoc no es pot anul·lar per imposició. Es tracta de recomposar, de readequar un

espai social i vital, no de propiciar una lluita pel domini en una sola direcció d'aquest espai. A les nostres comarques i als nostres municipis, aquest espai és un sistema democràtic, però la integració suposa una reconsideració de la concepció de ciutadania i una participació que permeti la recomposició de l'espai .

II.2. IMMIGRACIÓ

La paraula immigració que s'utilitza recollint el fenomen que té a veure amb la gent que ve a establir-se en un país que no és el propi, ja té una connotació, només per la mirada des d'on es fa servir el concepte: des d'aquí. I aquest "aquí" , on nosaltres ja hi érem, és la clau de la consideració d'aquestes persones a qui anomenem immigrants i immigrades. No és casual que s'empri aquest terme, ja que es podria dir simplement migració en el sentit d'anar d'un lloc a un altre per residir-hi, sense que hi hagués el posicionament de lloc des d'on es mira i es valora, o emigració, atès que es tracta d'una població que deixa el propi país per anar a viure en un altre, obligada per motius econòmics o polítics. La precisió conceptual, en aquest cas, no és baldera, perquè explicita el sentit que es dona a una idea que ja comporta una certa interpretació intencionada.

La imatge de la persona immigrant es perfila alhora com a subjecte i com a objecte d'un discurs que pretén explicar la seva singularitat; el subjecte de la diferència i alhora l'objecte d'un problema al qual la societat ha de trobar solucions. I en tot cas, l'estranger, l'immigrant representa la figura de l'alteritat (de l'altre) que requereix d'una explicació, d'una justificació que analitzi la seva presència i la manera com s'articularà la seva relació amb la societat a la qual ha arribat. En constituir una entitat que pot ser identificada i explicada a partir de trets i característiques pròpies, diferents de les de la resta de la societat, sovint és convertit en objecte de polítiques socials específiques l'objectiu de les quals és afavorir la seva integració o la seva assimilació. Aquesta necessitat de situar com a categoria identificada les persones immigrants acaba per construir una figura inexistente, a la qual dotem d'unes particularitats i associem a unes problemàtiques que, al cap i a la fi, tenen poc a veure amb el fet de migrar i en canvi, molt amb la percepció que la societat receptora construeix de l'altre, d'allò estrany.

Això fa que, amb una gran simplificació conceptual, acabem fent de la societat un escenari fragmentat en dos tipus d'agrupació humana, tan ambigua com falsa, en termes absoluts, la "societat d'acollida" i la "immigració" (els i les immigrants). Conceptes que, per altra banda, s'han convertit en una convenció social i han acabat

formant part de la quotidianitat del discurs i de les pràctiques socials del nostre temps.

Aquest ús, però, s'emmarca en un seguit de processos històrics que es relacionen amb processos i dinàmiques socials més complexes d'ordre econòmic, polític que fan que s'estableixi la relació entre immigració i països empobrits, immigració i treball no qualificat, immigració i misèria, immigració i agudització del conflicte social.

Si es mira els moviments migratoris a Europa, veiem que en la història europea són una constant. Durant el segle divuit milions de persones d'aquest continent abandonen els seus països d'origen i al llarg d'aquest darrer segle Europa es configura com a lloc receptor d'immigració; per tant el que canvia és el paper que juga, com ha passat en l'Estat espanyol. No és possible estendre's en aquesta qüestió, però convé assenyalar que la necessitat de mà d'obra, provinent dels països més pobres, per a la reconstrucció de l'Europa posterior a la Segona Guerra Mundial, era un factor important en els anys 50 i 60 que conferia a la immigració un caràcter temporal i transitori; mentre que en els anys 70, 80 i fins a avui, amb tot el que suposa la globalització del mercat, la transitorietat ha anat donant pas a la residència permanent, a la vegada que han augmentat les xifres de migracions, juntament amb els reagrupaments familiars, i consegüentment el control polític plasmat en el grup de Trevi i sobretot en els Acords de Schengen i que donen un caràcter de "problemes comuns europeus als quals les polítiques dels Ministeris d'Interior han de aportar solucions" (en la mateixa categoria que el terrorisme o el narcotràfic).

És important de ressaltar que la immigració actual a Europa i a l'Estat espanyol no és un fenomen recent i que les definicions i els discursos al voltant d'aquesta són moltes vegades distorsions que no contempen ni de bon tros la totalitat dels factors que determinen els processos migratoris i que els identifica amb una imatge estereotipada la qual, de forma genèrica, desdibuixa la realitat. A aquesta distorsionada visió hi contribueixen de manera molt decisiva els discursos periodístics, polítics i educatius en la seva interpretació esbiaixada que no es correspon a la realitat ni en les xifres ni en el que expressen com a immigració ni en les referències culturals utilitzades per a explicar i fonamentar les polítiques socials i educatives desplegades en les societats receptores.

D'aquesta manera, a la pregunta sobre qui és l'"immigrant" o la "immigrada" és respon amb la idea d'"estranger/a permanent" , associada a una condició de "provisionalitat" i acompanyada de dues nocions, altament perilloses per a la convivència: la quantitat de persones immigrades que sempre és presentada com a

excessiva i la distància cultural amb la societat receptora com a impediment de la integració. I a partir d'aquesta interpretació esbiaixada (són molts, són diferents), la immigració es construeix com "una qüestió a resoldre" , on la causa del problema de la immigració són les persones immigrades, contínuament situades en un lloc de "sospita permanent" i com a subjectes a controlar.

La immigració és contraposada a la societat d'acollida com "els i les altres" és l'antagònic de "nosaltres" , a vegades l'enemic, l'objecte del racisme i de la xenofòbia que exalta la diferència dels i de les altres per inferioritzar-la. I aquest antagonisme no es sol plantejar en termes de desigualtats econòmiques, socials i polítiques de caràcter estructural, sinó partint de diferències culturals i ètniques, molt mal definides i plenes de prejudicis, considerades les causes d'un conflicte cultural que impossibilita la convivència social.

Aquesta fragmentació genera resistències en les persones "autòctones", les quals manifesten en forma d'actituds i d'accions, tant a nivell de pors i malfiances, com a nivell legal i de control. La immigració en la realitat quotidiana té un "efecte de mirall" on queden paleses les contradiccions, les mancances, les problemàtiques, etc. existents en l'anomenada societat d'acollida, independentment de l'arribada de nova població; amb aquesta arribada i les demandes que aquesta fa i els conflictes que apareixen, s'evidencien les contradiccions de la pròpia societat, la qual "es defensa" de les interpel·lacions, de diferents formes, rebotant cap a la població immigrada a qui es culpabilitza de situacions estructurals de funcionament de la societat i de les seves institucions. També hi ha resistències en les respostes de les persones "immigrades" a les quals se'ls presenta com a única forma d'integració, l'exigència d'assumir els codis de la cultura dominant del territori, l'exigència d'acomplir unes lleis que no els donen drets i que, malgrat tot, els considera com a inferiors.

En la mirada a la immigració hi ha **algunes qüestions errònies** de les quals es parteix en molts discursos i en moltes pràctiques socials:

- es creu que la societat anomenada "d'acollida" és monocultural i exempta de les desigualtats de classe, d'ètnia i de gènere.
- es generalitza la immigració com si fos homogènia, quan se l'entén com a problema o perill amenaçador, vinculat a gent pobre, de països empobrits, .. que cal controlar.
- s'agrupa la població immigrada en funció de la procedència geogràfica uniformitzant-ne la seva manera de pensar, de sentir, la seva religió, les seves tradicions, costums, hàbits,.. sense distinció ni d'edat ni de gènere ni del moment d'arribada ni de la seva

formació... (els magribins o els moros, els sud-americans, ..) , a vegades amb atribucions generalistes que no els corresponen (els musulmans són els marroquins, els magribins són els marroquins, les dominicanes són sud-americanes, ..).

- es fa la construcció de la imatge estereotipada abans de conèixer les persones.

- es classifiquen abans de saber qui són i com són.

Tot plegat, aspectes que fonamenten el racisme o el relativisme proteccionista, tant en la coexistència en el territori com en les polítiques socials, però mai no ajuden a la convivència respectuosa.

II.3. IDENTITAT I CULTURA

Si, en el marc del que hem exposat sobre la realitat de convivència, parlem de **cultura** o de cultures, ens hem de posar com a primer objectiu el de la clarificació conceptual. Atès que, en funció del que definim i de com ho encarem, les diferents accions i les mateixes polítiques socials adoptaran unes formes o unes altres, amb resultats totalment diferents. I si estem tractant , encara que sigui aparentment, té com un dels nusos fonamentals la cultura i els conflictes culturals hem de situar el concepte.

No es pot entrar en una definició de cultura que sintetitzi els milers d'interpretacions que aquest terme ha suscitat des de totes les disciplines humanes i socials. Però sembla interessant fer una brevíssima aproximació a dos usos més corrents que se'n fa: **la cultura com a llegat o patrimoni humà**, és a dir, com a continguts valuosos que els sers humans han construït al llarg de la seva història, noció vinculada a la de civilització i que té a veure amb una visió occidental, il·lustrada de la cultura; i **la cultura com a estudi de grups** i de les seves característiques, de les identitats col·lectives, com els estils i les maneres de fer de les societats humanes, atenent les diferències i les semblances, una noció més antropològica.

En aquesta anotació, partim de la cultura des de la seva perspectiva de canvi i l'entendem com aquella que és construïda i reconstruïda cada moment a partir de la relació i la interacció entre els individus. Allò cultural és creat i recreat a través dels mitjans i els instruments que utilitzen les persones en les seva intercomunicació. Per tant, el que donaria contingut a la cultura són les relacions i la significació de les representacions col·lectives. La cultura no es pot pensar d'altra manera que com intercanvis on tenen cabuda els conflictes i la incertesa.

En aquest sentit, la cultura i les tradicions són menys fixes i més mutables del que es sol suposar. Fora que definíssim la cultura com quelcom donat i acabat, completa en si mateixa i estàtica, i on atribuiríem a individus particulars trets i característiques que són fruit d'una abstracció generalitzant i que el condicionarien, en les seves accions i a seva identitat, ja que li negaria la dimensió de relació i de mobilitat i canvi.

Hi ha qui, a partir d'aquesta idea de no estancament de la cultura, malgrat la pervivència de determinats fets culturals, prefereix parlar de cultures i si a això li donem una ubicació dins d'un mateix territori, serà relativament habitual trobar relacionats els conceptes de cultures i el de diferències: les diferències culturals o les cultures de les diferències, que no és exactament el mateix i que dóna lloc a nombrosos equívocs que s'haurien de clarificar en ser emprats en actuacions polítiques públiques.

Com s'ha apuntat, una de les qüestions clau és que no s'entengui la cultura com quelcom monolític i homogeni; el segon grau en aquesta consideració, és que la cultura, en majúscules, no és allò essencialment vinculat a un grup humà, ubicat territorialment i de forma exclusiva, a la qual s'han d'incorporar altres elements de les "altres cultures", menors en valoració, minoritàries numèricament parlant o significativament contràries o contradictòries en referència la que se suposa dominant en un determinat lloc. Cal recordar de manera permanent que la cultura és una construcció social, amb base a l'existència dinàmica de la interacció entre persones i grups, en la qual la voluntat del factor humà hi té un protagonisme que trenca la idea de determinisme i li dóna sentit de realitat. Per tant, en parlar de la cultura o de les cultures en referència als processos migratoris, caldria fer la definició a base d'un plantejament on la societat fos "el" referent, en contra de l'opció segons la qual, els fenòmens migratoris són el referent problematitzador (el problema, el perill, l'amenaça...). La concepció de cultura que adoptem, com a punt de partida, serà la que justificarà una determinada actuació monocultural, multicultural, pluricultural o intercultural, i la que condicionarà la convivència en molts dels espais socials, sinó en tots.

Quant a la cultura, doncs, podem fer, com a mínim, dues interpretacions, amb els corresponents matisos i gradacions: podem considera-la en relació a la societat o bé en relació al fenomen migratori. En el primer cas, si apostem per entendre-la com a fet social amb implicació, explícita o no, de tota la societat, podem parlar de processos constructius i de plantejaments del que anomenem **transversalitat**, dins d'aquest complex que coneixem amb el nom de societat. En el terreny de les polítiques socials públiques, amb aquest punt de vista no estem donant carta d'especificitat a les

necessitats de la població immigrada, de manera apriorística, sinó que partim de persones, grups, això sí, amb les situacions que generen conflictes interpersonals i intergrupals, però sense emfasitzar la conflictualitat que es pugui donar en funció del moviments migratoris presents en un territori. El **conflicte** és inherent a la relació, personal o grupal, i els motius d'aquest poden ser molts i de diferent índole. En el segon cas, quan parlem de la cultura i fem la interpretació des de la immigració o al voltant, a favor o en contra d'aquesta, sovint estem partint d'una visió estàtica de la cultura i d'una impossibilitat apriorística d'entesa i de construcció conjunta de la cultura. Per això, l'èmfasi recau en el **conflicte** i la valoració d'aquest és negativa, perquè s'entén com un trencar una realitat existent per part dels agents protagonistes del fet migratori. En aquest cas, el que es planteja té gairebé sempre un caràcter d'excepcionalitat i és presentat en formes d'especialització de les actuacions, de polítiques específiques; és el que s'anomena sectorialitat i que està relacionada amb la idea de Serveis específics per a la immigració. Quan les polítiques socials estan adreçades a la població immigrada i estan plantejades per sectors de la seva vida social i de les seves necessitats no cobertes, estem parlant d'un enfocament des de la teoria del dèficit o de la mancança i òbviament això condueix automàticament a la consideració de "normalitat" i superioritat de la població autòctona versus "mancança" i inferioritat de la població immigrada, exercint així la pràctica de la desigualtat social i política a partir de la valoració des d'aquest paràmetres de la diferència biològica o cultural.

En la concepció de la cultura com a terme que diferencia substancialment la cultura autòctona de la o les que aporten les poblacions immigrades, és a dir, en l'enfocament de la cultura i la immigració com a dues coses separades, el que s'està fent és convertir "la" societat, com a espai de coexistència i susceptible de ser convivencial, en societat d'acollida, tot convertint-la en patrimoni dels qui van arribar, encara que sigui una mica, abans. I això només es pot explicar fent cas a arguments de relacions de poder i utilitzant la classificació de les cultures a partir de la dicotomia "cultura dominant" versus "cultures dominades", les altres.

El que convé situar, en arribar a aquest punt, és que la **cultura dominant** no és adjectivada així, com a dominant, en relació a les cultures externes, sinó també en relació a les "altres cultures" internes, és a dir, les que existeixen al si de la mateixa societat i que estan excloses del concepte "dominants" en la mesura que no representen els trets característics fonamentals imposats des dels interessos socials, polítics i econòmics dominants, ni tampoc se'ls fan del tot seus. Això, entre d'altres coses, s'explica per la relació entre cultura i diferències, d'una banda, i de l'altra, per

la relació, no sempre convergent, entre la identificació de les persones i els grups amb uns models dominants de cultura i les identitats que en la seva relació en forma de grups constitueixen identitats col·lectives i produeixen cultura.

La **identitat**, però, tant si la considerem en la seva dimensió individual com en la col·lectiva, i malgrat se la identifica amb la cultura, té un significat molt més ampli que abraça aspectes socials i condicionants en l'individu, que van més enllà de la cultura.

En els processos de construcció d'identitats, l'individu pren consciència del vincle amb el seu grup i de la seva diferència respecte d'altres col·lectius. De la mateixa manera que un individu és reconegut pels membres d'aquest grup com igual, és reconegut com a "altre" pels membres d'un altre grup, en un procés subjectiu que no es pot donar sense aquestes dues dimensions: identitat i alteritat. No obstant, en tractar-se d'identitats col·lectives, si aquests moviments són percebuts com a "veritats inqüestionables", com a entitats estables i contínues que romanen més enllà dels contextos on es produeixen, les possibilitats de canvi d'alguns elements o aspectes d'aquestes construccions, són mínimes o nul·les i és quan la comunicació i el respecte es fa més difícil i es produeixen fenòmens de tancament, de guetització i a vegades de confrontació, que sovint van més enllà dels conflictes culturals.

II.4. PARADIGMES I MODELS EN RELACIÓ A LA CONVIVÈNCIA. DE ASSIMILACIONISME, MULTICULTURALISME I INTERCULTURALISME.

Sovint aquestes diferències culturals es creuen, en la realitat del territori, amb d'altres que deriven de les desigualtats i el resultat d'aquest creuament és una interpretació esbiaixada de la possibilitat de convivència i una situació paradoxal on no es reconeixen ni les diferències culturals ni tampoc es reconeix la igualtat social, de drets, política,.. atès que són preses totes com a reivindicacions globals de part d'uns col·lectius identificats a partir de generalitzacions molt artificials però que funcionen com a arguments d'exclusió o d'atenció especial, llevat d'algunes excepcions.

Davant d'aquesta dificultat per construir societats de convivència que respectin la diversitat cultural, s'articulen diversos models teòrics d'explicació de les relacions entre les cultures i que s'apunten com a vies per a la convivència. La visió de **l'assimilació**, mitjançant la qual els grups han d'assimilar-se a la cultura dominant, un model que té poc prestigi en els discursos de respecte a la diversitat, però que en les pràctiques socials representa encara avui un dels models més aplicats. La majoria de les polítiques socials adreçades a la immigració, amb caràcter d'especificitat,

proposen aquest model. Les persones s'assimilen a la cultura dominant del territori, la qual no és la diversitat cultural que existeix en el territori, amb l'amplitud de les seves formes de manifestar-se i d'expressió, ni tampoc el que s'ha pogut construir en termes de mestissatges o com a resultat dinàmic d'interaccions. És assimilar-se a la cultura i a les formes oficials que aquesta té.

La visió **multicultural**, parteix del fet que les societats avui són fetes de múltiples cultures i trets culturals, les quals se solen agrupar i no necessàriament tenen contactes d'intercanvi entre elles. La visió multicultural té un fort predicament en la línia de reivindicació del "dret a la diferència" i a vegades suposa una coexistència de cultures i de grups que gestionen al marge dels poders els seus recorreguts concomitants amb la seva singularitat. (posició **multiculturalista**). La multiculturalitat també és entesa com aquell punt de vista analític segons el qual les societats són multiculturals "per se", entenent les cultures com a maneres de pensar, de sentir i d'actuar pròpies d'una producció humana i més enllà de la classificació que etnifica la cultura.

La **interculturalitat** suposa un reconeixement de la realitat de diversitat cultural, però té l'objectiu d'aconseguir l'intercanvi en igualtat de condicions dels individus de totes les cultures, cap a la construcció conscient i voluntària d'espais de cultura comuna o en alguns casos d'una nova cultura de tothom. Així **l'interculturalisme**, com a actitud i objectiu a aconseguir, converteix la interculturalitat en un referent de futur (com a molt, realitzat a nivell individual a la pràctica) i rara vegada, malgrat se'n faci servir erròniament el contingut, en projectes, programes, polítiques, etc., és una realitat palpable en les relacions entre cultures, pel que fa als processos migratoris en els territoris als què arriba la gent.

II.5. CIUTADANIA I PARTICIPACIÓ

L'ideal de **ciutadania** universal ha dirigit l'impuls emancipatori de la vida moderna. Des del moment que la burgesia va desafiar els privilegis aristocràtics **exigint iguals drets** polítics per als ciutadans i per a les ciutadanes com a tals, grups com les dones, els treballadors i les treballadores, els i les negres i molts altres han pressionat per a ser inclosos en la categoria de ciutadania. La teoria política moderna va afirmar igual valor moral de totes les persones, cosa que els moviments socials i els grups oprimits es van prendre seriosament i que suposava incloure totes les persones en la categoria de ciutadania a tots els efectes, sota igual protecció de la llei.

Aquest pensament polític modern planteja que la **universalitat de la ciutadania**, en el sentit que ciutadania és per a totes les persones, implica també una universalitat de ciutadania en el sentit que estatut de ciutadà o ciutadana transcendeix la particularitat i la diferència. Siguin les que siguin les diferències socials o de grup entre els ciutadans/nes, independentment de les seves desigualtats en termes de riquesa, estatus i poder en les activitats quotidianes de la societat civil, ser ciutadà o ciutadana concedeix a totes les persones una idèntica categoria de parells en l'esfera de la política pública. Com a ciutadà o ciutadana polítics d'una societat, tot individu té dret a ser considerat de la mateixa manera. Tothom qui consideri una societat com el centre existencial permanent o temporal de la seva vida n'és ciutadà o ciutadana. Aquesta és la idea de fons de la ciutadania i amb això, es trenca l'esquema conceptual heretat de la societat grega, que va encunyar la idea de democràcia i de ciutat, segons el qual la ciutadania era realment exclouent de esclaus, dones,... i eren només els homes lliures, pensadors i guerrers, qui tenien la decisió sobre els dissenys de la ciutat. Eren, doncs, "els ciutadans".

Avui la carta de drets humans, actualitzada i signada, com a principis de justícia social mundial, pels règims democràtics, és "el" referent que hauria de guiar la inclusió –més que no pas l'exclusió- de les persones en les estructures de la vida social amb un criteri fonamental: el de justícia. I aquests, que és regulat per les lleis, a vegades, com en el cas de l'Estat espanyol i d'altres Estats europeus, contradiuen els principis de drets humans i desdibuixen el sentit últim de la ciutadania. Un altre aspecte de la ciutadania considerada com a valor i dret universal, és la universalitat en la formulació de lleis i principis, la qual cosa s'enfronta actualment amb l'objectiu de la plena inclusió i participació de tots els grups en les institucions socials i polítiques.

D'aquí que s'hagi de recordar el sentit del dret que tenen les persones a ser considerades ciutadanes i del dret que tenen a participar de la societat com espai obert i heterogeni, capaç d'aglutinar, de donar lloc a la complexitat, a la multiplicitat, a la diversitat i d'articular la pluralitat en un espai de convivència comú.

No obstant això, en els discursos i les pràctiques socials, aquests principis i aquests drets universals són qüestionats quan es tracta de població immigrada pobre i que prové de països empobrits. En aquest cas, la idea de immigrant o immigrada, en el sentit d'estar fora –perquè ve d'un fora no grat, desconegut, etc.- de la societat d'arribada, preval per damunt del concepte universal de persona, de ser humà. I aquí ens tornem a trobar amb una contradicció profunda, ja que la societat, mitjançant les seves regulacions per lleis de la vida de les persones immigrades, considera que ha de donar estatut d'usuaris de, per exemple serveis que cobreixen unes necessitats

bàsiques com l'atenció sanitària o l'educació, alhora que no els dona, per llei, l'estatut de plena ciutadania que els permet gaudir dels serveis que els permeten exercir altres drets com ara al treball, per a cobrir unes necessitats igualment bàsiques per a sobreviure. Fora que es sotmetin a uns processos de regulació extraordinària com a població immigrada, no com a persones sense adjectius. Es permet que participin en la societat civil, en les estructures no governamentals, fins i tot en espais propiciats per les institucions governamentals, i fins es permet que siguin comptats en els padrons municipals, però per contra, no tenen el dret elemental al vot ni a ser representats legalment ni a representar legalment, en el sistema polític democràtic, per tant, no es permet que exerceixin la participació social en sentit ple.

La població immigrada de manera global no **participa** en les decisions de les societats on viu. Si atenem al que significa, segons el diccionari, participar vol dir "tenir una part" o "formar part de". Històricament, la participació ha estat hereva de la necessitat i de la inquietud, ja que les persones s'han ajuntat, s'han organitzat col·lectivament i han "format part de", és a dir, s'han implicat en moviments socials, polítics, veïnals, sindicals, etc. per a reivindicar, per a lluitar, demanar "tenir part" o accedir a una part d'alguna cosa: drets, llibertats, vivendes, serveis, oportunitats...

Actualment es planteja que hi ha una crisi de la democràcia representativa, com a ordre polític de la gestió d'allò públic, i que es manifesta, a través de la distància cada cop més gran entre "allò polític", juntament amb els polítics, i la ciutadania, la cada cop més escassa representació de les minories, la crisi del moviment associatiu, l'abstenció i el desinterès creixent per la política, allò públic i allò comunitari, en general.

Igualment es planteja una crisi en les polítiques socials de l'anomenat Estat del benestar, el qual es declara financerament insostenible. Quant a la tendència laboral de plena ocupació, s'evidencia com a inabastable. I pel que fa a la perspectiva mediambiental, el paradigma desenvolupista, que considera el planeta com una font inesgotable de recursos tot incitant al consumisme irracional, ja ha demostrat sobrerament la seva insostenibilitat. En front a aquestes crisis sorgeixen nous paradigmes com a alternativa. Així, en front a la idea de plena ocupació, ara es parla de "repartiment de l'ocupació" o "repartiment del temps laboral"; es passa de parlar de l'Estat del benestar a la societat del benestar; de la perspectiva desenvolupista, es passa al desenvolupament sostenible: i de la democràcia representativa, es comença a proposar avançar cap a formes democràtiques més participatives. En totes aquestes visions alternatives, hi trobem subjacent **la idea de participació**.

Hi ha diferents formes de participació: la **participació social**, per la qual les persones s'agrupen en organitzacions de la societat civil per a la defensa i representació dels seus interessos; la **participació comunitària** que serien les accions col·lectives que repercuteixen en la millora de les condicions de vida de la comunitat o d'un grup d'aquesta; la **participació ciutadana** que és la intervenció dels ciutadans i de les ciutadanes en determinats àmbits de l'acció pública, és a dir, una forma de participació que està adreçada als interessos comuns de la població; i la **participació política**, mitjançant la qual els ciutadans i les ciutadanes busquen influir en el disseny de les polítiques públiques, les seves regles del joc, els seus procediments i les seves fites.

En general la participació contribueix a la millora de les polítiques i l'aplicació dels serveis socials, perquè permet identificar més clarament les necessitats i les demandes, i, per tant, focalitzar els recursos i la inversió social; facilita l'adequació de l'oferta del sector públic, en principi homogènia, a les demandes de la ciutadania, que té un caràcter plural i diferencial; pot generar una altra cultura de relació de les persones amb l'estat, la cultura dels ciutadans i les ciutadanes com a titulars de drets i que poden exigir relacions més simètriques amb els agents polítics i públics, tot desenvolupant un rol més actiu, reivindicatiu i crític. La participació també pot construir un procés d'autodesenvolupament personal que coincideix amb un dels objectius fonamentals dels serveis socials.

La **participació és un procés**, una construcció col·lectiva. No és un moment o un mecanisme puntual i utilitari de consulta. La participació implica transformació. En aquesta mesura, qualsevol tipus de participació ha de tendir a ser part d'un procés que construeix i retroalimenta la pròpia participació i la capacitat de construcció col·lectiva. En referència als processos migratoris que s'han donat i es donen a les nostres comarques, veiem que moltes vegades es compta amb la població immigrada per a consultes puntual i utilitàries, des de les Administracions. Quant a la població immigrada, si se la considera com ciutadana de ple dret, si només se la crida a participar per algunes coses, si no se la deixa prendre part ni tenir part del que es dissenya, es decideix i es duu a terme respecte a ella mateix, és molt difícil, per no dir impossible, que es senti realment subjecte protagonista dels processos que haurien de transformar aspectes de la societat on viu conjuntament amb altra gent. Si no s'inicien o es continuen, en el cas que ja existeixin, processos de transformació on la gent, immigrada o no, tingui part i protagonisme, la convivència serà més una coexistència, més o menys bona, més o menys pacífica, més o menys respectuosa, que no pas un viure amb, en el sentit de compartir, d'interactuar i de viure plegats unes persones i

uns grups humans en un territori, amb tot el que comporta de corresponsabilitat davant d'aquest viure.

II.6. COMPLEXITAT

Un dels conceptes que ajuden a clarificar l'escenari de la vida social en relació a la convivència, és el de complexitat. La complexitat és difícil de definir i efectivament resulta molt més senzill de dir que la societat és complexa, en el sentit que s'hi donen fenòmens processos i situacions complicades, que no pas analitzar aquesta mateixa societat des de la perspectiva de la complexitat i actuar en conseqüència.

El concepte de complexitat no és pas un concepte ideològic, sinó més aviat científic i en aquest cas, útil a les ciències humanes i socials. Té molt a veure amb la diversitat i les diferències, ja que la complexitat és l'expressió de la multiplicitat de punts de vista sobre les coses, i amb la incertesa, ja que les situacions emergents poden fer canviar certes que poden resultar no ser tals.

Des de la complexitat no valen les explicacions de les realitats a partir de visions lineals i acabades, de caràcter causal. Per exemple, els esquematismes a què es veuen abocades, a vegades, les polítiques en referència al fet migratori solen estar renyides amb una visió complexa de la realitat, tant de la societat anomenada d'acollida com de la immigració. Les causes dels moviments migratoris són diverses, n'hi ha algunes de més determinants que d'altres, però no són viscudes de la mateixa manera ni amb la mateixa intensitat, percepció, etc, per a totes les persones que migren. Els efectes de cadascuna d'aquestes causes, tampoc no són els mateixos, si atenem a les diferències entre la població immigrada. Igualment, les estructures de la societat d'acollida es poden esquematitzar, però no pas la diversitat de situacions, vivències, sentiments, actuacions,.. que s'hi desenvolupen. De manera que les problemàtiques que podem identificar i entreveure que succeeixen en allò que passa en un espai de relacions diverses entre persones, cultures, etc., es poden tipificar i classificar, però no s'obtenen fàcilment solucions en les respostes esquemàtiques. En no atendre la complexitat, gairebé sempre hi ha un exercici de desconsideració, de pèrdua d'informació sobre una realitat, de desatenció a una part de la població.

L'anàlisi que es pugui fer, des de la complexitat, de la possibilitat d'integració, de la convivència o d'aspectes que atenyen la població en el seu conjunt, condueix a unes metodologies de treball, d'intervenció, que han de contemplar la participació real de la població, per tant, no es tracta de resultats, sinó de processos; no es tracta d'uniformitzacions, de classificacions, en abordar les problemàtiques, sinó de

contemplar la diversitat. Es tracta que les propostes no responguin a una percepció, encara que pugui semblar molt objectiva, que sempre serà esbiaixada, sinó a moltes visions i contrastades, discutides des de les vivències, les maneres de pensar, etc.

Els exemples, en el sentit de mostres parcials, que ajuden a arribar a aconseguir objectius en la mesura que són treballats en processos, són molt més efectius que no pas els objectius que es plantegen a priori i que s'han d'aconseguir encara que sigui desplaçant o aïllant elements que distorsionin la seva formulació. En la vida social, no es tracta tant que les coses quadrin en els esquemes prefixats, per bons que siguin, com que es desenvolupin maneres de convidaure, relacions i persones que millorin la qualitat d'aquesta vida social, encara que costi més i que s'hagin d'encarar conflictes.

Treballar des de la complexitat, moltes vegades fa trencar esquemes, descol·loca posicions, fa tornar al començament dels processos, però suposa un exercici que permet la implicació, l'escolta de les veus de les persones, desvetlla realitats no explícites. En definitiva, pot fer ingovernable una situació, si l'objectiu de governabilitat és vertical, però enriqueix enormement si aquest objectiu és horitzontal i els ens públics poden plantejar polítiques que responguin més a necessitats que no pas a problemes.

III. IMMIGRACIÓ I POLITIQUES PUBLIQUES. EL PLA COMARCAL D'IMMIGRACIÓ DEL MARESME.

En aquest apartat farem referència a dos aspectes: en primer lloc, descriurem els diferents enfocaments polítics a partir dels que es desenvolupen accions en els territoris, analitzant les diferents accions que s'han portat a terme al Maresme com a punt de partida per al Pla; en segon lloc descriurem el marc en que s'han desenvolupat els plans en altres comarques, realitzant propostes de com ha de ser el Pla del Maresme.

III.1. POLITIQUES PUBLIQUES D'IMMIGRACIÓ:

Davant la situació de la immigració en general, les polítiques socials han tendit a donar dos tipus de respostes que ja han definit dues menes d'enfocament de per on van aquestes polítiques: per una banda, la que es coneix com a **"normalització"** i que tracta d'evitar l'estigmatització i els seus efectes i d'afavorir la consideració de les persones immigrades com a ciutadanes, i la que es coneix com a **"especialització"** que considera que calen plantejaments i actuacions adreçades especialment a aquestes persones i, per tant, serveis específics que se n'ocupin. Ambdues polítiques generen estratègies en el territori que tenen aspectes positius, però que també tenen límits. Per exemple, si les estratègies normalitzadores tenen per objectiu no significar massa, com passa amb les que defensen els serveis específics, les diferències i acaben, encara sense voler, estigmatitzant, també és cert que la població immigrada, atenent a les desigualtats que emmarca la seva realitat i a la seva vulnerabilitat davant la manca de recursos de l'Administració (manifestament insuficients en les polítiques adreçades a tota la població), sovint necessiten recursos complementaris, d'inserció, d'informació o d'acollida que demanen d'aquestes polítiques específiques.

El mateix passa amb la convenció existent entre la concepció de **transversalitat versus sectorialitat**, és a dir, si s'entén que l'atenció a la població immigrada s'ha de fer de manera integral, des de tots els serveis i conselleries, regidories, etc. que s'arribin a coordinar i que treballin de manera interdisciplinària, o que, per contra, sigui un sol sector o diversos qui per separat –i sempre més uns que els altres– s'encarregui de la immigració.

En el cas del Maresme, com en la resta de comarques, les polítiques s'han decantat, com a posició, per unes o altres de les estratègies i pels enfocaments de desplegament que hem esmentat, però es pot dir que, tot i que hi ha voluntats clarament expressades en la direcció que han pres, a la pràctica falta encara treballar en molts fronts per a dur efectivament el Pla que reculli, transversalment, amb voluntat de

normalització, però sense que passin de llarg les discriminacions de què són víctimes les persones immigrades, les quals acaben per concretar-se moltes vegades en polítiques sectorials, més abastables i amb més possibilitat de ser abordades, donada la vulnerabilitat social d'aquesta població.

No obstant això, es pot dir que si es contempla el mapa de les actuacions que s'han anat duent a la pràctica i de les propostes que han anat sorgint a cada municipi o de forma intermunicipal, es pot establir una mínima classificació sense que es vulgui dir que aconsegueixen amb un model amb total fidelitat. Aquesta classificació recolliria les orientacions esmentades més amunt amb els seus matisos, menys en els municipis on no hi ha hagut interès o per altres motius, no s'hi ha concretat cap política.

En primer lloc, doncs, es tractaria de municipis en els quals el Consistori no s'ha posicionat per cap política referida a la immigració. Però tampoc no ha explicat res de les polítiques més generals que podrien englobar-la. Cal tenir present que els municipis petits, en el sistema de serveis socials, per exemple, comparteixen recursos humans i d'altra mena, de forma que si hi hagués alguna actuació, hauria de comptar amb el suport i la coordinació d'altres municipis o del Consell Comarcal. Això no vol pas dir que en aquests municipis no hi hagi immigració, en alguns casos pot ser numèricament poc significativa i si de cas, utilitza els serveis d'altres pobles que tenen polítiques o estan en projectes més amplis coordinats. Alguns municipis, com Santa Susanna, estan fins i tot emmarcats en alguna estructura de coordinació d'accions com el Programa Intermunicipal d'Immigració de l'Alt Maresme, però no han realitzat cap actuació en el marc del pla.

En segon lloc, hi hauria les polítiques que sorgeixen com a resposta a algun conflicte concret, a vegades puntual, o a un conjunt de problemes. En aquests casos, les polítiques tenen un caràcter de verticalitat, de l'Administració que respon al problema que s'ha de resoldre. Sol coincidir amb aquest tipus de política, el tractament de la immigració com a grup generalitzat, sense matisos, i amb un plantejament d'especificitat i de visibilitat. També la línia de treballar sectorialment tot allò que es relaciona amb el fet migratori. En aquest emmarcament, hi trobaríem com a paradigmàtic el cas de la mobilització al voltant de la mesquita de Premià de Mar i les respectives respostes fins al Pacte per la Nova Ciutadania que s'hi duu a terme.

En tercer lloc, la iniciativa intermunicipal l'objecte de la qual, com s'indica ja amb el nom, seria partir de la creació d'estructures de coordinació que permetessin tenir una visió més ampla de les realitats i de les actuacions, sorgeix de la idea que, davant la immigració existent –i presumiblement creixent – als municipis, cal fer alguna cosa. En

aquesta mena de propostes, en el cas del Maresme, falta que aquesta voluntat de coordinació es correspongui amb uns continguts consistents que, ara per ara, no tenen. Com a exemple d'aquest tipus de política tenim el Programa Intermunicipal d'Immigració de l'Alt Maresme, que inclou els municipis de Calella, Malgrat de Mar, Palafolls, Pineda de Mar, Santa Susanna i Tordera. En aquesta iniciativa hi ha un cert procés de confluència de les actuacions municipals, les quals, per altra banda continuen desenvolupant-se, però tant unes de coordinades, com les que es fan a cada lloc, tenen un caràcter de resposta des de l'Administració, en un doble sentit: com a reflexió de tècnics i professionals, bàsicament de serveis socials i sanitat, i com a oferta de serveis específics com ara la mediació intercultural.

En quart lloc, processos amb història, com el de Mataró, el qual està en marxa i que ha desencadenat evolucions interessants, amb la incorporació dels actors i les actores, amb uns referents fortament argumentats, també en el terreny de la pràctica, i que ha "creat escola" i poden ser referència per a d'altres pobles més petits. El cas de Mataró que culmina, en l'actualitat, no pas com un procés tancat, en el Pla per a la nova ciutadania de Mataró (aprovat el juny de 2001), amb alguns matisos que se li puguin fer, representa el paradigma al Maresme de la transversalitat i la normalització del tractament de la immigració entesa com a ciutadania, amb nombroses actuacions, iniciatives i una voluntat de reflexió continua de les accions que es realitzen.

Com a exemple d'un altre tipus d'iniciativa on l'immigració s'intenta treballar des dels recursos i els serveis existents en una línia sectorial, però de normalització, trobem dues propostes del Consell Comarcal del Maresme: el Pla Comarcal de Joventut i el Pla d'Acció Conjunt del Pacte per l'Ocupació del Maresme.

En l'estudi de les diverses polítiques que s'han desplegat en el Maresme i que hem exposat, hi ha algunes qüestions que cal considerar:

- Que els pobles més petits busquen referències, ja que des de la seva situació o es relacionen a través de Plans intermunicipals o, actualment, no hi ha gaire altres maneres de poder fer res.
- Que en la majoria de les experiències i de les propostes hi ha la idea de funcionament sota demanda, exceptuant el cas de Mataró.
- Que hi ha un volum de feina feta, alguna més positiva que d'altra, que cal rendibilitzar com a experiències, per millorar les propostes que no han acabat de reeixir i sobretot de cara als municipis petits

que poden mimetitzar molt les actuacions i que convé que es comprometin amb processos més aprofundits i més integrals, arrelats a les característiques territorials, encara que no pas renyides amb les actuacions més àmplies a nivell comarcal.

III.2. ELS PLANS D'IMMIGRACIÓ I EL PLA DEL MARESME.

La manera com les Administracions han encarat els moviments migratoris a Catalunya ha estat diversa i ha depès dels enfocaments que han donat cadascuna a alguns dels aspectes que hem esmenat en el marc conceptual. Per exemple, la idea d'integració, la de ciutadania, la mateixa d'immigració que es té en cada institució ha condicionat les preses de posició. Això, que sembla obvi, ha desplegat un bon nombre de Plans i propostes que, malgrat no totes elles han volgut significar de manera central la diferència dels col·lectius immigrants respecte a la població ja establerta en els pobles i ciutats de Catalunya, ha tingut el caràcter de polítiques específiques, en major o menor grau d'especificitat, en la majoria de les pràctiques. En aquest sentit, la immigració no és pensada des d'uns paràmetres de naturalitat, sinó des d'uns criteris de problematització reals i que no sempre culpabilitzen la població immigrada, però que genera unes situacions que cal, si més no, prevenir. La majoria dels Plans, siguin locals o comarcals, es troben davant les constriccions que la llei estipula, les regulacions més importants de la qual són de caràcter estatal i sí que estan pensades en el sentit fort de relacionar la immigració pobra amb els problemes de convivència, com és el fons de la darrera Llei d'estrangeria.

En poques paraules, es pot dir que el que fan, en el cas de les Administracions a Catalunya és aprofitar les esclotxes que els permeten les competències que tenen per a emprendre accions i aquestes esclotxes, rares vegades permeten naturalitzar la immigració i considerar-la simplement població i donar-li l'estatut de ciutadania.

Les línies que infonen els Plans apunten cap a la vida social i a la cohesió comunitària i tenen, com a objectiu de referència, alguna mena d'interpretació de la idea d'igualtat d'oportunitats. Però topen amb la immigració que suposadament no aconsegueix amb els requisits de la Llei d'estrangeria i per tant, és considerada il·legal i desproveïda de molts dels drets fonamentals; de manera que sorgeixen noves contradiccions en les aplicacions de les polítiques, si aquestes volen encarar la realitat de convivència en la quotidianitat i en un territori local o comarcalment amb un cert rigor i seriositat.

A nivell comarcal la majoria dels Plans estan emmarcats en les directrius generals del Pla Interdepartamental d'Immigració de la Generalitat de Catalunya, el qual, depèn

operativament del Departament de Benestar Social, com passa a la majoria de Consells Comarcals. La situació social i les polítiques de Benestar social a Catalunya estableixen la prioritització d'accions adreçades a la població amb dificultats, podent aboradar pocs projectes i accions adreçats a tota la població. Tot i que el Benestar Social és un dret de tots els ciutadans, malauradament els pocs recursos disponibles fan prioritzar l'atenció a les necessitats i les desigualtats per davant dels projectes preventius, de desenvolupament comunitari i generals per a tota la població, àmbits en què trobem menys accions. Atès que alguns dels estaments tècnics i polítics fan esforços d'atenció a les persones en general, les actuacions de benestar social encara estan inscrites en un plantejament força assistencial, les polítiques d'immigració es converteixen en un camp d'accions disperses però amb un denominador comú d'assistència social especialitzada. No és gaire corrent trobar actuacions en el terreny de l'urbanisme o de la cultura en majúscules on hi hagi una participació de població immigrada o un plantejament que la tingui present, en la redacció i configuració de les polítiques. I cal recordar que ja fa més d'una dècada que s'han assentat grups d'immigrants a les nostres comarques i això seria possible. Com a molt, veiem que es deixa que des de la societat civil, amb més o menys participació de les Administracions, s'organitzin actes culturals específics (festes interculturals, de la diversitat, etc.) o que en comissions especialment pensades per tal fi, es parli d'habitatge, gairebé sempre com a manca de la població immigrada.

El pla d'immigració del Maresme és un pla de cohesió social que aposta per la interdepartamentalitat i la globalitat. Plantejant accions integrades en el funcionament dels diferents departaments i organitzacions locals i comarcals, a fi que no es treballi només les mancances de la població immigrada sinó el treball actiu amb la població autòctona i immigrant per la cohesió social al territori. Entenent que la integració és un procés de construcció que parteix del treball conjunt entre autòctons i immigrants on cal establir un nou ordre social on s'estableix un equilibri entre els diferents codis i cultures que conviuen sense pressuposar a cap d'elles una situació de dèficit respecte l'altre.

La concepció estàtica de societat autòctona, de la que es parteix en la majoria de casos, deixa poc marge per aplicar el que, des del Pla autonòmic marc, es proposa a nivell metodològic: "la investigació-acció-participació". Perquè efectivament és una tasca gairebé impossible engegar, però sobretot dur a terme i mantenir, una dinàmica de participació real en un emmarcament teòric i polític de consideració de la població immigrada com afegida a la construcció social i cultural catalana ja feta. I no pas perquè s'hagués de capgirar el sistema ni qüestionar la societat i la cultura catalanes,

almenys no pas des de la immigració, sinó perquè un procés participatiu de les característiques a què respon la recerca-acció implica tota una altra concepció. Per exemple, el punt de partida de la recerca participativa (en concret l'anomenada recerca-acció) sol ser la població que s'organitza al voltant d'una problemàtica vinculada a les desigualtats, no tant una proposta de les Administracions, des de dalt, que s'adreça a la immigració i a la "resta" de la societat. En la recerca-acció hi ha algú, "tècnic" o "polític", que actua com a agent dinamitzador o investigador extern, però no hi ha un equip de recerca que busca fonamentalment dades descriptives, per exemple, de la situació d'un determinat grup de població senyalat. En aquesta mena de treball, recerca vol dir procés on les dades són un element imprescindible, però que les fonts no són recollides per equips o persones que respondrien a la categoria d'experts. Les regles de la recerca sociològica i d'altres ciències socials sobre la distància de qui investiga respecte de la mostra i de la realitat que es vol estudiar, en una recerca-acció es capgiren i és precisament la implicació de tots els agents que intervenen en el procés el que defineix la manera de fer investigativa, per això es parla d'una veu externa que recull, qüestiona, etc..., però el procés es duu a terme per iniciativa de les persones implicades.

El pla d'immigració de la comarca del Maresme es fonamenta en la recerca-acció, el que vol dir que la gestió es porta a terme com a resultats de processos en el que es fa recerca i es treballa amb la immigració, no sobre la immigració; en el benentès que comptar amb la immigració vol dir compartir amb ella els processos, com s'ha de fer si efectivament es vol treballar a la manera participativa de la recerca-acció. En aquest sentit, evitem unes polítiques d'immigració en la línia d'assistència i de resolució dels conflictes que es visibilitzen i que posen en perill l'estructura de relacions socials existents. Per fer polítiques integradores que permeten evitar els conflictes i que quan aquests sorgeixen es treballen perquè permetin generar canvis que millorin la participació i augmentin la cohesió.

El plantejament de recerca-acció, des del que hem realitzat aquest estudi i del que es desenvoluparà el diagnòstic, és en el que es fan aportacions de la teoria que es construeixen col·lectivament els subjectes que hi intervenen i que es contrasten i clarifiquen conceptualment, fugint de la recerca clàssica, on unes persones externes investiguen des d'una certa distància i límits, l'abast i les components d'una realitat i n'exposen el panorama.

El plantejament que proposem és de participació de la immigració en la dinàmica social, fet que va molt més enllà d'una estratègia de control de la immigració que

l'únic que fa es postposar o amagar els conflictes i l'exclusió. La població immigrada ha de passar a convertir-se en agent part de Comissions concretes, en un Pla on les decisions que s'hi prenen són fetes des d'estructures en les que també participen, sentint-se implicats en totes les accions. Així la participació a les comission per part de la població immigrada no és un espai de fer-se veu de reivindicacions sobre aquell aspecte particular en relació a: la participació, l'habitatge, l'educació, etc... Les Comissions que plantejem no són configurades des de dalt, com a àmbits de la vida social on es donen les mancances que se li suposa a la gent immigrada pobra o com a espais per sensibilitzar la població autòctona respecte de la immigració, sinó que són espais de treball on autòctons i immigrants plantegen els problemes comuns en relació a l'educació, l'habitatge,... n'analitzen factors i causes i busquen solucions i alternatives, canviant posicionaments i accions que permetin la millora del Benestar de tota la població.

El pla d'immigració del Maresme es caracteritza per l'articulació de pactes i consens interadministracions entre els òrgans comarcals de decisió, els responsables del Pla de Benestar Social i sobretot les administracions locals. L'èxit depèn de la implicació i la participació de totes les administracions.

L'estudi i diagnòstic de la immigració al Maresme s'ha de portar a terme amb la participació dels immigrants, de manera que la dinamitzadora del pla esdevé un agent de promoció i creació d'espais de treball, d'escolta activa, de recollida de dades, demandes, expectatives, percepcions, ... per part de tota la població. Els tècnics que participen no són agents externs que recullen només dades quantificables sinó que recullen a través d'entrevistes i tallers aquests aspectes qualitius sense els quals no és possible iniciar un treball d'investigació-acció real. Així doncs cal tenir present que les variables d'estudi, les directius del pla,... són l'eina d'origen a partir de la que construir un observatori permanent de la situació de la immigració on els i les immigrants són agents actius i participatius en la definició de les línies generals del pla.

El pla no ha de caure en la gestió de propostes que, segurament per la urgència de donar respostes a problemes puntuals ni en el desenvolupament de propostes que aparentment sorgeixen de les necessitats del territori però que acaben sent accions duplicades o contradictòries que han acabat confonent tant les associacions i grups de solidaritat com les d'immigració.

La coordinació és un dels principis operatius del Pla general, la coordinació i la cooperació interadministrativa, ha de passar per sobre de les diferències polítiques o

les divergències de criteri evitant posicions de confrontació, que acaben afectant la ciutadania en general i la immigrada, en particular; cal treballar des de la cohesió per fer possible que s'acompleixin els objectius d'integració.

Volem assenyalar com una característica rellevant d'aquest estudi la inclusió d'un marc de referència. Volem assenyalar el plantejament de partida de caràcter teòrico-conceptual, d'aquest estudi, que permet entendre el perquè d'unes propostes o unes altres. No hem fet una declaració de principis ni un glossari de conceptes, independent de les accions o propostes que es puguin portar a terme. Sinó la definició d'un marc conceptual des del que llegir i entendre les dades quantitatives, les percepcions, les demandes, les propostes,...i la resta de dades quantitatives i qualitatives recollides. Un marc que descriu el que entenem per integració, convivència, participació... que defineix la manera de fer del pla. Un marc que evidencia que les dades en sí mateixa no són res si no s'inscriuen en un marc d'actuació concret i en unes polítiques amb una finalitat i treball real cap a un model d'integració concret.

És obvi que la majoria de la població d'una comarca no es posa a discutir sobre què significa integració o diferència cultural, que això correspon a un àmbit potser més acadèmic, però sí que la majoria de la població viu la diferència cultural i exerceix, en nom o no de la integració, en forma de valoracions, comportaments, sensacions, manifestacions de diversa índole, la seva vida social en espais on conviu com a persona que ha nascut o que ha arribat al territori en moments i en condicions diferents. Per tant, en les polítiques públiques, sí que s'ha de fer un esforç per clarificar el que es vol dir i que justifica el que es vol fer. El marc conceptual que proposem no és només una referència aleatòria sinó que és el propòsit d'emprar els termes d'una forma ajustada. A mode d'exemple, no emprarem el terme de "societat intercultural" quan parlem d'una societat on coexisteixen diverses cultures, cosa per a la qual seria més propi utilitzar el terme societat multicultural, perquè si no, fa la impressió que s'està dient que s'ha arribat a l'estadi d'intercanvi igualitari entre diferents grups de població quan s'està parlant de multiculturalitat.

Per últim farem referència al finançament del pla. L'escassetat de recursos disponibles fan plantejar la necessitat d'un plantejament realista d'objectius. El pla d'immigració no pot ser un aparador de recursos disponibles ni un un conjunt d'accions en la totalitat del territori. El pla d'integració dels immigrants ha de ser una manera de fer en la planificació estratègica de les comunitats que permeti l'optimització dels recursos existents, l'intercanvi de bones pràctiques, i l'assentament d'estratègies a mig i llarg

termini que permetin la integració real i la cohesió social. Les accions que es portin a terme han de respondre a encarar de manera integral la realitat i buscar vies de convivència efectives de forma integrada, augmentant els resultats a través de la seva cohesió i inscripció en un plantejament clar. Analitzant-ne el contingut, la metodologia,... i recollint els resultats obtinguts per tal de sistematitzar el treball i desplegar accions que després perdurin de forma autònoma.

A més dels recursos econòmics, cal promocionar i millorar l'ús d'altres recursos existents en cada territori (de dependència comarcal o local) equipaments, etc. que podrien, com ja es fa en alguns casos, ser útils al desenvolupament del Pla. La seva utilització moltes vegades és prou viable si s'aconsegueix la coordinació a base d'uns plantejaments integrals i participatius. Però si no es donen aquestes condicions, és fàcil que es topi amb resistències (horaris, compromisos no adquirits per totes les parts, etc.) i s'acabin infrutilitzant.

El pla del Maresme és una veritable aposta per al desenvolupament de la comunitat en el seu conjunt. Que vol treballar en des de l'optimisme pel desenvolupament d'accions i propostes que permetin confluïr el que es vol fer amb el que es fa, salvant els grans obstacles que la Llei d'estrangeria representa. Ja que no casen de cap manera les intencions d'integració social i les polítiques de límits legals que exclouen i fragmenten la població en immigrants no ciutadans/es i població autòctona de dret.

IV. ESTUDI DIAGNÒSTIC DE LA IMMIGRACIÓ A LA COMARCA DEL MARESME

IV.1. PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC

IV.1.1. Població

La Comarca del Maresme té una sèrie de variables que propicien la valoració positiva del lloc, per part de la població que cerca un millor àmbit per tal d'establir la seva residència. Condicions medi-ambientals específiques, l'apropament a Barcelona, les característiques geogràfiques (muntanya/mar) i el desenvolupament d'una intensa activitat econòmica, incentiven tant a les persones estrangeres com a les autòctones, a escollir aquest lloc per a establir-s'hi. Aquestes qüestions incideixen en el creixement continu de la població del Maresme.

Actualment el Maresme té 380.101 habitants, representant el 5,8% de la població catalana, sent la quarta comarca després del Barcelonès, Baix Llobregat i el Vallés Occidental en nombre d'habitants.

Respecte a les tasses de creixement, en el període que va des de 1960 a 1975, la comarca va tenir una explosió demogràfica, doblant-se la quantitat de persones residents en la regió, fins i tot distanciant-se de les dades a nivell autonòmic. Des de aleshores, i exceptuant l'any 1997, sempre s'han mantingut valors per sobre de la mitjana catalana.

Any	Població	Creixement Maresme	Creixement total a Catalunya
1950	104.185	-	-
1960	126.504	2.0	1.9
1970	190.902	4.2	2.8
1975	231.112	3.9	2.1
1981	253.527	1.6	0.8
1986	269.502	1.2	0.1
1991	293.103	1.7	0.3
1996	318.891	1.7	0.1
1997	321.380	0.78	0.5
1998	329.488	2.52	0.4
1999	337.596	2.46	1.0
2000	345.423	2.31	0.8

Font: Observatori Laboral de la Comarca del Maresme. 1996-2000.

Taula 2: Evolució de la població estrangera

Any	Població Estrangera	Taxa de variació (%)
1991	47.94	
1996	79.33	65.4
2001	18.855	137.6
2002	26.746	41.8

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Idescat i de dades de Padró de la Comarca a desembre de 2001.

La població estrangera de la Comarca es molt significativa respecte al volum de la població total, el 7%, y creix a un ritme mes sostingut que el de la població total. La població estrangera va créixer considerablement a l'any 2001 respecte al 1996, moment en que experimenta el creixement d'estrangers per continent, un augment per sobre del 50% (veure Taula 3). A l'any 2002, respecte al 2001, la taxa de variació és del 41,8%.

També podem emmarcar el creixement de la immigració de la Comarca del Maresme en el context generalitzat de tota la província de Barcelona i de tot Catalunya. En aquest sentit la taula 3 il·lustra com l'increment de la proporció de població estrangera del Maresme és superior al creixement experimentat en la província de Barcelona i la de Catalunya.

Taula 3: Població de nacionalitat estrangera empadronada al 2001

Població Estrangera de la Comarca del Maresme. 2001	% sobre població total	Província de Barcelona	% sobre la població total	Catalunya	%sobre població total
18.855 persones.	5,29%	229.943	4,78%	280.167	4,40%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Padró, Idescat y Diputació de BCN.

Els factors que incideixen en el creixement responen a motius generalitzats, i al fenomen immigratori en els zones de més gran absorció d'estrangers:

- La ubicació geogràfica de la Comarca, propera a la ciutat de Barcelona, i condicions mediambientals favorables.
- La importància de la indústria i de la construcció a conseqüència del desenvolupament econòmic de la regió.

- L'activitat agrícola que encara que amb menor proporció que onades anteriors, absorbeix part de la mà d'obra dels immigrants.
- L'impacte del sector serveis que centralitza la demanda laboral de immigrants en branques d'activitat vinculats al turisme i al servei domèstic
- Els reagrupaments familiars i les segones generacions d'immigrants que van iniciar el procés migratori en la dècada dels 80 i 90.

IV.1.2. El fenomen immigratori en la Comarca del Maresme.

IV.1.2.1 Procedència dels immigrants

Actualment la comarca del Maresme te una població de 380.101 habitants, segons dades del padró a 31 de desembre del 2002. El total d'estrangers és de 26.746 persones, fet que representa el 7 % del total de la població.

És important per la finalitat de l'estudi distingir entre aquest total, la quantitat de immigrants procedents de països no desenvolupats, on la suma dels empadronats és de 22491, procedents dels següents continents: Àfrica, Europa de l'est, Amèrica Llatina (inclou A. Central)¹ i Àsia. Els immigrants econòmics representen el 5,9% del total de població, i el 84% del total dels immigrants empadronats.

Taula 4: Població segons nacionalitat. Recomptes Maresme. Sèrie temporal.

Any	Espanyola	Resta UE	Resta ² Europa	Àfrica	Amèrica del Nord i Central	Amèrica del Sud	Àsia i Oceania	Total
2002	353.355	3.888	1.211	13.771	1.111	5.434	1.331	380.101 ³
2001	337.690	3.129	833	10.129	828	3.334	602	356.545
1996	310.958	1.862	204	4.238	463	831	335	318.891
1991	288.309	1.569	84	2.037	204	718	182	293.103

Font: Elaboració pròpia dades Idescat, Padró al 31 de desembre de 2002.

¹ Veure gràfica dades del padró al 31 de desembre de 2002

² Dades agregades de Europa de l'est i països no membres de la Unió Europea.

³ Les dades que s'analitzen per l'any 2002 inclouen totals de població dels padrons dels municipis. Excepte els casos de Sant Iscle, San Andreu de Llavaneras, Calella, y Palafoles dels qui no disposem dades, en aquests casos s'ha sumat la població total que sorgeix de dades del Idescat per al 2002, sense distinció de gènere. La quantitat de població espanyola surt de la resta de estrangers sobre el total de població.

La presència més nombrosa la tenen els procedents d'Àfrica, amb un total de 13.771 persones. Es tracta del col·lectiu amb més trajectòria en el procés migratori, el 3,62% de la població, on trobem incloses les segones generacions.

Per ordre d'importància segueixen els llatinoamericans, amb un total de 5.434 residents en la comarca. Aquest col·lectiu ha experimentat un important creixement respecte a l'any 2001. Per tal de comparar aquesta dada fem referència a la taula 4, on s'extrau els centreamericans que estan inclosos en Amèrica del Nord i Central.

Precisament els sud-americans, es manifesten en el 2002 com el col·lectiu de major impacte migratori, quasi duplicant la quantitat respecte al període anterior, al 2001 representaven 3.334, mentre que al 2002 son 5.434 empadronats, tenint un creixement del 58% entre ambdós anys. Representa el 1,49% del total de la població del Maresme.

Els efectius procedents de la resta de la Unió Europea estan en tercer lloc d'importància, i també han experimentat un augment sostingut en el període comparat, però de menys impacte. Sí però que creiem és una dada a tenir en compte en relació a les característiques socioeconòmiques d'aquest col·lectiu, on els motius de mobilitat generalment son els de millor qualitat de vida.

Els nacional comunitaris son 3.888 residents, representen el 1,02% de la població, i respecte al 2001 van augmentar en 759 persones, que representaven el 0,8% de la població.

En el seu conjunt sumant A. Nord i Oceania, els immigrants de països desenvolupats son 4.255, només el 15% de la població estrangera, i el 1% de la població total de la comarca.

Els asiàtics encara que numèricament en menor importància que els anteriors, mantenen un creixement sostingut en el període comparatiu de 10 anys (1991- 2001). Mentre que a l'any 1991 es registraven 182 persones d'aquest continent, a l'any 2002 el nombre puja a 1.331 empadronats, passant de ser del 0,06% al 0,35% de la població per aquest darrer any.

Europa de l'est també està adquirint importància en la presència d'estrangers d'acord amb les dades extretes de la informació del Padró dels ajuntaments. Per a l'any 2002 existeixen en la comarca un total de 1.098 persones d'aquestes nacionalitats, sent l'augment que queda reflectit en el apartat resta d'Europa de la taula 4A.

Percentualment es tracta del 0,32% de la població, mentre que al 1991 representaven el 0,03%, i com es pot observar, amb una progressió similar al la del col·lectiu asiàtic.

IV.1.2.2 Procedència de població estrangera per països en la Comarca del Maresme.

L'anàlisi de les quantitats d'estrangers del Padró per a l'any 2002 en la comarca del Maresme revela la següent agrupació de població immigrant per continents

Taula 4A. Població estrangera per continents. Any 2002.

Zona d'Origen	H	D	Total	%H	%D	Total Estrangers
Àsia	668	632	1300	51%	49%	4.86
Oceania	21	10	31	68%	32%	0.12
Àfrica – Nord	6.024	3.831	9.855	61	39	36.85
Àfrica – Resta	2.976	940	3.916	76	24	14.64
Amèrica Llatina	2.639	3.683	6.322	42	58	23.64
Amèrica Nord	119	104	223	53	47	0.83
Europa-Unió	2.001	1.887	3.888	51	49	14.54
Europa-Est	490	608	1.098	45	55	0.11
Europa-Resta	55	58	113	49	51	0.42
Totals	14.993	11.753	26.746	56	44	100%

Font: Elaboració pròpia dades Padró de Municipis de la Comarca Desembre de 2002.

Part d'aquestes dades ja van ser analitzades en el punt 2, pel que ara descriurem al significativitat de la procedència per continents sobre la població estrangera.

La major part de la població estrangera procedeix del continent africà, particularment del Marroc, pel que el percentatge d'Àfrica del nord és el més elevat, amb el 36,86%, aglutinant el 51% del total de la immigració. En segon ordre d'importància amb el 23,64% d'empadronats a l'any 2002 procedeixen d'Amèrica del sud i Amèrica central i a continuació el 15% d'immigrants europeus (països comunitaris). Per la seva banda els asiàtics conjuntament amb els efectius d'Oceania, representen el 5% de la població estrangera. Finalment, la resta d'Europa compta només amb el 0,53% de veïns de la comarca del Maresme.

Tenint en compte aquestes dades analitzarem a continuació els resultats desglossats per nacionalitats. Presentem al taula 5 amb 19 nacionalitats, entre les que es troben per ordre d'importància quantitativa, col·lectius corresponents als continents de la taula 1. en el seu conjunt representen el 85% dels estrangers empadronats a l'any 2002.

Taula 5. Procedència de població estrangera per nacionalitats . Maresme. 2002

Nacionalitat	Total	%
Marroc	9249	34,5
Gàmbia	2092	7,8
Argentina	1501	5,6
Equador	1309	4,8
Colòmbia	1147	4,2
Itàlia	920	3,4
Alemanya	820	3,0
Xina	796	2,9
Senegal	755	2,8
Franca	709	2,6
G. Bretanya	521	1,9
Guinea	433	1,6
R. Dominicana	392	1,4
Mauritània	384	1,4
Uruguai	380	1,4
Mali	366	1,3
Holanda	357	1,3
Romania	315	1,1
Rússia	264	0,9

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Padró de C. Maresme Desembre de 2002.

D'acord amb tot l'anàlisi anterior, els marroquins ocupen al primera posició, amb el 34% dels estrangers del Maresme. El salt quantitatiu entre aquest grup i la resta de nacionalitats estrangeres és molt significatiu. Els que li segueixen representen cadascú menys del 10% del total d'estrangers.

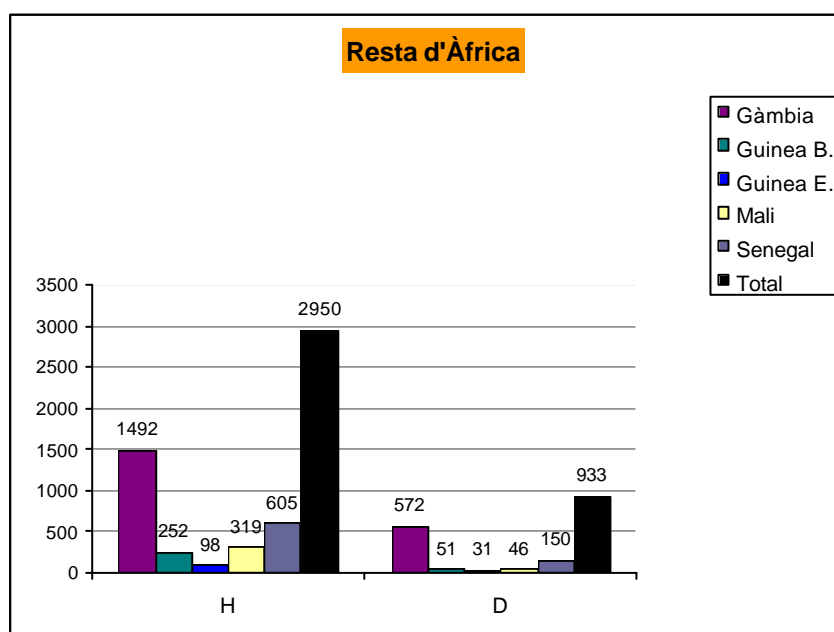
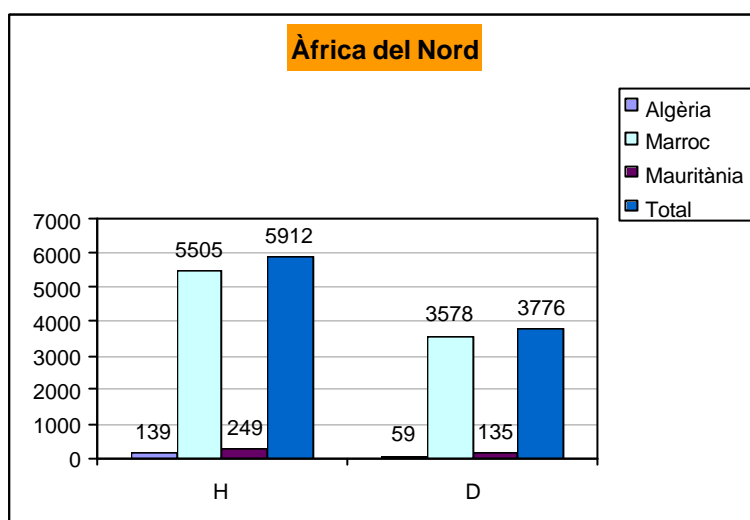
Els gambians els segueixen en l'escala, encara que amb un percentatge considerablement menor, el 7,8% del total d'immigrants de la comarca.

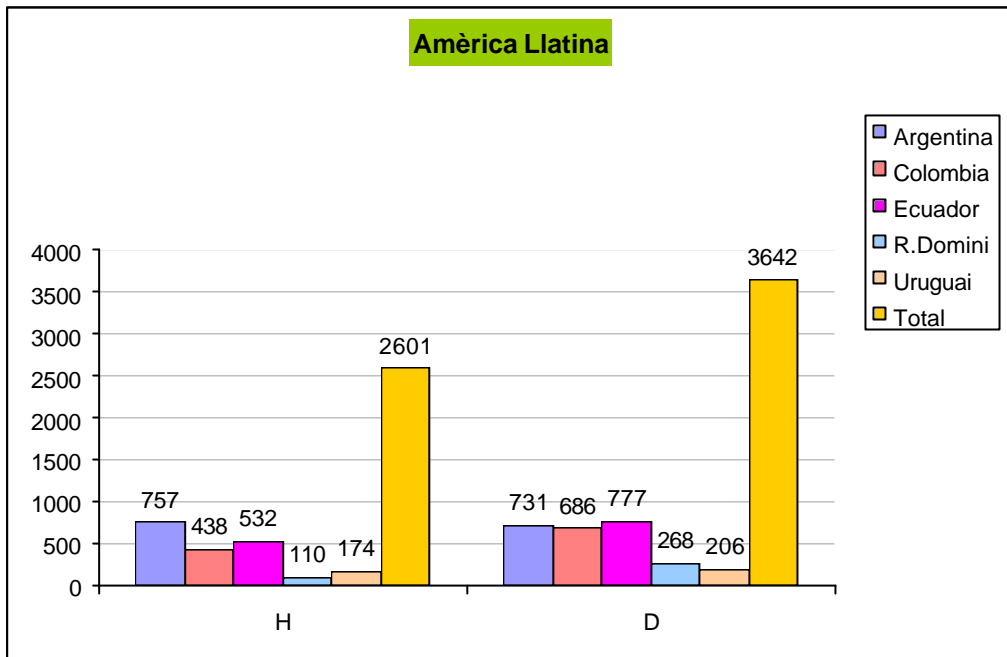
Continuen un conjunt de països llatinoamericans, entre els que destaca argentina, amb el 5,6%, Equador i Colòmbia amb proporcions força similars, a l'ordre del 4%.

Els països que segueixen en ordre aportant població als municipis, son els comunitaris, Itàlia i Alemanya. Tanmateix apareix la Xina, amb el 2,9%, seguida de Senegal amb el 2,8%.

Finalment amb un percentatge encara menor al final de l'escala en presencia estan els països de l'est, Romania amb el 1,1% i Rússia amb el 0,9% respectivament.

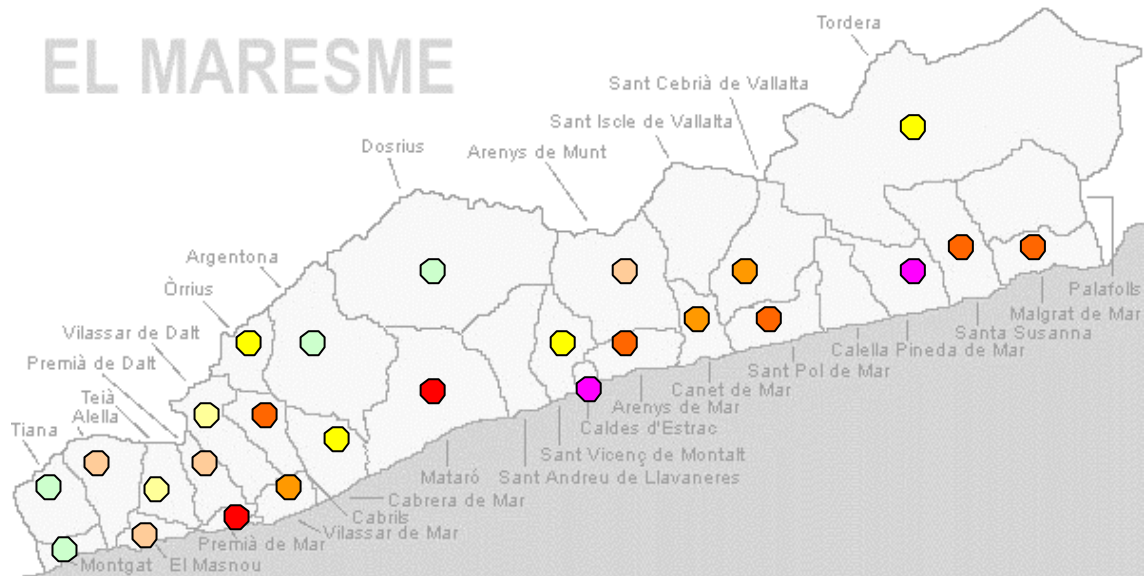
Les gràfiques següents reflexen els col·lectius per continents, els països amb major impacte de població estrangera.

IV.1.2.3 Ubicació por Municipis de la població estrangera

Proporció de població immigrant no comunitària per municipis.

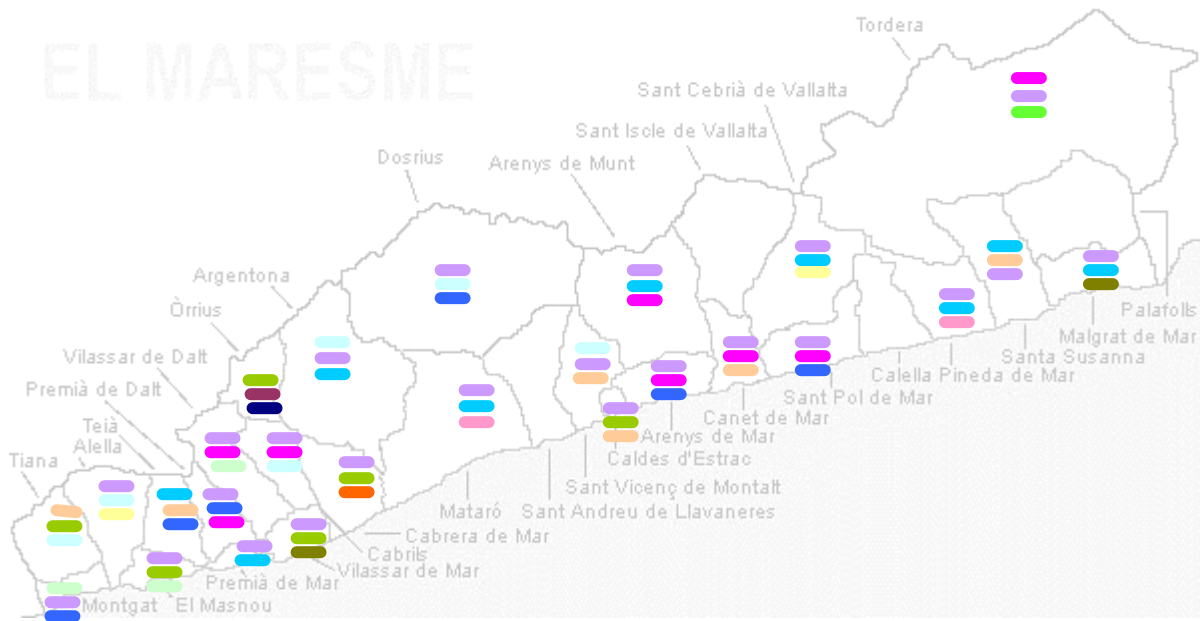

De 9,1 a 10%	Yellow
De 8,1 a 9%	Red
De 7,1 a 8%	White
De 6,1 a 7%	Orange
De 5,1 a 6%	Light Orange
De 4,1 a 5%	Light Yellow
De 3,1 a 4%	Yellow
De 2,1 a 3%	Light Green
De 1,1 a 2%	Green
De 0 a 1%	White

Estudi Prospectiu d'immigració al la Comarca del Maresme
 PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC

MUNICIPIS	POBLACIÓ TOTAL	% estrangers	% Països no desenvolupats
Caldes d'Estrac	2344	12,5	9,4
Pineda de Mar	23159	11,1	9,1
Premià de Mar	28223	9,9	8,8
Mataró	112.179	9,3	8,8
Malgrat de Mar	15674	8,5	6,6
Santa Susanna	2342	11,5	6,6
Arenys de Mar	13518	7,9	6,4
Sant Pol de Mar	4339	9	6,4
Cabrils	5731	8,9	6,2
Sant Cebrià de Vallalta	2224	7,7	5,4
Vilassar de Mar	18699	6,6	5,3
Canet de Mar	11709	6	5,2
Alella	8947	6,8	4,4
Arenys de Munt	7122	5,0	4,1
Premià de Dalt	9791	5,5	4
El Masnou	21560	5,7	4
Cabrera de Mar	3883	4,5	3,5
Tordera	10510	4,7	3,5
Sant Vicenç de Montalt	4398	6,3	3,5
Orius	587	4,1	3,1
Vilassar de Dalt	8283	3,6	2,7
Teià	5720	3,6	2,1
Argentona	10364	2,8	1,9
Montgat	8926	3,1	1,8
Dosrius	3563	2,7	1,7
Tiana	6563	1,4	0,6
Calella			
Palafolls			
Sant Andreu de Llavanes			
Sant Iscle			

IV.1.2.4 Principals nacionalitats estrangeres per municipis

Alemanya	Argentina	
Austria	Brasil	
Colòmbia	Equador	
França	Gàmbia	
Itàlia	Marroc	
Perú	R. Dominicana	
Romania	Senegal	
G. Bretanya		

Taula 6. Les tres principals nacionalitats estrangeres per municipi

Municipi	Nacionalitat 1	Nacionalitat 2	Nacionalitat 3
Alella	Equador (155)	Marroc(91)	Franca (41)
Arenys de Mar	Marroc (365)	Colòmbia (112)	Equador (56)
Arenys de Munt	Marroc (166)	Colòmbia (32)	Gàmbia (28)
Argentona	Franca (30)	Marroc (24)	Gàmbia (22)
Cabrera de Mar	Marroc (36)	Argentina (14)	Brasil (11)
Cabrils	Marroc (192)	Colòmbia (38)	Franca (35)
Calella	Sense dades	Sense dades	Sense dades
Caldes	Marroc (92)	Argentina (31)	Alemanya (23)
Canet de Mar	Marroc (376)	Colòmbia (34)	Alemanya (30)
Dosrius	Marroc (21)	Franca (8)	Equador (7)
Malgrat	Marroc (173)	Gàmbia (141)	Romania (86)
Masnou	Marroc (305)	Argentina (151)	Itàlia (100)
Mataró	Marroc (4858)	Gàmbia (911)	Senegal (519)
Montgat	Itàlia (34)	Marroc (31)	Equador (27)
Palafolls	Sense dades	Sense dades	Sense dades
Pineda de Mar	Marroc (759)	Gàmbia (288)	Senegal (172)
Premià de Dalt	Marroc (166)	Equador (52)	Colòmbia (34)
Premià de Mar	Marroc (1184)	Gàmbia (461)	Argentina (232)
St. Andreu	Sense dades	Sense dades	Sense dades
St. Cebrià	Marroc (49)	Gàmbia (34)	G. Bretanya (16)
St. Iscle	Sense Dades	Sense Dades	Sense Dades
St. Pol	Marroc (86)	Colòmbia (49)	Equador (26)
St. Vicenç de Montalt	Franca (32)	Marroc (29)	Alemanya (23)
St. Susanna	Gàmbia (38)	Alemanya (36)	Marroc (26)
Teia	Gàmbia (42)	Alemanya (17)	Equador (17)
Tiana	Alemanya (11)	Argentina (9)	Franca (8)
Tordera	Colòmbia (61)	Marroc (40)	R. Dominicana (38)
Vilassar de Dalt	Marroc (108)	Colòmbia (18)	Itàlia (17)
Vilassar de Mar	Marroc (432)	Argentina (98)	Romania (68)
Orius	Argentina (10)	Perú (7)	Àustria (2)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Padró C. Maresme a 31 de desembre de 2002

Respecte a la distribució d'estrangers en la Comarca podem assenyalar :

Els marroquins son el col·lectiu amb presència homogènia en la totalitat dels municipis del Maresme.

A Mataró estan empadronats els grups majoritaris del continent Africà : Marroc (4858), Gàmbia (911) i Senegal (519).

Els argentins estan concentrats en Premià de Mar (223), Caldes (39) i El Masnou (151).

Els procedents de Colòmbia es troben en Premià de Mar (69), Cabrils (39) i Vilassar de dalt (19)

Respecte als provinents de la U. E., resideixen principalment en les poblacions amb poc nombre d'habitants: Argentona, Caldes, Canet, Dosrius, Santa Susanna, Tiana, Sant Cebrià i Sant Vicenç de Montalt.

Finalment entre les tres principals nacionalitats, Romania representa el grup dels països de l'Europa de l'est en les poblacions de Vilassar de Mar (68) i Malgrat (86)

IV.1.2.5 Estructura per sexe i edat de la població estrangera

En general, entre la població estrangera, al quantitat d'homes supera a la de les dones. Tanmateix, aquesta podria ser una característica pròpia del fet migratori, si considerem que per al 2001, respecte al total de la població, les dones superen en quantitat als homes. Mentre les primeres son 180.059 residents, els homes son 176.486 al mateix any. Al any 2002, continua aquesta tendència però la distància és molt menor, provocada pel augment de la immigració llatinoamericana. D'aquí es desprèn una conclusió significativa que caracteritza el procés migratori per col·lectiu: comparativament, els africans superen en quantitat d'homes a les dones en proporció doble, mentre que la resta dels continents es manté aproximadament en proporció de persones per gènere.

A l'any 2002, el 61% del total d'immigrants procedents d'Àfrica del nord son homes, i el 76% de la resta d'Àfrica també ho son. Per la seva part, els llatinoamericans, segons les dades disponibles del Padró 2002, es caracteritzen per la major presència de dones, amb el 58% respecte al 42% dels homes. Això ens porta a poder formular la següent hipòtesi : el continent d'Amèrica llatina té moltes dones soles que inicien el procés migratori.

Taula 7. Presencia de població estrangera por gènere. Comparació 2001.2002.

	Espanyola ⁴	Resta UE	Resta ⁵ Europa	Àfrica	Amèrica del Nord i Central	Amèrica del Sud	Àsia i Oceania	Total
Any 2001								
Homes	166.248	1.557	372	6.250	311	1426	322	176.486
Dones	171.442	1.572	461	3.879	517	1.908	280	180.059
Total	337.690	3.129	833	10.129	828	3.334	602	356.545
Any 2002								
Homes	166.248	2.001	600	9.000	429	2.329	689	181.296
Dones	171.442	1.887	666	4.771	682	3.105	642	183.495
Total	337.690	3.888	1.211	13.771	1.111	5.434	1.331	380.101

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de padró y de Idescat.

⁴ .- Corresponen als dades del 2001 del Idescat, es pretén ver la tendència per gènere. Falten dades de padró municipis al 2002

⁵ Dades agregades d'Europa de l'est i països no membres de la Unió Europea.

En el apartat d'edat, només realitzarem una tendència general, de les dades recollides de l'Idescat del 2001, i de la piràmide de població estrangera de Mataró a l'1 de gener del 2002. Prendrem aquesta referència només per realitzar una aproximació de la agrupació per edats de la població estrangera, tenint en compte que la ciutat de Mataró concentra el 39% de la totalitat de població immigrada de la comarca.

Taula 8. Població estrangera per edats. Mataró. Gener 2003.

Edat	Resta UE	Resta Europa	Àfrica	A. Nord i Central	A. Sud	Àsia i Oceania	Total	%
0-14	77	21	1548	37	288	93	2064	20,69%
15-34	218	90	3360	152	696	310	4826	48,39%
35-64	246	57	1839	118	497	182	2939	29,47%
65 i més	24	1	61	5	51	3	145	1,45%
Total	565	169	6808	343	1532	588	9974	100,00%

Font: Elaboració pròpia a partir de las dades del Ajuntament de Mataró

La població de Mataró es de 112.179 habitants, dels quals 9.974 son estrangers. Considerant les diferents trames d'edat, podem concloure que la població immigrant tendeix a concentrar-se en la franja dels 15 als 34 anys d'edat, tractant-se d'una població jove. Tal i com indica la tendència de concentració d'estrangers per nacionalitats, la major part d'aquesta franja d'edat son els procedents d'Àfrica (3360) i Amèrica del Sud (696). Tanmateix passa amb la població de més de 65 anys. En aquest cas és insignificant la presència de persones provinents de la resta d'Europa i d'Àsia.

Per al 2002, la taxa aproximada de dependència⁶ de la població estrangera de Mataró és del 22%, i de la població total és del 29%. Els efectius dependents son menors de 16 anys. En relació a aquest fet, cal assenyalar que la població dependent dels estrangers son nens, mentre que en relació a les dades de població total, es reparteix entre nens i persones grans.

La quantitat de menors de 16 anys en els immigrants, pot ser un punt de referència a tenir en compte per a les previsions del sistema escolar. Tractant-se de fills de immigrants d'Àfrica i d'Amèrica del Sud en aquest ordre, encara que quantitativament

⁶ Taxa de dependència = (població menor de 16 anys + població major de 65 anys) / població total * 100

els més significatius son els africans, amb 1548 efectius en la franja d'edat dels 0 als 14 anys.

La tendència de concentració es reitera en la comparació amb les dades de la comarca al 2001. El 43,34% de la població estrangera es concentra en el tram del 15 als 34 anys, i si li afegim els trams de 16 a 64 anys estem en el 70% del total de la població, fet que ens indica la condició de persones jove i econòmicament actives.

També es reitera la concentració de nens en edat escolar dels procedents d'Àfrica (2605) i Amèrica del Sud(570), encara que hem de destacar que molt propers als sud-americans estan els nenes de pares nacionals de la Unió Europea, que en total sumen 358 persones en la franja dels 0 als 14 anys.

En el tram de més de 65 anys, la tendència de Mataró canvia, tenint major presència en la comarca les persones procedents de la resta de la Unió Europea, el que segurament té relació amb les condicions de qualitat de vida. Després estan els sud-americans amb 127 efectius en aquest tram, i en tercer lloc els africans. Encara que el canvi d'aquests darrers dos, té a veure amb el fenomen de la concentració d'africans en la ciutat de Mataró.

Taula 9. Distribució de la Població amb nacionalitat no espanyola per àmbits geogràfics i trams d'edat. Comarca Maresme 2001.

Edat	Resta UE	Resta Europa	Àfrica	A. Nord i Central	A. Sud	Àsia i Oceania	Total	%
0-14	358	112	2.605	110	570	110	3.865	20,50%
15-34	817	392	4.692	404	1.512	277	8.094	43,34%
35-64	1.555	297	2.760	299	1.123	196	6.230	33,04%
65 i mas	321	17	72	15	129	19	573	3,12%
Total	3.051	818	10.129	828	3.334	602	18.762	100,00%

Font : Elaboració pròpia a partir de dades del Idescat.

Taula 10. Població total de la Comarca del Maresme per trams d'edat i per gènere. 2001.

Edat	H	%	M	%	Total	%
0-14	28.134	7.89%	26.191	7.35%	54.325	15,24%
15-34	56.510	15.85%	53.468	14.99%	109.968	30,84%
35-64	70.060	19.65%	70.176	19.68%	140.236	39,33%
65 i mas	21.782	6.11%	30.234	8.48%	52.016	14,59%
Total	176.486	49.50%	180.059	50.50%	356.545	100%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Idescat.

Respecte a la població total de la comarca, el major nombre de persones, un 39,33% es troba en el tram de 35-64 anys, seguit dels que estan entre els 15-34 anys.

La dada més significativa, i que difereix de la tendència en les edats de la població estrangera, és l'augment de la població de més de 65 anys, el 14,59% del total de la comarca, i que amb una proporció idèntica amb els intervals dels 0 als 14 anys, que representa el 15% del total de població de la comarca.

De les dades recollides fins al 2002, la tendència de la concentració per intervals de efectius en el total de la comarca es reitera. La taxa de dependència és del 34%, amb una incidència important de la quantitat de persones majors de 65 anys.

IV.1.2.6 Població per Nivell d'Estudis

En general és molt difícil disgregar la informació de la població immigrant, perquè els padrons municipals recullen només algunes variables, les qüestions més específiques com la educació, perfil laboral, situació legal, no son recollides com informació principal.

Per altra banda, quan es recull aquesta variable, alguns ajuntaments compten als analfabets com sense estudis, o no poden comprovar-ho perquè els estrangers no porten certificats d'estudis que acrediten el que declaren quan omplen les fitxes d'empadronament.

Només podrem contextualitzar les dades amb la informació proporcionada per l'Idescat per al total de la comarca, encara que amb data de 1996.

D'acord amb aquesta informació la proporció es concentra en el nivell de primer i segon de la EGB, seguit del nivell de primària incompleta. Les dades es poden veure en la taula següent:

Nivell	Homes	Dones	Total
No sap llegir o escriure	1975	4560	6535
Primària Incompleta	19756	24295	44051
EGB 1ª. Etapa	48738	51971	100709
EGB 2ª. Etapa	27524	25545	53069
FP 1er. Grau	7706	7466	15172
FP 2n. Grau	5967	5112	11079
BUP COU	14424	14277	28701
Títol Mitjà	7036	7570	14606
Títol superior	7264	5515	12779
Total	14039	146311	286701

Font: Idescat

IV.2. SITUACIÓ LEGAL

La Reforma de Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya i la seva Integració Socials, efectuada a partir de la Llei Orgànica 8/2000 de desembre, va ser sancionada amb la intenció de controlar els fluxos d'immigració extra comunitària en el territori espanyol, combatin la entrada i estada irregular d'estrangers. Aquest aspecte constitueix un punt complex i molt conflictiu, per determinar de manera decisiva les dinàmiques i la realitat de la població immigrada, amb conseqüències greus des de els punts de vista de la seguretat jurídica, laboral i personal, respecte a la posició social i econòmica de les persones que continuen venint i ja es troben en territori espanyol.

Des de el punt de vista estadístic aquesta es una part del fenomen immigratori - com moltes altres- molt difícil de construir, degut a la escassetat de dades i/o la dificultat d'accés a les mateixes. Es tracta d'un àmbit més que contribueix a la invisibilitat del fet immigratori, i per tant, en un aspecte de fàcil manipulació.

Les dades que recullen els centres estadístics, fonts oficials, es refereixen a la població estrangera amb permís de residència vigent, i per tant queden excloses totes aquelles persones en situació irregular. La informació procedent de l'estadística padronal no té aquest tipus de limitació perquè l'empadronament no requereix tenir el permís de residència. La comparació entre ambdues fonts sembla que podria permetre una aproximació a la població en situació irregular. Encara que pot existir persones que no s'empadronen en el municipi on resideix.

A 31 de desembre de 2002, en Catalunya existeix un total de 328.461 estrangers amb permís de residència, que representen el 5 % de la població total. Dels quals 264.477 son immigrants econòmics, representant el 4 % de la població total del territori català⁷. En la demarcació de la Província de Barcelona pel mateix període es registren oficialment 237.513 estrangers, el 5% de la població total, dels quals 193.151 corresponen a la categoria d'immigrants econòmics, el que representa el 3,93% de la població total de BCN pel any 2002. Es a dir que el 72% de la població estrangera amb permís de residència de Catalunya es troba radicada a la província de Barcelona, y per tant el 73 % de la immigració econòmica amb permís de residència es concentra en el mateix territori.

⁷ Font: Dades del Ministeri del Interior, proporcionades per el Òrgan Tècnic d'Immigració. Departament de Benestar i Família. Generalitat de Catalunya. Març 2003.

D'acord amb aquesta lògica tant sols vàrem poder plasmar la informació de la província de Barcelona pel anys 2001, amb una elaboració pròpia, a partir de les dades de diferents fonts com queda reflectits al quadre següent.

Taula 1: Població estrangera amb i sense permís de residència a la Província de Barcelona. 2001.

Població total estrangera s/ Padrón ⁸	Població total s/ Padrón ⁹	Estrangers Amb permís de residència ¹⁰	Estrangers Sense permís de residència ¹¹
228.622	4.575.984	206.395	22.227

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Idescat y del Anuari de Immigració del Ministeri del Interior.

Segons la taula anterior, pel any 2001, en la província de Barcelona el 10% de la població immigrada no tenia permís de residència.

Les dificultats, i en la majoria dels casos, la impossibilitat de tenir aquesta autorització lligada al permís de treball, és el primer punt tota una cadena d'obstacles tant pels immigrants econòmics, com per les administracions - especialment les locals- que han de donar resposta a una situació socio-econòmica abocada per aquesta circumstancia a l'exclusió social.

IV.2.1. Situació legal a la comarca del maresme

Ante el tema reiterat de les escasses dades, farem servir fonts secundaries (CITE) i i les entrevistes a profunditat per abordar el tema de la situació legal en el àmbit de la Comarca del Maresme.

L'única font d'informació que recull dades quantitatives al respecte, és del Centre d'Informació a Treballadors Estrangers (CITE). A partir de aquí ens podem fer una idea aproximada, considerant que aquesta entitat és, conjuntament amb l'Oficina d'Informació per a Immigrants del Ajuntament de Mataró i AMIC, un dels referents més importants per a la població immigrada en la cerca d'orientació sobre tràmits i

⁸ Font: Idescat.

⁹ Font: Idescat.

¹⁰ Font: Anuario inmigración 2002. Min. Interior.

¹¹ Aquesta quantitat sorgeix de la resta entre la quantitat de població estrangera empadronada al 2001 menys població estrangera amb permís de treball a la mateixa data.

situació legal, i amb qui les administracions locals treballen de manera conjunta, com en el cas del Programa Intermunicipal de Immigració del Alt Maresme. Les dades que elabora aquesta entitat estan construïts **d'acord a la quantitat de consultes** efectuades en el any 2002.

Segons la Memòria del CITE del 2002, al Maresme vam orientar a 2.532 persones, que representen el 9,5 % de la població total immigrada del Maresme, y el 11 % dels immigrants econòmics, dels quals 1.258 tenen permís de residència (49,68%), y 1.274 estrangers no tenen permís (50,32%).

Taula 2. Situació Legal de immigrants en la Comarca del Maresme. Any 2002.

Usuaris Amb permís	1.258	49,68%
Usuaris Sense permís	1.274	50,32 %
Total	2.532	100%

Font: CITE. Memòria 2002

Els percentatges son semblants en el cas de Catalunya. La quantitat de casos de consulta representen el 8% de la població immigrada de caràcter econòmic, i el 6% de la població total del territori. També aquí es manté més alt el percentatge de persones de procedència extra comunitària sense permís de residència.

Taula 3. Situació legal de persones de procedència estrangera en Catalunya. Any 2002

Amb permís	9.115	43,93%
Sense permís	11.634	56,07 %
Total	20.749	100%

Font: CITE. Memòria 2002

En Catalunya el grup més nombrós que efectua consultes en el CITE són de procedència magrebina (20%) després Equador (18%) i en tercer lloc els colombians (13%). En la Comarca del Maresme, el grup més rellevant es el dels procedents de Equador con el 13 % (340 casos), seguit dels marroquins con 254 usuaris, el 10% del total, y los procedents de Colòmbia con el 9 %, 220 casos de usuaris.

Els tipus de gestions que el usuaris efectuen en el CITE reflueixen les inquietuds respecte al permís de treball inicial, el 23,44%, seguit del permís de residència, 17,44%. Per altre banda, per a la comarca del Maresme, el tràmit més sol·licitat és la renovació de residència (25%) - per la trajectòria de més temporalitat dels grups

d'immigrants, magrebis principalment - seguit de permís de residència, 16%, y en tercer lloc la recerca de dades sobre el permís de treball inicial.

Taula 4. Tipus de Consultes y Gestiones Any 2002

INFORMACIÓ I GESTIONS	CATALUNYA, 2002				MARESME, 2002			
	informació	%	gestions	%	informació	%	gestions	%
Excepció de visat	3.124	7,47	1.787	10,44	246	8,44	161	8,49
Permís de residència	7.292	17,44	2.366	13,82	468	16,05	192	10,12
Permís treball inicial	10.636	25,44	2.274	13,28	235	8,06	63	3,32
Regul. per arrelament	2.387	5,71	815	4,76	68	2,33	29	1,53
Renov. R.S.T.	2.503	5,99	1.946	11,37	542	18,59	421	22,19
Renov. R.T.	3.974	9,50	2.795	16,33	505	17,32	441	23,25
R. comunitària	823	1,97	322	1,88	58	1,99	16	0,84
Reagrupament familiar	2.192	5,24	988	5,77	170	5,83	133	7,01
Targeta estudiant	285	0,68	57	0,33	25	0,86	5	0,26
Autorització treball	2.023	4,84	756	4,42	45	1,54	38	2,00
Revocació expulsions	328	0,78	60	0,35	10	0,34	11	0,58
Cèdula d'inscripció	106	0,25	30	0,18	8	0,27	5	0,26
Residència especial	311	0,74	136	0,79	31	1,06	6	0,32
Modificació de permís	436	1,04	275	1,61	71	2,43	24	1,27
Nacionalitat	1.200	2,87	503	2,94	187	6,41	158	8,33
Autorització de retorn	771	1,84	217	1,27	72	2,47	0	0,00
Altres gestions d'estrangeria	3.422	8,18	1.792	10,47	175	6,00	194	10,23
TOTAL	41.813		17.119		2.916		1.897	
TOTAL INFORMACIÓ I GESTIONS			58.932				4.813	

Font: CITE. Memòria 2002

La visió dels actors.

Per part de la **població immigrada**, la percepció general en aquest àmbit es que la major part dels usuaris del CITE venen quan ja han trobat una feina i es troben amb que es pràcticament imposible regularitzar-se, sobretot si la persona immigrada porta al país menys de 3 anys. La visió del responsable del CITE a Mataró es que si la llei 8/2000 pretenia frenar l'entrada de més immigrants, l'efecte ha estat l'oposat. Ara ens trobem amb una situació de creació de bosses de marginació legal i social, ja que aquesta llei no deixa gairebé cap via per que els estrangers extracomunitaris puguin legalitzar la seva situació. El CITE estima que a Catalunya hi ha unes 132.000

persones en situació irregular. Els immigrants estan d'acord en dir que la legislació vigent ha de canviar, que la situació està 'atascada', i demanen que les autoritats locals tinguin més en compte la realitat dels immigrants, ja que son qui més la coneixen.

Al Maresme molta gent estrangera treballa sense permís. La percepció es que hi ha molta més gent en situació irregular que abans i que les autoritats, tant central com autonòmica, no estan fent res per resoldre aquesta situació, que no hi ha alternatives legals. Els immigrants que provenen de Guinea Bissau no solen tenir aquest problema, ja que la major part ha pogut obtenir un passaport portuguès, es a dir, comunitari, i poden així regularitzar la seva situació.

Per la seva part, els i les **tècniques** coincideixen en la mirada sobre aquest punt. Comparteixen el punt de vista respecte a que la situació està estancada després de la entrada en vigor de La reforma de la Llei i els ajuntaments no podem fer massa al respecte, tan sols derivar a serveis d'informació d'associacions per resoldre dubtes.

Situació aturada. Triguen molt temps, demanen molts papers. Al final passen (empresaris). Qüestió fonamental: que dificulta el treball a serveis socials i s'acaben buscant feines en 'negre'. Si canviés? Ha de ser molt ràpid.

La qüestió més paradoxal es presenta en els familiars de residents amb permís de treball que no estan autoritzat a treballar. El cas més vulnerable són els joves de més de 16 anys. La manca del permís de treball, impedeix que les àrees de promoció econòmica pugui desenvolupar accions vers aquesta població, ja que els cursos de formació ocupacional i de prestacions requereixen que es tingui el permís de treball.

'Desastre'. Els adolescents que viuen aquí des de petits, tenen permís de residència però no de treball. Llei d'estrangeria que ho limita tot molt. Hi ha manca d'informació, 'hi ha por a donar papers'. O canvien, o malament.

Hi ha gent que no te res, hi ha que tenen papers. Homes marroquins solen tenir permisos de treball, per contractes de treball (anteriors), i (algunes) dones llatinoamericanes es casen i obtenen per aquesta via permisos de treball. Amb els nouvinguts, no hi res a fer!.

Molta més gent irregular que abans. Tema de segona generació: regularitzar la situació és difícil. Hi ha gent molt penjada: precarització de la Vida. Tampoc poden rebre ajuts generals.

Com tots (immigrants) estan venint a serveis socials sense papers, es planteja (Promoció econòmica) fer inserció laboral, però no se sap com.

En Mataró, al 2001, el 56,5% tenien permís de residència. Ara possiblement més de la meitat, no hi tenen. Estan en situació irregular.

La visió dels pagesos expressada en el taller torna a confirmar les contradiccions i situacions no desitjables: *"... se'ls obliga (als immigrants) a treballar en la economia submergida. Hi ha molts impediments per legalitzar. Són molts els riscos, han d'anar al seu país a buscar el visat. De totes formes l'oferta de treball ja no serveix per res, des de aquí, ja no la podem tramitar. La política és totalment incoherent. [...] Parlar d'inspeccions de papers dels immigrants, és paralytizar l'activitat agrícola del Maresme"*.

En conclusió, podem confeccionar una llista de situacions paradoxals i contraproductives, dels efectes d'aquesta llei. En general, de ambdues fonts, es recull la conclusió de que la quantitat de requisits a complir per obtenir el permís de treball i residència complica la situació tant de les persones immigrades, com de les administracions locals i dels sectors productius, que requereixen de aquest treballadors i treballadores.

En primer lloc, la situació d'il·legalitat impossibilita l'accés al treball i en conseqüència, qualsevol tipus de millora material en la situació personal (habitatge, alimentació, educació i qualitat de vida). Les Administracions locals s'enfronten al repte de compensar els problemes derivats de aquesta situació, a través de ajuts socials, d'orientació i informació, amb un grau d'especificat en els aspectes tècnic – jurídics, que molts dels professionals desconeixen. Finalment, la integració social de les persones immigrades s'enfronta als límits jurídics, que excedeixen la seva voluntat d'actuació, i a la vegada genera un efecte retroactiu en la població autòctona. Això fa que es produeixen conseqüències no cercades com:

- Encara que l'empresari desitgi i necessiti legalitzar als seu treballadors i treballadores, en la majoria dels casos el Regiment General de la Llei de Estrangeria, no ho permet i els temps de tràmit no són congruents amb les necessitats del seu negoci o activitat.
- La falta de recursos de las famílies estrangeres obliga a la sol·licitud de beques escolars i altres ajuts socials, a la qual cosa la comunitat reacciona negativament per que "sent" que els treu oportunitats als seus fills i filles i a ells mateixos.

- Per ajudar i orientar a la població immigrant, a vegades, gestionen o utilitzen borses de treball que contribueixen al creixement de l'economia submergida.
- La distinció entre permís de treball i permís de residència no afavoreix la integració social, ja que els permisos per reagrupament familiar o per familiar d'immigrant amb permís, no autoritza a treballar.

IV.3. TREBALL

Tal com han demostrat diversos estudis al llarg de la darrera dècada, el Maresme és una comarca que gaudeix d'una notable qualitat de vida, que ha aconseguit absorbir amb un èxit molt significatiu els importants contingents de població que han arribat des de la congestionada Barcelona, i una comarca, a més, basada en una estructura econòmica que permet situar-la, en termes de producció, entre els motors de la regió metropolitana de Barcelona. La comarca posa en comú un important rol residencial accentuada partir dels moviments migratoris intrametropolitans de la dècada dels anys 90, amb la reconversió de sectors industrials tradicionals i una important activitat turística.

Els anys compresos entre 1995 i 2000 han estat clarament marcats per un procés d'important expansió econòmica, que de fet va tenir l'any 2000 com la seva cota màxima, a partir de la qual la tendència ha canviat substancialment. Cal esmentar l'evolució del nivell d'activitat al Maresme ha estat molt més notable que al conjunt de la regió metropolitana: la taxa d'activitat de la comarca, que ja es trobava entre les més elevades de la RMB al 1995 (68,5%), ha crescut més d'11 punts percentuals en tan sols 5 anys, fins a situar-se gairebé al 80% a l'any 2000. Per sexe, cal destacar que la taxa d'activitat masculina ha crescut prop de 10 punts percentuals (al conjunt de la regió el creixement ha estat de 5 punts) fins a situar-se pràcticament al 90%, mentre que la taxa d'activitat femenina ha crescut prop de 13 punts percentuals fins a situar-se en el 68%. El resultat d'aquesta evolució és que al Maresme s'observa, amb diferència, la taxa d'activitat femenina més elevada de totes les comarques metropolitanes (cinc punts per sobre la mitjana).

Pel que fa de la taxa d'ocupació sobre la població activa, passa del 78% al 1995 a més del 96% al 2000, amb la qual cosa podem parlar pràcticament d'una situació de plena ocupació efectiva. Tot aquest increment de l'activitat i l'ocupació s'ha produït també en un context de millora generalitzada de les condicions contractuals dels ocupats. Les dades per a la RMB mostren que mentre al 1995 un 61% de la població assalariada tenia un contracte indefinit, al 2000 aquesta proporció havia augmentat fins al 73%. Es a dir, que gairebé tres de cada quatre ocupats tenien un contracte indefinit. Més enllà d'aquesta millora, cal destacar també com a aspecte molt positiu que segons les dades recollides, la proporció de persones que treballa sense contracte s'ha reduït molt significativament fins esdevenir un fenomen pràcticament residual a l'any 2000. Però el fet més destacat és que tot i l'apreciable reducció de la població que treballa sense contracte, les dades encara mostren valors a tenir en compte: l'any 2000, gairebé un 7% dels ocupats treballava en aquesta situació, tot i que aquestes dades

representen una millora clara en relació al 12% de 1995. Aquest és un aspecte al que cal dedicar especial atenció, sobretot tenint en compte que els valors podrien ser significativament superiors si es considera tota la mà d'obra immigrant que segurament no queda reflectida en aquestes dades.

IV.3.1. L'economia submergida al Maresme.

Segons dades del CITE del 2002, un 53.28% dels usuaris immigrants atesos a tota Catalunya treballen a l'economia submergida. A Mataró, el percentatge d'usuaris atesos en aquesta situació s'eleva a un 76%. Podem assumir que la major part d'aquestes persones estan en situació irregular, però també hi ha molts casos de persones que tenen permís de residència però no gaudeixen d'una oferta o contracte de treball. Aquesta situació podria correspondre a casos de reagrupament familiar, molt freqüents en els darrers dos anys.

Assalariats al Maresme per sectors d'activitat. CNAE-93. Any 2000.

Sector d'activitat	Assalariats	
Indústries tèxtils	10.092	12,54%
Hosteleria	8.394	10,37%
Construcció	8.278	10,29%
Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor; reparació d'efectes personals i estris domèstics	6.943	8,63%
Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	6.186	7,69%
Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes	5.054	6,28%
Resta de sectors	35.572	44,20%
TOTAL	80.474	100%

Font: Document justificatiu del pla d'acció conjunt del pacte per l'ocupació del Maresme. CCMM, 2001

Al Maresme s'ha de destacar una economia submergida molt arrelada als sectors de l'hosteleria i el tèxtil, els quals ocupen una gran població de la comarca. Les indústries tèxtils són les que més població ocupen, en concret el 12,54% del total d'ocupats a la comarca. S'ha de tenir cura amb aquestes dades, ja que també és al sector tèxtil on major nombre d'autònoms i de persones que treballen dins de l'economia submergida, pel que podem suposar que el percentatge real d'ocupats en aquesta indústria és força més elevat. De fet, és coneguda la especialització del col·lectiu asiàtic (xinès) en l'activitat tèxtil clandestina, i també es coneixen molts casos aïllats de magribins que també s'hi dediquen. En podem deduir que una part important dels 132.000 'sense papers' que hi ha a Catalunya segons dades estimatives del CITE, es dediquen a aquesta activitat. Val a dir també que l'especialització de la indústria del Maresme en el sector tèxtil representa el 38% del PIB respecte a la indústria comarcal.

D'altra banda, el sector turístic representa l'11% del PIB del terciari al Maresme i el creixement d'aquest sector ha estat superior a la mitjana catalana. L'hosteleria al seu torn amb un 10,37% és el segon subsector en nombre d'assalariats a la comarca,

seguida de la construcció amb un 10,29%. Si bé l'hosteleria ha estat un subsector tradicional a les poblacions de l'Alt Maresme, la construcció ha estat molt més desenvolupada als darrers anys a l'àmbit de Mataró i al Baix Maresme. Aquest fenomen pot ser un dels motius principals de l'efecte 'crida' de població immigrant no qualificada en els darrers anys, sobretot pel que fa del col·lectiu marroquí masculí, que prové en bona part de les àrees rurals del nord del Marroc. En aquest sentit, aquest desenvolupament no és previsible que s'aturi en els pròxims anys, com tampoc ho és l'afluència d'aquesta població estrangera, si bé és possible un canvi d'àmbit territorial, i començarà a tenir un major protagonisme a l' Alt Maresme en detriment dels altres dos àmbits territorials, com ja s'observa els darrers anys.

El creixement de la construcció ve condicionat pel fet que el Maresme ha estat destí de molta població que ha emigrat de l'àmbit de Barcelona cap a comarques, com el Maresme, amb una millor qualitat de vida i millors preus dels habitatges. Al llarg de la darrera dècada, el Maresme ha crescut en 42.000 nous habitants, és a dir, un creixement del 14,3% de la seva població.

Segons dades de l'IERMB, durant la darrera dècada la població sense contracte va arribar al 12,3% del total de la població ocupada (el 1995). L'any 2000 aquesta proporció baixa al 6,8%, a nivells semblants al 1990; no obstant això, aquest percentatge continua sent el doble del que es dona a la regió metropolitana de Barcelona o la província (3,2%). De totes maneres, aquests percentatges són inferiors a la realitat, ja que la selecció de la mostra de l'Enquesta es realitza a partir de la població censal, i donat que els darrers anys la població que es troba treballant dins l'economia informal o submergida és en gran mesura població immigrant amb situacions no regularitzades, aquesta població no es trobaria representada a la mostra.

L'economia informal es dona majoritàriament en aquells treballs o fases productives on menys qualificació per part del treballador es necessita, on és intensiu la demanda de ma d'obra i que el treball el poden realitzar aquells col·lectius que han estat exclosos del mercat del treball. L'increment de la formació de la població, la millora de la qualitat de vida i l'accés de la dona al mercat del treball ha desplaçat en gran mesura aquesta economia submergida cap a la població immigrant (això es veu clarament al servei domèstic) i sobretot cap aquells que no tenen legalitzada la seva situació, que per tant no poden accedir al mercat de treball regularitzat. Tant a l'agricultura, com al tèxtil o el servei domèstic hi ha un factor comú: la reducció de costos laborals i fiscals. En el cas concret del tèxtil, s'ha d'incloure també l'adaptació de ma d'obra a les fluctuacions dels mercats.

Al Maresme hi ha un alt percentatge de població ocupada de manera irregular, la qual cosa produeix dos efectes poc recomanables: per una banda, a nivell individual, la no regulació dels llocs de treball provoca un empitjorament de les condicions d'aquesta població ocupada; i d'altra banda, aquesta manca de regulació tampoc contribueix a la millora de les prestacions que dona l'Estat de Benestar. El treball irregular sempre ha coexistit a la comarca, i fins i tot, en ocasions, moltes persones passen de l'economia submergida a la formal en funció de la conjuntura econòmica. Aquesta situació, però, està canviant ja que moltes d'aquestes persones que ara treballen de manera irregular son immigrants, als quals els resultarà molt més difícil, per no dir impossible, entrar al mercat de treball regulat: la llei d'estrangeria vigent (8/2000), ara per ara impossibilita, excepte alguns casos, la regularització de tots aquells treballadors estrangers il·legals que són a la comarca i que ens és molt difícil quantificar. Això contribueix directament a crear bosses de marginació i pobresa entre la població immigrant que veu la seva economia cada cop més precària. Aquestes persones no treballen per complementar ingressos, sinó que depenen exclusivament d'aquestes activitats, la qual cosa implica que la situació sigui, en termes socials, significativament més negativa.

Afegit a aquesta problemàtica només solventable des del govern central i la modificació de la llei, hi ha una altra dificultat destacada al mercat de treball a la comarca que afecta directament la inserció laboral dels immigrants, tinguin o no 'papers': la **formació**. Des del punt de vista de l'oferta de ma d'obra, el principal inconvenient és el baix nivell formatiu dels treballadors en general, i degut a les característiques pròpies del mercat de treball de la comarca, la dificultat d'adequar una oferta formativa a les necessitats de les empreses i els treballadors.

Les característiques del mercat de treball del Maresme no afavoreixen especialment la formació dels seus treballadors, ja que els sectors que donen un major nivell d'ocupació són aquells més intensius en relació a la demanda de ma d'obra i amb una gran rotació laboral. Ambdós arguments donen com a resultat, per una banda, importants dificultats d'identificar les necessitats formatives, i d'altra banda, incertesa quant a l'amortització d'aquesta inversió en formació al mercat de treball comarcal. Tornant a la problemàtica de la irregularitat de la situació de molts immigrants, ens trobem amb la limitació afegida dels cursos de formació ocupacional restringits a persones que tenen permís de residència i de treball. Molts joves marroquins, per exemple, que són sense dubte el col·lectiu en major risc d'exclusió. Arribats de manera il·legal o bé per reagrupament familiar (la majoria, ja ho hem dit, arriben d'àrees rurals, sense escolarització, no parlen castellà ni català, etc) es troben en la

impossibilitat (els primers) o la dificultat (els segons, fins que troben una oferta de treball i aconseguen el permís) de poder inscriure's en cap curs de formació ocupacional, ja que aquests són tots subvencionats.

IV.3.2. Treball i immigració al maresme

Davant la manca de dades oficials, les úniques que podem tenir en compte són les proporcionades pel CITE, de la memòria d'activitats del 2002. Pel que fa a la situació laboral en general, al Maresme la situació d'atur és molt menys greu que a Catalunya en general, potser degut a que l'economia submergida amb treballadors 'sense papers' és molt més important. Dels 2.532 usuaris atesos al CITE Mataró, un 85.94% treballen. Predominen els treballadors sense contracte, en feines temporals, en un 63,10 % dels casos. Només el 36.90% manté relació laboral amb contracte. A Catalunya, dels 12.193 casos atesos, només un 58.76% està treballant (46.72% amb contracte, 53.28% sense). Això sembla confirmar la intensa activitat laboral de la comarca esmentada al Diagnòstic socioeconòmic per al 'Pla d'acció conjunt del Pacte per l'Ocupació del Maresme' (abril 2003).

Els principals col·lectius immigrants entrevistats han estat els africans sub-saharians i magribins, això per raons de proporció numèrica, consciència de comunitat i visibilitat associativa. Pel que fa dels sectors d'activitat laboral, les dades del CITE extretes de la mostra de 2.176 usuaris que treballen a la comarca, evidencien la construcció com a sector que absorbeix la major part dels treballadors masculins, si tenim en compte que el percentatge sense discriminació de gènere és un 18.24%. Una altra dada aproximativa que reforça aquestes dades és la estimació de que el 70% dels homes bissau guineans residents a la comarca treballen en l'esmentat sector. Molt proper en percentatge d'usuaris que treballen, citariem el servei domèstic, que dona feina a un 19.16% dels mateixos usuaris. Seguint la mateixa lògica, podríem afirmar que una gran proporció de les dones immigrants que treballen ho fan en aquest sector. D'altra banda, la aflluència de turisme a la regió a la temporada d'estiu, contribueix a que l'hosteleria ocupi un important tercer lloc clau (17%) com a sector d'ocupació dels treballadors estrangers usuaris del CITE Mataró. Per últim, l'agricultura dona feina a un 12% dels mateixos efectius.

A nivell de percepció generalitzada sobre l'ocupació dels treballadors/es estrangers es menciona l'agricultura, tot i que semblaria que les places de treball al sector agrícola han sofert una davallada progressiva en els darrers anys, ja que cada cop hi ha menys camps cultivables, i sovint la immigració s'ha de desplaçar cap a Terrassa i Barcelona per trobar feina en daltres sectors. També es menciona la jardineria, les indústries

tèxtil i altres, i val a dir que fins fa poc, sembla ser que la indústria era un sector pràcticament impermeable als col·lectius d'immigrants. Però sobretot es manté la tendència pel que fa al pes que ocupen la construcció (homes) i el servei domèstic (dones). En aquest sentit, cal esmentar que les dones africanes subsaharianes i sobretot magribines ho tenen cada cop més difícil per trobar feina en aquest sector. Les dones immigrants llatinoamericanes, que han incrementat molt el seu nombre en els darrers 2 anys, les estan desplaçant, ja que les famílies autòctones les solen preferir per proximitat cultural i facilitat de comunicació (idioma, menjar, costums, etc.). Les mares marroquines amb fills petits no solen treballar.

Una percepció important dels immigrants sobre el mercat de treball al Maresme és que tot i aquestes fluctuacions, l'efecte 'crida' continua i no s'atura. Els immigrants son conscients de que a la comarca es segueix necessitant ma d'obra.

Ocupació de treballadors immigrants a la Comarca del Maresme.

SITUACIÓ LABORAL	USUARIS	%
TREBALLEN	2.176	85,94
amb contracte	803	36,90
sense contracte	1.373	63,10
<hr/>		
NO TREBALLEN	356	14,06
sense treball	271	76,12
menors 16a. / majors 65a.	85	23,88
TOTALS	2.532	100,00

Font: CITE. Memòria 2002.

ACTIVITAT LABORAL	USUARIS	%
Construcció	397	18,24
Tèxtil	105	4,83
Indústria	122	5,61
Transport	43	1,98
Alimentació	57	2,62
Agricultura	276	12,68
Jardineria	49	2,25
Hostaleria	371	17,05
Ensenyament	61	2,80
Comerç	141	6,48
Venda ambulat	49	2,25
Servei domèstic	417	19,16
Altres serveis (neteja...)	51	2,34
Altres activitats	37	1,70
TOTAL	2.176	100,00

Font: CITE. Memòria 2002.

Contracts per grans sectors d'activitat en la Comarca del Maresme. Any 2000									
Agricultura	%	Indústria	%	Construcció	%	Serveis	%	Total	%
1.381	2.16	10.835	1.70	8.672	13.61	42.784	67.19	63.672	100

Font: Dpt. Treball de la Generalitat de Catalunya. Base de dades OPMT.

Per qualsevol immigrant, el tema treball està íntimament lligat a la precarietat de la situació legal en la que es troben cada cop més treballadors immigrants i sobretot en la dificultat de regularitzar-se. En la pràctica, fins l'any 2000, la major part dels immigrants buscaven aconseguir qualsevol feina, en el sector que fos, per tal de poder obtenir i presentar una oferta de treball que els permetés tramitar un permís de treball. Ara per ara, per a un treballador poc qualificat trobar una feina temporera pot ser encara relativament fàcil, encara que en condicions cada cop més precàries a l'economia submergida. A més a més, semblaria que sovint ara els empresaris demanen al menys 3 anys de residència abans d'oferir una feina, encara que sigui sense papers, i no són pocs els que se n'aprofiten per pagar salaris quan més baixos millor. Com en el sector de l'habitatge, les xarxes de contactes comunitàries 'en cadena' també funcionen com una de les poques alternatives per trobar feina.

La problemàtica de la precarització laboral es sense dubte l'obstacle principal a la integració dels immigrants estrangers. Expressen que la situació és força precària, que no hi ha feina, que cada cop se'ls demana unes qualificacions que ni tenen, ni poden adquirir, tant per la manca d'oferta de cursos de formació ocupacional com pels impediments per accedir-hi. Els col·lectius d'immigrants demanen que les autoritats ofereixin més cursos d'ocupació, sobretot per joves i dones (geriatria, restauració,

neteja industrial, etc.) i que en flexibilitzin els criteris de selecció, ja que sovint l'oferta es per a menors de 25 anys i es demana el permís de treball.

També per a la població immigrant que arriba amb títols universitaris (increment d'aquest tipus d'immigració al 2002, sobretot de Sudamèrica i en particular argentins) es gairebé impossible aconseguir un treball que correspongui a la seva formació acadèmica. Els tràmits d'homologació de títols son interminables i amb la nova llei d'estrangeria 8/2000 s'han tancat gairebé totes les portes per regularitzar-se, tret d'alguns casos excepcionals.

Nivell d'estudis d'usuaris del CITE a la Comarca del Maresme

NIVELL D'ESTUDIS	USUARIS	%
analfabets	659	26,03
sense estudis	118	4,66
bàsics	752	29,70
mitjans/professionals	557	22,00
superiors/mitjans universitaris	347	13,70
altres	99	3,91
TOTAL	2.532	100,00

Font: CITE. Memòria 2002.

Al jovent també li costa molt trobar feina, sobretot als adolescents magribins nouvinguts, dins la franja d'edat entre 16 i 19 anys. Aquests joves no parlen ni castellà ni català, en general no tenen estudis perquè son d'origen rural i viuen una situació difícil de xoc cultural, aïllament i racisme. Molts d'aquests joves arriben per reagrupament familiar, però també sense cap referència forta de cap familiar o amic que els pugui recolzar veritablement.

Aquesta informació es pot contrastar amb les dades socioeconòmiques del període 1996-2000, publicades per L' Observatori laboral del Maresme:

Contractes segons grup d' edat del contractat a la Comarca del Maresme. Any 2000											
<19	%	19-24	%	25-29	%	30-45	%	>45	%	Total	%
8957	14.06	18273	28.69	12059	18.94	17463	27.43	6920	10.86	63.672	100

Font: Dpt. Treball de la Generalitat de Catalunya. Base de dades OPMT.

També hi ha una certa percepció sobre la dificultat d'obtenir un permís de treball per part dels adolescents de segona generació, que o bé han nascut al país però conserven la nacionalitat dels pares (marroquins, per exemple) o bé van arribar de petits. Aquestes poden ser realitats sentides, però potser mal canalitzades, ja que en principi, bé sigui per reagrupament familiar o per arrelament, aquests joves han de

poder regularitzar la seva situació i obtenir un permís de treball, sempre que tinguin una oferta.

En general, el personal tècnic coincideix en la percepció de l'ocupació de la població immigrant en el món laboral al Maresme. La visió dominant és que els homes immigrants marroquins treballen a la construcció, a l'agricultura (encara que aquest sector sembla minvar cada any) i també als jardins i als camps de golf de les zones residencials d'alguns dels petits municipis amb residents (en principi autòctons) de recursos elevats. En alguns municipis costers, la pesca també genera treball pels homes immigrants., així com la restauració per a dones i homes. Les dones marroquines, quan treballen, ho fan al servei domèstic, sobretot fent neteja. Però cada cop les contracten menys perquè a vegades hi ha percepció a la població autòctona que no tenen prou higiene personal i que son molt tancades. També hi ha una certa percepció de manca de motivació per treballar i per estudiar l'idioma per part del col·lectiu masculí marroquí i una crítica sobre actituds massa 'rentistes' i exigents a l'hora de demanar ajuts que els porta problemes a la feina.

Els senegalesos, i sub-saharians en general, treballen a cases i jardins. Els filipins, tant homes com dones, treballen d'interins al servei domèstic.

Els homes llatinoamericans solen trobar feina en els mateixos sectors que el col·lectiu marroquí, a qui semblen estar desplaçant perquè sovint els empresaris prefereixen els primers. Per exemple, els equatorians solen tenir habilitats tècniques i oficis (mecànics, pintors, electricistes, etc.), el que facilita trobar feina. Tant homes com dones troben feines interines per tenir cura de gent gran i d'infants. Algunes dones treballen a la restauració. Hi ha la percepció que només van a serveis socials al principi, per rebre orientació i alguna ajuda puntual, però que en general es mouen molt, i milloren el seu grau d'autonomia. Es fa palesa la diferència d'actitud amb la dels marroquins. Els que venen amb un nivell educatiu superior, com molts argentins, tenen dificultats per homologar títols. Moltes dones sobretot es veuen obligades a treballar en feines que no corresponen en absolut a la seva formació ni al seu nivell acadèmic. Moltes persones opten per anar a viure a Barcelona perquè en els municipis més petits hi ha poques empreses, hi ha poca feina (neteja, tenir cura de nens i gent gran), tret de la restauració durant la temporada d'estiu en aquells on hi ha platja, a les terrasses i bars.

En general el personal tècnic dels ajuntaments més petits, tenen una gran frustració davant molts casos de persones immigrants en situació irregular a qui no poden orientar per trobar feina, ja que teòricament "no existeixen".

Les propostes. A Mataró, dins el Pla per a la Nova Ciutadania hi ha un programa de suport a la inserció laboral (4 projectes). Fan cursos en funció de la demanda, incorporant en cursos d'inserció altres demandes generals com les classes per obtenir el carnet de conduir. No obstant, aquesta iniciativa tampoc ajuda als que estan 'sense papers'.

Des del Consell Comarcal i amb la col·laboració dels sindicats CCOO, UGT, així com de Pimecsefes i la Federació d'associacions i gremis de Mataró i Comarca, es va elaborar un document justificatiu del Pla d'acció conjunt del Pacte per l'Ocupació del Maresme 2001-2003. Aquest document incloïa algunes propostes per afavorir la incorporació socio-laboral de la població immigrant, deixant clar que "les accions existents s'adrecen al col·lectiu d'immigrants que es troben en situació legal":

- Coordinar, intercanviar i donar suport als diferents serveis que donen resposta a les necessitats del col·lectiu. Analitzar els recursos existents i planificar línies de treball conjuntes.
- Repensar l'oferta formativo-laboral. Gestionar i articular l'oferta formativa per augmentar la seva qualitat.
- Establir una xarxa de figures professionals de reforç en la mediació.
- Estructurar programes de prospecció adreçats a fomentar la contractació de treballadors estrangers per part de les empreses de la comarca.
- Elaborar un Pla d'immigració en l'àmbit de l'ocupació.
- Aquestes propostes no deixaven de ser excessivament generals i es pot suposar que en l'àmbit laboral no s'ha dut a terme cap acció conjunta a nivell comarcal que afavoreixi la inserció laboral dels immigrants.

En el diagnòstic socioeconòmic per al Pla d'acció conjunt del Pacte per l'Ocupació del Maresme, l'atenció a la població amb dificultats d'accés al mercat de treball constitueix un dels principals objectius dels serveis de promoció econòmica local, i molt possiblement ho haurà de continuar essent al llarg dels propers anys. No obstant això, és probable que el perfil de les persones que requereixin d'aquests serveis variïn substancialment. Una de les principals qüestions actualment presents en els debats sobre el mercat de treball és la immigració. En alguns casos, a causa del progressiu envelliment de la població, es veu aquest fenomen com l'únic recurs per continuar mantenint el ritme de creixement econòmic; en d'altres, es percep com una amenaça

latent per cert tipus de ma d'obra autòctona. En qualsevol cas, tot i que la població immigrant és fonamentalment jove i arriba amb voluntat d'incorporar-se plenament al mercat de treball, l'esforç per aconseguir que puguin desenvolupar al màxim les seves capacitats mai és suficient. En aquest sentit, cal diferenciar també les necessitats, situacions i capacitats diverses que reflecteix la població immigrada segons la seva procedència, tant pel que fa a les seves característiques culturals, com de formació, etc.

Per tant, el col·lectiu immigrant apareix amb força com un dels principals destinataris de les polítiques de suport i inserció laboral, sense oblidar els col·lectius que tradicionalment han estat l'objecte d'aquest tipus de polítiques, com la població femenina, els joves, els aturats de llarga durada i els col·lectius amb risc d'exclusió social. Tot i que els dos primers casos semblen tenir cada cop menys problemes d'accés al mercat de treball, les taxes d'atur entre aquests col·lectius es troben, sobretot en els casos dels joves, en valors molt per sobre de la mitjana, per la qual cosa encara hauran de constituir un especial focus d'atenció al llarg de tot el nostre període de referència (2003-2005).

Els principals objectius estratègics del Pla d'acció conjunt del Pacte per l'Ocupació al Maresme que es deriven d'aquesta dificultat al mercat de treball de la comarca són: la implementació de sistemes disuasoris, informació i assessorament mitjançant la mediació intercultural quan sigui necessària, incentivar la contractació i l'acció institucional conjunta. No obstant això, i malgrat totes les bones intencions que pugui haver-hi a nivell comarcal, a menys que es doni una modificació de la llei d'estrangeria favorable a la regularització, cap d'aquestes mesures incidirà de manera positiva en la millora de les condicions de vida dels immigrants en situació irregular, es més, fins i tot l'aflorament de l'economia submergida pot perjudicar la ja precària vida de moltes persones que a vegades sobreviuen sotmeses a situacions d'explotació i pseudo-esclavitud.

IV.4. HABITATGE

IV.4.1. Habitatge al Maresme.

Segons l'Observatori del Mercat Laboral del Maresme del Consell Comarcal, que ha extret informació de l'estudi elaborat per l'Institut Nacional d'Estadística (INE) sobre les característiques de les llars de la comarca a partir del cens de 2001, des de 1996 el nombre de llars al Maresme ha augmentat el 20%. El 2001 hi havia 127.148 habitatges.

Evolució i variació de les llars segons el nombre de membres 1991- 1996- 2001									
Evolució									
Any	1	2	3	4	5	6	7	8 i més	Total llars
2001	24.677	34.690	28.700	27.297	8.154	2.365	688	532	127.148
1996	16.024	26.451	23.664	25.498	9.415	2.793	855	448	105.148
1991	10.719	21.725	20.057	22.328	9.823	3.763	1.004	578	89.997
Variació									
Any	1	2	3	4	5	6	7	8 i més	Total llars
91-96	49,49%	21,75%	17,98%	14,20%	-4,15%	-25,78%	-14,84%	-22,49%	16,84%
96-01	54,00%	31,15%	21,28%	7,06%	-13,39%	-15,34%	-19,59%	18,83%	20,92%

Font: l'Observatori del Mercat Laboral del Maresme del Consell Comarcal

De les més de 127.000 llars, el 27,3% estan formades per 2 membres, i el 22,6% per tres membres. El 19,4% de les llars a la comarca són unipersonals. De fet, la llar unipersonal ha estat la tipologia que ha sofert un major increment des de 1996, passant de representar el 15% al 19% l'any 2001, i registrant una variació del 54% respecte de l'any 1996. Per altra banda, el seu pes varia força d'uns municipis a uns altres; així, mentre a Caldes d'Estrac representen el 28,70%, a Tiana només representen l'11,70%. D'altra banda, el 44% són llars ocupades per tres o quatre membres, i les llars de més de 5 membres representen menys del 3%.

Finalment, al Maresme tampoc no s'han incrementat les llars sense parentiu –els habitatges compartits– (de l'1,8% a l'1,0%). Cal assenyalar que aquest tipus de llar està format principalment per membres d'una mateixa família (germans, avis i fills o sogres o gendres, oncles i nebots, etc.) i que l'emancipació de joves que comparteixen pis en constitueix només una part minoritària. Actualment, però, les llars sense parentiu també inclouen altres formes de convivència, com la de població immigrada en pisos compartits, bé que aquest fenomen no queda prou reflectit en l'*Enquesta*, pel fet de basar-se en un univers mostral procedent de fonts censals.

Malgrat l'apunt que es fa en l'informe del Observatori del mercat laboral sobre el reflex de la situació de la població immigrant respecte a l'habitatge, la dada d'un increment d'un 18,83% entre 1996 i 2001 de les llars amb més de 8 membres, ens permet pensar en la manifestació de les dificultats en l'accés a l'habitatge per part de la població immigrada i del conseqüent procés d'amuntegament, pels quals varies famílies es veuen obligades a compartir un mateix habitatge.

IV.4.2. Immigració i habitatge.

Si bé el problema de l'accés a l'habitatge (poca oferta, encariment excessiu de preus, poc habitatge social) afecta des de fa uns anys a la totalitat de la població del Maresme, i en general de tota Catalunya, les dificultats amb que es troben els immigrants a l'hora de voler llogar un habitatge son encara més nombroses.

Pel que fa de la **visió dels diferents col·lectius d'immigrants**, el problema de l'habitatge és un dels principals obstacles per gaudir d'una vida digna al Maresme. Sobretot expressen que per les persones nouvingudes, poder comptar amb un habitatge d'acollida digne quan arriben és molt important, a fi de pal·liar els efectes negatius de la marginació, precarietat econòmica, aïllament. Però aquesta necessitat difícilment esdevé una realitat. Hi ha cada cop més dificultats per trobar habitatge, i son poques les famílies que es poden permetre el luxe de viure soles. *"se está volviendo habitual observar cómo en un mismo piso viven una cantidad imprecisa, pero importante, de personas inmigrantes. El hacinamiento es un fenómeno que se está consolidando debido a diferentes razones, aunque hay una que sobrepasa a las demás: la falta de pisos de alquiler accesibles. Esto provoca que sean cada vez sean menos los inmigrantes con suficiente capacidad económica para vivir solos. Según los datos de la Memoria de 2002 de Comisiones Obreras, sólo un 10,7% que atendió el sindicato vivían solos, mientras que un 54,4% lo hacían en familia y el 28,7% compartía la vivienda con amigos"*¹².

Apart de l'encariment dels preus dels lloguers, que afecta molt als immigrants, que solen cobrar salaris més baixos que els autòctons, sovint per la seva situació d'irregularitat legal, aquests es troben amb la poca oferta de pisos de lloguer que hi ha en el mercat. *"Abans la gent no volia llogar als immigrants, ara ni tan sols hi ha pisos per llogar"*. Dins dels col·lectius d'immigrants, sobretot dels africans sub-saharians, sembla que a l'hora de buscar un habitatge, la utilització de la xarxa de contactes és una de les úniques alternatives, però no deixa de ser difícil. A vegades, varis homes

¹² Josep Masferrer, 'Pisos demasiado compartidos', 20 Minutos, març 2003.

solters ajunten les seves nòmines i compren un pis junts, més com a inversió que com a projecte d'habitatge permanent. La convivència, però, sol ser difícil, sobretot quan varies famílies, amb les seves normes i codis de comunicació diferents, han de conviure. D'altres obstacles a la integració com la precarietat laboral i per tant econòmica, l'aïllament, la marginació, els problemes de salut que se'n deriven no fan més que agreujar la situació.

També els immigrants, sobretot els d'origen africà, tant magrebins com sub-saharians, es troben amb situacions de discriminació i racisme a l'hora de buscar pis. Moltes persones autòctones no volen llogar pisos a estrangers, per diferents raons, i si ho fan, sovint son habitatges en males condicions, i fins i tot es troben casos de garatges i magatzems llogats com a habitatges. D'altra banda, les condicions que els propietaris demanen no corresponen a la realitat que viuen els immigrants, sobretot si son nouvinguts i no coneixen a ningú: avals, contractes de treball, permisos de residència, fins i tot es demana un mínim de 5 anys d'empadronament al poble (Cabrera de Mar). Alguns immigrants expressen que *"la gent només vol superar-se, es maten a treballar"*, però troben que la societat d'acollida no reconeix aquest esforç.

D'altra banda, pels pocs immigrants que s'ho poden permetre, perquè porten més temps al Maresme i han assolit una certa estabilitat econòmica, optar per comprar un pis de propietat es un gran risc, ja que si es comprometen amb una hipoteca i es queden sense feina, *"no poden ajudar-te"*.

Els immigrants expressen que s'ha de lluitar i resoldre aquest gran problema. Demanen que a l'hora de construir nous pisos de protecció oficial, les autoritats municipals tinguin molt en compte les condicions de Vida i necessitats particulars en que viuen la immensa majoria dels immigrants. Han expressat aquest problema a la TV i a la premsa, amb recolzament d'ONG's locals. Alguns han aconseguit accedir a un habitatge de protecció oficial, però sembla ser molt, difícil, només possible per poques persones que porten molt de temps al Maresme.

Pel que fa **la visió de les tècniques** de serveis socials dels ajuntaments de la comarca, el problema d'habitatge el té tothom, encara que reconeix les dificultats agreujades dels immigrants.

Una percepció generalitzada, encara que potser subjectiva, es que els col·lectius sub-saharians s'ajuden molt entre ells (eficàcia de les 'xarxes'), pel seu propi concepte de solidaritat a la comunitat; que els llatinoamericans s'ajuden molt quan arriben però

que sovint acaben tenint conflictes, i que els marroquins semblen ser els immigrants que menys s'ajuden entre ells mateixos.

Si bé en general es té la percepció que la població immigrada està bastant repartida en els nuclis poblats, aquesta dificultat desemboca en una situació de 'guetització' en alguns sectors de certs municipis. La concentració de certs col·lectius d'estrangers en un barri, carrer o bloc de pisos determinats, comporta a vegades el sentiment de recel i por per part de la població autòctona, que sovint acaba canviant de domicili (per exemple, Sant Vicenç, El Masnou, Mataró, Premià de Mar).

També les tècniques de serveis socials confirmen, d'una banda, l'encariment i la manca d'oferta d'habitatges dignes, obligant als immigrants, que sovint tenen famílies més nombroses que els autòctons, a compartir pis amb masses persones o a llogar habitacions en pisos compartits. I d'altra banda, coincideixen sobre el fet que els autòctons son molt reticents a l'hora de llogar pisos a marroquins i subsaharians, sigui per racisme, por d'enfrontar-se a una concentració massiva de persones vivint al pis i per tant, per la preocupació de patir per danys materials o bé el no pagament del lloguer. En aquests sentit, son conscients que molts propietaris cerquen garanties i demanen documents que acreditin el permís de residència i treball abans de poder signar un contracte d'arrendament, quan es ben sabut que bona part de la immigració nouvinguda està en situació irregular. Les ajudes que poden donar des de serveis socials per pagar una part del lloguer, son ben limitades i sempre puntuals i no renovables.

Molts immigrants que en un principi pensaven quedar-se a viure en algun dels municipis més petits, van haver de renunciar a la idea i van marxar a viure a nuclis urbans més importants, on la oferta pot ser més variada, com Mataró. D'altres han hagut de compartir pis. No obstant, la situació de l'habitatge per a certs sectors d'alguns col·lectius d'immigrants, sobretot joves homes marroquins, es sovint molt més precària: a Cabrera de Mar, per exemple, hi ha un greu problema de barraquisme, que encara persisteix i no sembla que hagi de desaparèixer, més aviat al contrari, tot i que es va intentar eradicar després de varis incidents criminals, entre d'altres dues violacions i constants conflictes, problemes d'alcoholisme i drogaaddicció. Abans hi havia assentament de gitanos en furgonetes i caravanes, però va haver-hi un real·lotjament d'aquesta població a la comarca. A d'altres municipis, com a El Masnou, hi ha també situacions d'ocupació de cases, naus industrials abandonades.

Una altra conseqüència negativa de la dificultat d'accedir a un habitatge digne es que molts immigrants nous que viuen en pensions i això els impedeix empadronar-se i, per tant sol·licitar la targeta d'atenció sanitària.

IV.4.3. Recursos

Totes les tècniques de serveis socials entrevistades van coincidir en que des dels ajuntaments del Maresme no hi ha cap projecte específic per atendre les dificultats d'accés a l'habitatge per part dels immigrants com a col·lectiu especialment vulnerable. Algunes tècniques, però, alerten sobre els perills que pot comportar la discriminació positiva, però també reconeixen que no es poden negar les realitats i la importància de que els immigrants, com qualsevol altra persona autòctona, pugui accedir als serveis bàsics i dur una Vida digna.

En alguns ajuntaments (Sant Vicenç, Sant Pol, El Masnou, Arenys de Mar) però, sembla ser que es preveuen plans de construcció de nous habitatges socials, però de moment es desconeix que hi hagi cap mida que faciliti als immigrants l'accés a aquest habitatge, ni cap plantejament oficial o política que cerqui resoldre aquesta situació. Sovint es més aviat al contrari, ja que la manera de tractar el problema a vegades es tan senzill com motivar als immigrants a deixar una població per buscar habitatge en una altra.

A Arenys també hi ha uns frares caputxins que acullen homes sols, marroquins sobretot. També hi ha un pis que l'Ajuntament té cedit als caputxins per acollir de manera temporal homes immigrants mentre cerquen independitzar-se.

IV.5. BENESTAR SOCIAL

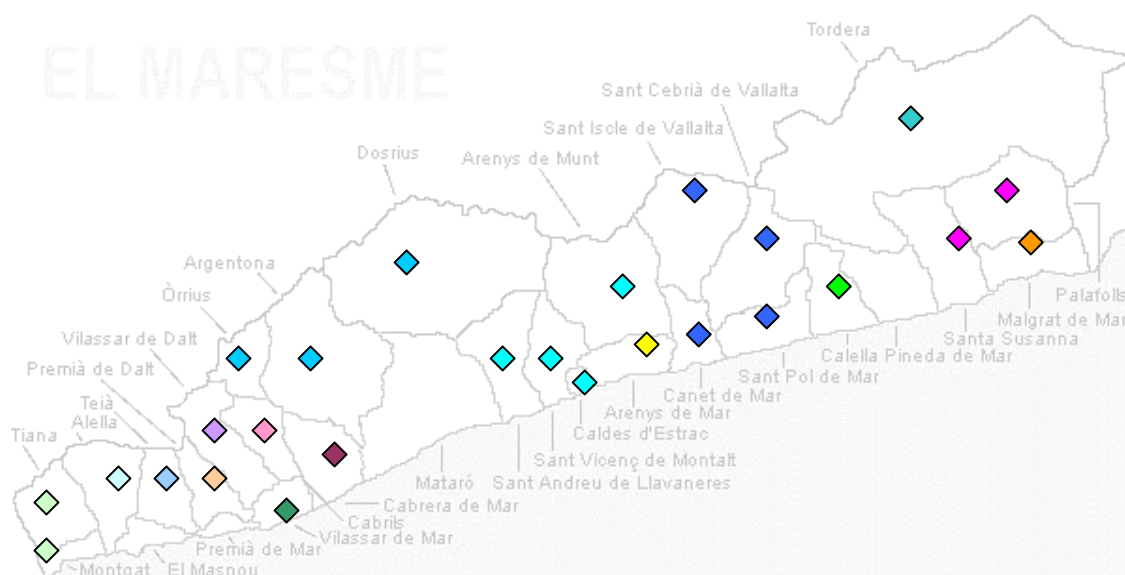
IV.5.1. MARC LEGISLATIU: Llei Orgànica 8/2000 de 22 de desembre, de reforma de la Llei Orgànica 4/2000 d'11 de gener.

Art. 14: Dret a la Seguretat Social i als serveis socials.

1. Els estrangers residents tindran dret a accedir a les prestacions i serveis de la Seguretat Social en les mateixes condicions que els espanyols.
2. Els estrangers residents tindran dret als serveis i a les prestacions socials, tant a les generals i bàsiques com a les específiques, en les mateixes condicions que els espanyols.
3. Els estrangers, qualsevol que sigui la seva situació administrativa, tenen dret als serveis i prestacions socials bàsiques

IV.5.2. Servei d'Atenció Social Primària (SSAP) a la Comarca.

El Consell Comarcal coordina els equips bàsics d'Atenció Social Primària als municipis de menys de 20.000 habitants. Es ha dir, tots el municipis menys Pineda de Mar, Premià de Mar, Mataró i El Masnou, que tenen competències pròpies. Actualment es divideix per sectors en relació al nombre d'habitants i la facilitat de comunicacions entre municipis. Actualment hi ha definits 16 sectors.

Secció 1	Secció 5	Secció 9	Secció 13
Secció 2	Secció 6	Secció 10	Secció 14
Secció 3	Secció 7	Secció 11	Secció 15
Secció 4	Secció 8	Secció 12	Secció 16

Segons el marc competencial, el Consell Comarcal és el responsable de la coordinació, de l'organització de la xarxa d'atenció social i del suport tècnic dels equips. Les seves funcions han estat bàsicament de suport als ajuntaments.

Actualment, en aquest municipis treballen un total de 61 professionals: 26 treballadors/res socials, 13 educadors/res socials i 22 treballadors/res familiars. A més, pel que fa el servei d'ajuda a domicili, alguns ajuntaments, tenen serveis professionals de reforç contractats amb empreses de serveis.

Secció	Municipis	Assistents Socials	Educadores Socials	Treballadores Familiars
Sector 1	Montgat	2	1	2
	Tiana			
Sector 2	Alella	1	1	1
Sector 3	Teià	1	1	2
Sector 4	Premià de Dalt	2		2
Sector 5	Vilassar de Dalt	1	1	1
Sector 6	Vilassar de Mar	2	1	1
Sector 7	Cabrils	1		
Sector 8	Cabrera	1		1
Sector 9	Dosrius	1	1	2
	Orrius			
	Argentona			
Sector 10	Sant Andreu de Llavaneres	1	1	1
	Sant Vicenç de Montalt			
	Caldes d'Estrac			
	Arenys de Munt			
Sector 11	Arenys de Mar	2	1	1
Sector 12	Canet de Mar	2		1
	Sant Pol			
	Sant Iscle			
	San Cebrià			
Sector 13	Calella	2	1	2
Sector 14	Santa Susanna	1		
	Palafolls			
Sector 15	Tordera	1	1	1
Sector 16	Malgrat de Mar	2	1	1
TOTAL PROFESSIONALS		26	13	22

Font: Dades proporcionades pel àrea de Benestar Social del Consell Comarcal

IV.5.3. Immigració i Assistència Social Primària.

En aquest apartat podem revisar la tendència dels usuaris dels serveis socials de les diferents UBASP (Unitats Bàsiques d'Assistència Social Primària), dels municipis de menys de 20.000 habitants, des de 1997 al 2002, coordinats des del Consell Comarcal del Maresme. Es a dir, concretament no inclou l'anàlisi de dades dels casos de El Masnou, Mataró, Pineda de Mar i Premià de Mar.

S'obre un expedient familiar per cada unitat de convivència que acut als serveis socials, independent del nombre de membres i relació que mantinguin. El tipus de serveis que es donen va des de la tramitació de beques escolars o ajudes alimentàries a qualsevol altre tipus de demanda social.

Com es pot observar, del total d'expedients familiars oberts des del any 1997 fins el any 2002, podem observar que el percentatge mitjà de població estrangera atesa ha estat en el 19%. Durant els anys 1997, 1998, 1999 i 2000 es dona una proporció per sota del 18%, i no és fins el any 2001 que sobrepassa el 20%, arribant a un 25% en el any 2002.

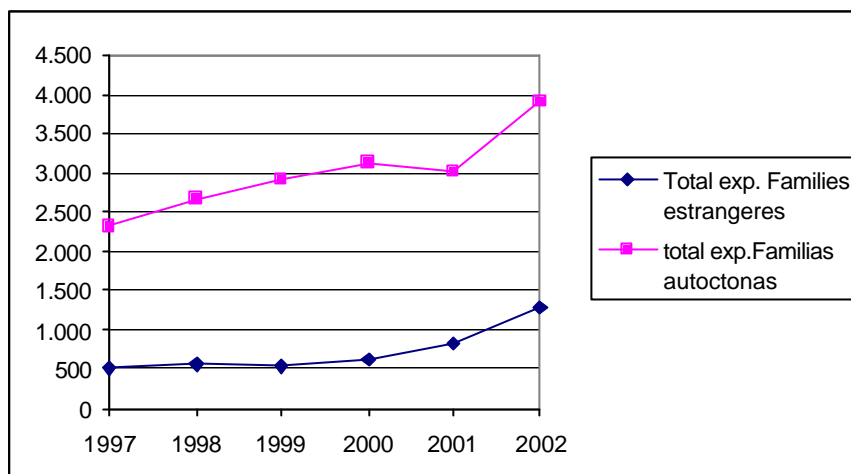
És en el any 2002, que es disparen significativament el nombre de expedients oberts, tant de població estrangera, com de població autòctona. En total es passa de 3.831 expedients familiars al 2001, a 5.224 expedients en el 2002, el que significa un increment d'un 36% en un any, increment no registrats en anys anteriors. Aquest increment es manifesta respecte a la població estrangera en un 58,5% i en la població autòctona en un 30,2%. Aquesta qüestió, posa de manifest un detriment en l'últim any de les condicions familiars en general per a tota la població i especialment pels estrangers. En el cas de les persones estrangeres, a part de la situació econòmica i laboral en recessió en general, es tracta d'un període en plena aplicació de la llei d'estrangeria, que impedeix l'accés als permisos de treball i residència a la majoria de les persones immigrades arribades després del 2000, la qual cosa redueix molt les oportunitats reals d'incorporació al mercat laboral i precaritza encara més les condicions de aquells que aconsegueixen treball.

.TAULA 1. Expedients oberts per les UBASP dels municipis del Maresme de menys de 20.000 habitants

	Any 1997	Any 1998	Any 1999	Any 2000	Any 2001	Any 2002
Total exp. Famílies Estrangeres	502	571	551	622	823	1.305
% estrangers sobre el total d'expedients	17,79%	17,57%	15,92%	16,65%	21,48%	24,98%
% Increment anual Estrangeres		13,70%	-3,50%	12,80%	32,30%	58,50%
Total exp. Famílies autòctones	2.320	2.678	2.909	3.114	3.008	3.919
% autòctons sobre el total d'expedients	82,21%	82,43%	84,08%	83,35%	78,52%	75,02%
% Increment anual autòctons		15,40%	8,60%	7,00%	-3,40%	30,20%
TOTAL EXPEDIENTS FAMILIARS	2822	3249	3460	3736	3831	5224
% INCREMENTO anual TOTAL		15,10%	6,40%	7,97%	2,50%	36,30%

Font: elaboració pròpia a partir de dades proporcionades per l'àrea de Benestar Social del Consell Comarcal del Maresme.

Gràfic 1: Evolució de expedients familiars de població autòctona i d'origen estranger

Font: elaboració pròpia a partir de dades proporcionades per l'àrea de Benestar Social del Consell Comarcal del Maresme

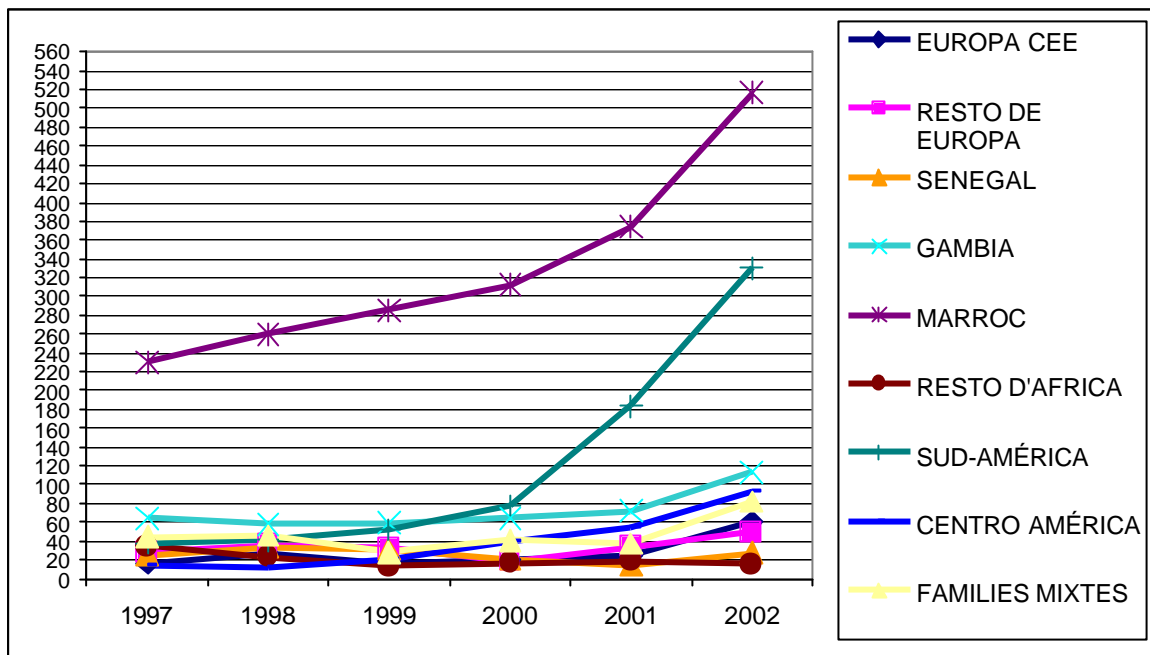
Respecte a la procedència de les famílies estrangeres ateses destaca d'una manera molt significativa el col·lectiu magrebí des del 1997 al 2002. Aquest col·lectiu, sempre ha estat per damunt de la resta de col·lectius com usuaris de l'assistència social primària. S'ha mantingut entre un 45% i un 50 % respecte a la població estrangera total atesa, fins el 2002 que el col·lectiu de persones procedents de Sud Amèrica i Centre Amèrica pugen progressivament des de el any 2000, especialment en el any 2001, acostant les distàncies fins que al any 2002 les famílies marroquines representen un 39,54% de la població estrangera atesa i les Sud Americanes puja fins un 25,29%, que sumats al 7,13% del col·lectiu Centre Americà, el grup d'Amèrica Llatina representa un 32,42%.

TAULA 2: Evolució de d'expedients de famílies d'origen estranger segons procedència

	Any 1997	Any 1998	Any 1999	Any 2000	Any 2001	Any 2002
EUROPA CEE						
	17	27	17	20	25	60
% Expedients familiars Unió Europea	3,39%	4,73%	3,09%	3,22%	3,04%	4,60%
RESTA DE EUROPA						
	28	36	32	18	34	49
% Expedients familiars Resta d'Europa	5,58%	6,30%	5,81%	2,89%	4,13%	3,75%
SENEGAL						
	25	34	31	20	14	27
% Expedients familiars Senegal	4,98%	5,95%	5,63%	3,22%	1,70%	2,07%
GAMBIA						
	64	58	59	64	72	113
% Expedients familiars Gàmbia	12,75%	10,16%	10,71%	10,29%	8,75%	8,66%
MARROC						
	230	260	285	312	374	516
% Expedients familiars Marroc	45,82%	45,53%	51,72%	50,16%	45,44%	39,54%
RESTO D'AFRICA						
	35	23	13	17	19	15
% Expedients familiars Resta d'Àfrica	6,97%	4,03%	2,36%	2,73%	2,31%	1,15%
SUD-AMÉRICA						
	37	41	52	78	183	330
% Expedients familiars Sud Amèrica	7,37%	7,18%	9,44%	12,54%	22,24%	25,29%
CENTRO AMÉRICA						
	14	12	21	39	54	93
% Expedients familiars Centre Amèrica	2,79%	2,10%	3,81%	6,27%	6,56%	7,13%
NORTEAMERICA						
	0	0	0	0	0	1
% Expedients familiars Nord Amèrica	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,08%
ASIA						
	4	32	11	11	4	17
% Expedients familiars Àsia	0,80%	5,60%	2,00%	1,77%	0,49%	1,30%
OCEANIA						
	1	0	0	2	0	0
% Expedients familiars Oceania	0,20%	0,00%	0,00%	0,32%	0,00%	0,00%
FAMILIES MIXTES						
	44	46	28	41	37	82
% Expedients familiars Famílies Mixtes	8,76%	8,06%	5,08%	6,59%	4,50%	6,28%
APATRIDES						
	3	2	2	0	7	2
% Expedients familiars Apàtrides	0,60%	0,35%	0,36%	0,00%	0,85%	0,15%
TOTAL NUM. EXPEDIENTS ESTRANGERS	502	571	551	622	823	1.305
TOTAL NUM. EXPEDIENTS AUTÒCTONES	2.320	2.678	2.909	3.114	3.008	3.919
TOTAL EXPEDIENTS	2.822	3.249	3.460	3.736	3.831	5.224

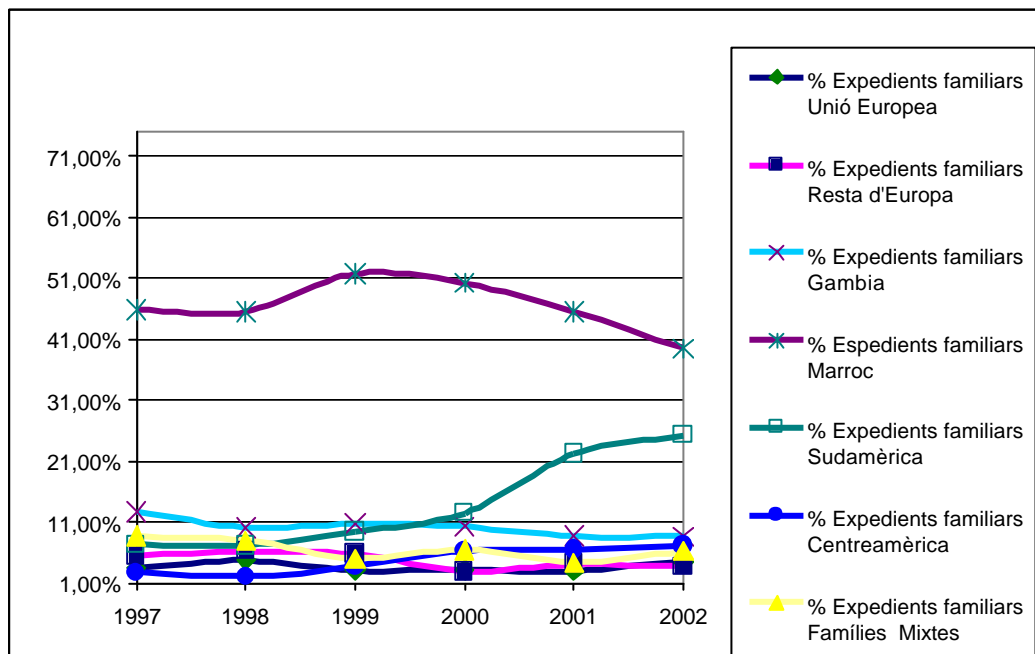
Font: elaboració pròpia a partir de dades proporcionades per l'àrea de Benestar Social del Consell Comarcal del Maresme

Gràfic 2: Evolució de la proporció d'expedients de famílies d'origen estranger segons procedència

Font: elaboració pròpia a partir de dades proporcionades per l'àrea de Benestar Social del Consell Comarcal del Maresme

Gràfic 3: Evolució de la proporció d'expedients de famílies d'origen estranger segons procedència

Font: elaboració pròpia a partir de dades proporcionades per l'àrea de Benestar Social del Consell Comarcal del Maresme

En conclusió podrien dir que els col·lectius de persones immigrades, són població especialment vulnerable, amb una tendència evolutiva positiva com usuaris de serveis socials locals marcada per dos factors, el flux migratori procedent de països no

desenvolupats no s'ha detingut, i les condicions estructurals d'acollida i oportunitats per a la inserció socioeconòmica, determinada per qüestions estructurals compartides amb la població en general, i a més per un context de inseguretat jurídic-administrativa que té conseqüències reals a l'hora de insertar-se. Aquesta situació els posa en un lloc en clar desavantatge i els converteix en competència directa dels usuaris autòctons. Malgrat això, la població immigrada no és majoritària com beneficiaris dels serveis socials: al 2002 en el conjunt poblacions de menys de 20.000 habitants representen una quarta part dels usuaris totals, desmentint la percepció expressada d'una manera significativa per una part de la població autòctona de que els immigrants "s'emporten totes les ajudes".

Tipus de demanda.

En general, de les entrevistes efectuades es detecten tres organitzacions claus en la satisfacció i/o canalització de la demanda dels grups d'immigrants: Càritas, CITE i els propis ajuntaments.

Les demandes es centren bàsicament: beques escolars, recerca de habitatge i ajudes per al seu pagament, ajut alimentari, recerca de treball i assessorament jurídic.

Limitacions i necessitats

Per part de les **professionals de serveis socials**, en general, no veuen que s'hagin de fer cap programa o intervenció específica, més enllà de superar els possibles problemes de comunicació. Sí assenyalen la necessitat d'unificar i millorar els protocols d'acollida, (actualització de la informació dels serveis, de lleis i circuits burocràtics) involucrar associacions, serveis i recursos en aquesta tasca, per tal de tenir un Pla d'Acollida com una eina compartida que faciliti la informació i la incorporació eficaç a la xarxa normalitzada.

Per altra banda, assenyalen la dispersió de criteris d'intervenció en els diferents municipis. Seria important un treball de reflexió i sensibilització amb els regidors dels municipis, per tal de compartir visions i poder facilitar una visió més estratègica, de manera que en general, es pogués superar la visió de que la qüestió de la immigració és una qüestió de serveis socials, i impulsar plans transversals.

La **percepció dels immigrants envers l'atenció rebuda des de serveis socials** expressada és la següent: si es tenen papers, és a dir, si l'immigrant que arriba a demanar informació i/o ajut està en una situació regularitzada legalment, l'atenció és bona. Ara bé, quan les persones immigrades estan en situació il·legal, el personal

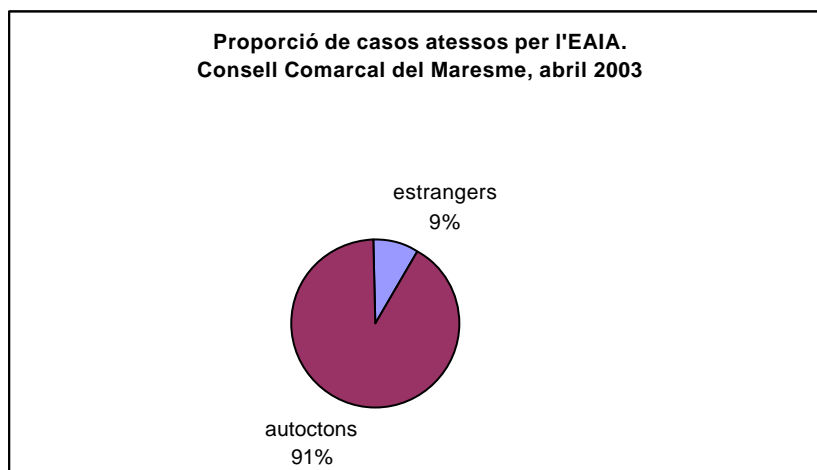
tècnic es troba davant un problema més complex que sovint no sap com resoldre, per que generalment desconeix les subtilitats de la legislació sobre estrangeria. De fet, si els usuaris no presenten els papers que es demanen a serveis socials, no poden accedir a cap tipus de subsidi, tret d'alguna ajuda molt puntual. D'altra banda, els immigrants perceben que el personal tècnic té dificultats per recollir les necessitats no expressades, per que els seus codis culturals i de comunicació poden ser molt diferents dels de l'usuari/a que tenen davant.

Els estrangers amb més experiència en mediació intercultural expressen la necessitat que les administracions locals imparteixin amb més freqüència cursos de formació (l'any 2000 el Consell Comarcal va organitzar xerrades, però no va ser un procés continu) sobre realitats culturals diferents, sobre legislació d'estrangeria i tot el que tingui a veure amb problemàtiques específiques dels immigrants estrangers. La formació del personal tècnic es molt important per detectar i prevenir possibles problemes que van apareixent en la societat. Es necessari obrir espais per a un coneixement més real i profund de la realitat.

IV.5.4. Immigració i protecció de menors.

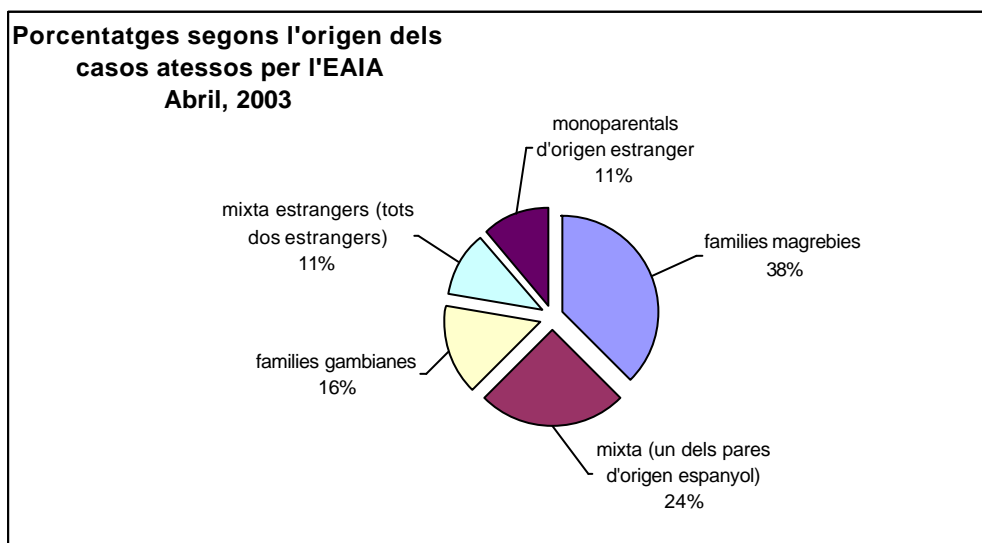
Des de el Consell Comarcal, i a través d'un conveni de col·laboració amb el Departament de Justícia, l'EAIA ([Equip d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència](#)) treballa per la protecció i l'atenció dels menors en situació de risc. Les principals mesures que pot posar en marxa són: l'atenció a la pròpia família, l'acolliment familiar o l'acolliment en un centre. Aquestes mesures han de garantir una protecció adequada i la previsió d'un futur amb garanties d'atenció més enllà de la majoria d'edat.

Segons les dades de l'EAIA de la Comarca dels 489 casos que porten a març de 2003, 45 son de nens i nenes de procedència estrangera, es a dir, el 9,20% del total de casos. L'EAIA, assumeix aquest casos per derivació directa de la DGAIA (Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència) – en un 76%- , dels SSAP (Serveis Socials d'Atenció Primària) dels municipis – en un 18%- en concret dels municipis de Calella, Tordera, Arenys de Munt , Malgrat de Mar, i de la Secció territorial de Girona, en el cas d'una família – 7%- .

Font: Elaboració pròpia a partir de dades proporcionades per l'EAIA del Consell Comarcal del Maresmes

Segons el lloc de procedència del menors d'origen estranger, el grup més nombrós l'encapçala els menors d'origen marroquí, representant el 37,77% dels casos. A continuació els nens i nenes de famílies mixtes, amb al menys un dels pares d'origen espanyol, representen un 24,44%. De aquestes famílies, destaquen el nombre de casos on el pare és marroquí i la mare espanyola, que representant un 37,50% del grup de procedència mixta. En tercer lloc trobem a les famílies gambianes amb un 15,55%, i per últim en igualtat de percentatges tenim a les famílies mixtes de dos orígens estrangers i les famílies monoparentals (de dones exclusivament) amb un 11,11% ambdós grups.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades proporcionades per l'EAIA del Consell Comarcal del Maresmes

Com es pot observar, no hi ha casos atesos de altres procedències amb una presència molt significativa en el Maresme, com és el cas del col·lectiu Llatinoamericà i de Senegalesos.

En quan a les situacions familiars dels menors d'origen estranger són susceptibles d'una intervenció de l'EAIA, en general no són diferents respecte a les situacions que es donen en les famílies autòctones (maltractaments, abandó, negligència, etc.) L'únic tret característic atribuïble a fet cultural es manifesta en alguns casos de famílies marroquines, on es fa referència al xoc intern de la família sobre l'observació i rigidesa de la tradició cultural, on principalment els homes es mostren més rígids, fet que es manifesta com un problema en les relacions maritals i en les relacions filo - paternes.

També es significatiu, els menors d'origen marroquí sols o sense referent familiar, que estan sota protecció. El grup de preadolescents i adolescents (menors entre 11 i 17 anys) son 17 que representen el 38% dels menors atesos, dels quals 10, el que vol dir que dels menors atesos entre els 11 i 17 anys -casi dos terceres parts- són d'origen marroquí. Aquestes dades assenyalen al col·lectiu de joves, majoritàriament masculins, marroquins preadolescents i adolescents com un col·lectiu especialment en dificultats. Qüestió que ens confirma, conjuntament amb les situacions de risc expressades en les entrevistes i les dades del CITE sobre persones sense feina de aquests grups d'edat, el grup de joves marroquins com un grup especialment vulnerable.

Limitacions i necessitats

Les professionals de l'EAIA, senyalen com principals **limitacions**, els problemes de comunicació i en l'abordatge respecte a comprendre la dimensió de les diferències culturals i les dificultats per entendre, per part de la població d'origen immigrant, els mecanismes de funcionament institucional i administratiu. I expressen com **necessitats** per la seva part: la provisió de la figura de mediació, per facilitar la comunicació i una aproximació més clara amb els codis culturals, plans d'acollida municipals més específics, que ajudin a la població d'origen estranger a moure's millor en el entorn, un servei de contacte amb les famílies extenses aquí o en el país d'origen, i formació per al coneixement dels contextos culturals d'origen.

IV.6. EDUCACIÓ

IV.6.1. MARC LEGISLATIU (Llei Orgánica 8/2000* de 22 de desembre, de reforma de la Llei Orgánica 4/2000 d'11 de gener)

Art.9 Dret a l'Educació.

Tots els estrangers menors de divuit anys tenen el dret i el deure a l'educació en les mateixes condicions que els espanyols, dret que comprèn l'accés a un ensenyament bàsic, gratuït i obligatori, a l'obtenció de la titulació acadèmica corresponent i a l'accés al sistema públic de beques i ajudes.

1. En el cas de l'educació infantil, que té caràcter voluntari, les Administracions públiques garanteixen l'existència d'un número de places suficients per l'escolarització de la població que ho sol·liciti.
2. Els estrangers residents tindran el dret a l'educació de naturalesa no obligatòria en les mateixes condicions dels espanyols. En concret, tindran dret a accedir als nivells d'educació i ensenyament no previstos en l'apartat anterior i l'obtenció de les titulacions que correspondran a cada cas i a l'accés del sistema públic de beques i ajudes.
3. Els poders públics promouran que els estrangers residents que ho necessitin poden rebre un ensenyament per a la seva millor integració social, com reconeixement i respecte a la seva identitat cultural.
4. Els estrangers residents podran accedir al desenvolupament d'activitats de caràcter docent o d'investigació científica d'acord amb l'establert en les disposicions en les disposicions vigents. Així mateix, podran crear i dirigir centres d'acord amb l'establert en les disposicions vigents.

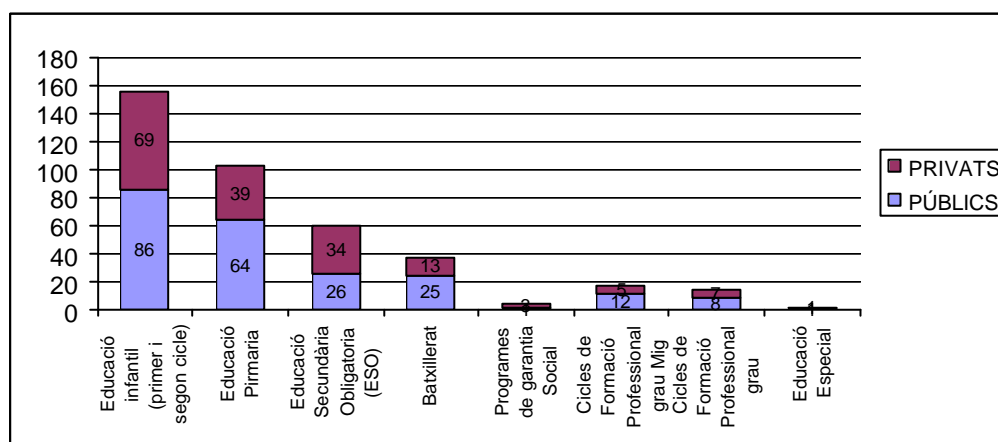
IV.6.2. Els serveis educatius al Maresme.

TAULA 1.- Recursos Educatius existents a la comarca, públics i privats. Tots els nivells, excepte nivell superior.

SERVEIS	PÚBLICS	PRIVATS	TOTAL A LA COMARCA
Educació infantil (primer i segon cicle)	86	69	155
Educació Primària	64	39	103
Educació Secundària Obligatoria (ESO)	26	34	60
Batxillerat	25	13	38
Programes de garantia Social	1	3	4
Cicles de Formació Professional grau Mig	12	5	17
Cicles de Formació Professional grau Superior	8	7	15
Serveis d'Educació Especial	1	1	2
Equips d'assessorament pedagògic (EAP)			24
Centres de Recursos pedagògics (CRP)			3
Serveis de transport escolar			9
Tallers d'Adaptació Escolar (TAE's)			5
Escoles d'adults			5
Centres de Formació Professional			1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament de la Generalitat

Gràfic 1. Distribució de serveis en el sector públic i privat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de diverses fonts.

IV.6.3. Dades de Matriculació al Maresme. Curs 2001-2002

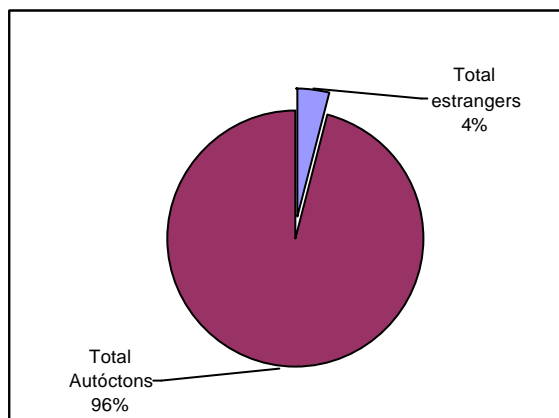
Com es pot observar en les taules i gràfics, la matriculació total d'alumnat d'origen estranger al Maresme en el curs 2001-2002, guarda una igual proporció que a la resta de Catalunya; un 4% de la població matriculada en els centres escolars de tots els nivells, exceptuant el superior, és d'origen estranger. En total, durant el curs 2001-2002 al Maresme es van matricular un total de 56.559 estudiants tant en centres públics com privats, dels quals 2.390 són d'origen estranger.

TAULA 3. Matriculació total a la Comarca del Maresme y Catalunya, per sectors i origen en el Curs 2001-2002

	D'origen Estranger		Autòctons		Total matricula	
	Maresme	Catalunya	Maresme	Catalunya	Maresme	Catalunya
Totals Centres Públics	1.957	29.946	30.494	541.745	32.451	571.691
Totals Centres privats	433	6.123	23.675	408.857	24.108	414.980
TOTAL MATRICULA	2.390	36.069	54.169	950.602	56.559	986.671

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament d'Ensenyament. Servei d'Estadística i Documentació.

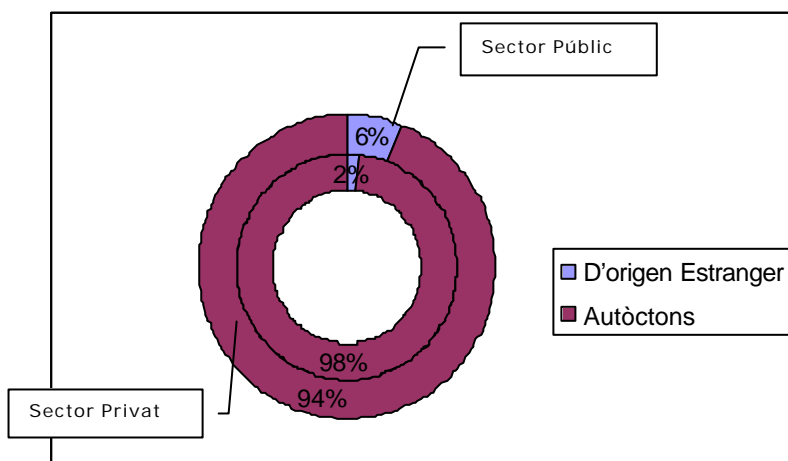
Gràfic 2.- Distribució Matriculació total al Maresme segons origen. Curs 2001-2002

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament d'Ensenyament. Servei d'Estadística i Documentació.

Per sectors, és el sector públic qui acull un major percentatge de població d'origen estranger. Mentre, en els centres públics hi ha una matriculació de 6% de població d'origen estranger, als centres privats de la Comarca, tant sols un 2 %.

Gràfic 3. Distribució de matricula en centres públics i privats de població autòctona i d'origen estranger. Curs,2001-2002

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament d'Ensenyament. Servei d'Estadística i Documentació.

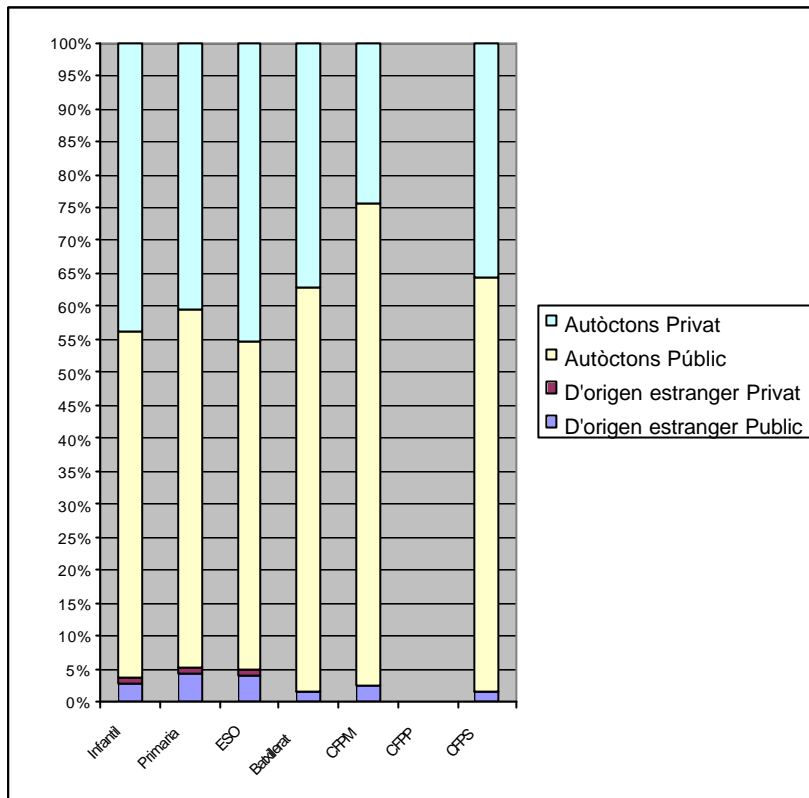
TAULA 4. Matriculació total del Maresme per nivells, origen i sectors. Curs, 2001-2002

	Unió Europea	Resta d'Europa	Magrib	Resta d'Àfrica	Amèrica del Nord	Amèrica Central del Sud	Àsia i Oceania	Total estrangers	Total Autòctons	total matriculat
Infantil	52	11	242	95	2	84	15	501	13.040	13.541
Primària	86	43	496	152	5	229	34	1.045	19.653	20.698
ESO	53	26	385	46	2	178	26	716	14.161	14.877
Batxillerat	11	7	22	4	2	33	5	84	5.071	5.155
CFPM	1	0	14	2	0	11	0	28	1.184	1.212
CFPP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
CFPS	2	2	6	0	0	6	0	16	1.060	1.076
Public+Privat	205	89	1.165	299	11	541	80	2.390	54.169	56.559
SECTOR PÚBLIC										
Infantil	37	10	190	61	0	70	9	377	7.092	7.469
Primària	69	31	429	134	4	201	26	894	11.262	12.156
ESO	32	17	310	37	2	155	16	569	7.424	7.993
Batxillerat	9	5	21	4	1	32	2	74	3.150	3.224
CFPM	1	0	14	2	0	11	0	28	890	918
CFPP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
CFPS	1	2	6	0	0	6	0	15	676	691
Totals públic	149	65	970	238	7	475	53	1.957	30.494	32.451
SECTOR PRIVAT										
Infantil	15	1	52	34	2	14	6	124	5.948	6.072
Primària	17	12	67	18	1	28	8	151	8.391	8.542
ESO	21	9	75	9	0	23	10	147	6.737	6.884
Batxillerat	2	2	1	0	1	1	3	10	1.921	1.931
CFPM	0	0	0	0	0	0	0	0	294	294
CFPP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
CFPS	1	0	0	0	0	0	0	1	384	385
Totals privat	56	24	195	61	4	66	27	433	23.675	24.108

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament d'Ensenyament. Servei d'Estadística i Documentació.

Per nivells educatius, les proporcions de matrícula de la població d'origen estranger es mantenen en proporcions que no superen el 5%, concentrats principalment, com ja s'ha senyalat, en el sector públic i en el tram d'ensenyament obligatori.

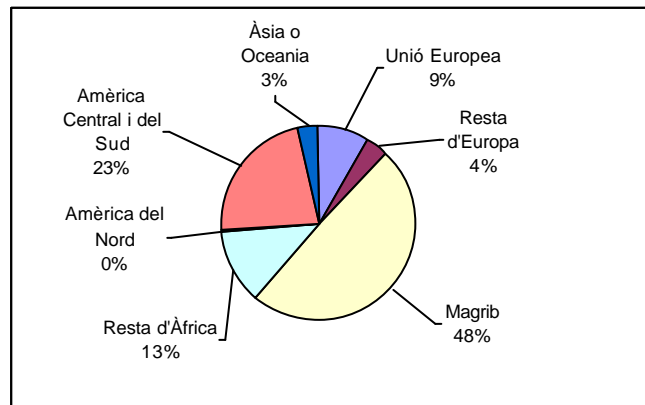
Gràfic 4: Distribució per nivells i sectors públic i privats de la població d'origen estranger i població autòctona. Curs, 2001-2002

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament d'Ensenyament. Servei d'Estadística i Documentació.

En quant a les zones d'origen de la població estrangera matriculada, el grup més nombrós és el d'alumnat d'origen marroquí, que representa quasi la meitat de la població estrangera matriculada, amb un 48%. A continuació troben la població de Amèrica Central i del Sud, amb un 23% i a l'últim lloc del països no desenvolupats està la Resta d'Àfrica, especialment els procedents de Senegal i Gàmbia, que representen el 13% de població d'origen estranger matriculada.

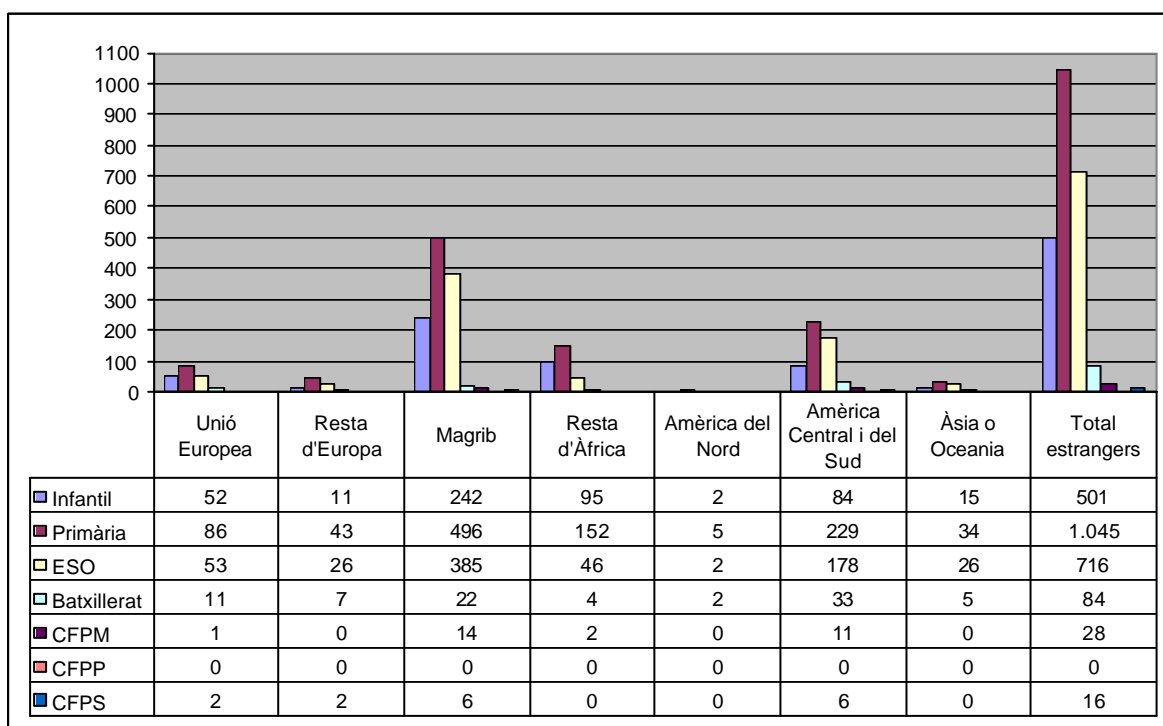
Gràfic 4: Distribució de la Població d'Origen estranger matriculat, segons origen. Curs, 2001-2002

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament d'Ensenyament. Servei d'Estadística i Documentació.

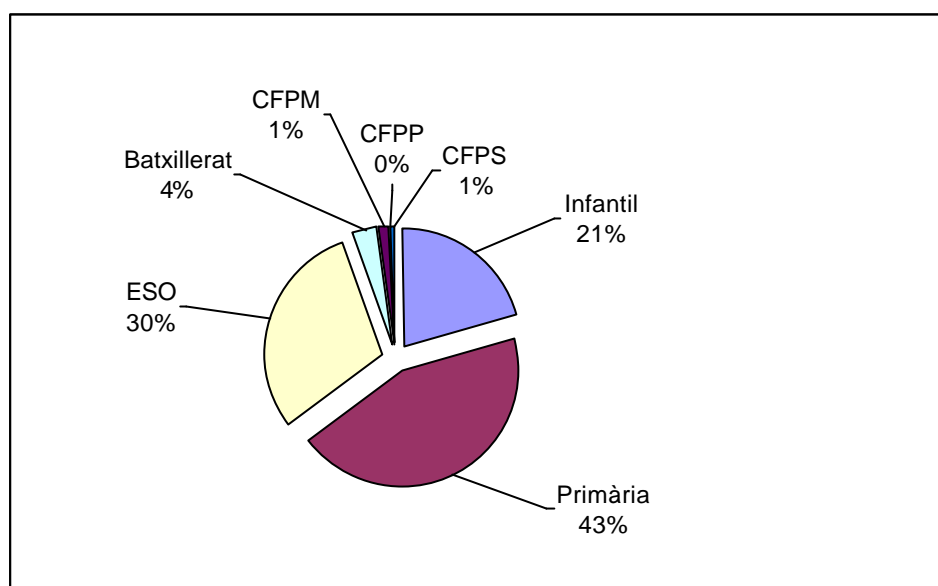
Segons s'observa en les següent taules i gràfics, una mica menys de les tres quarts parts de la població estrangera matriculada es concentra en el tram obligatori de l'ensenyament (primària i ESO), el 21% està matriculat en educació infantil, deixant la suma del batxillerat, i els Cicles Formatius, tan sols en un 6% de la població d'origen estranger. Aquest fet, en el cas de la població procedent de Amèrica Central i del Sud, es pot justificar per que el flux migratori més significatiu quantitativament de aquest grup de població és molt recent: ha començat a partir del 2000. No és el cas de la població magribina, que en nombres absoluts és més nombrosa, i malgrat això, el nombre d'alumnes matriculats al batxillerat és menor (22 alumnes de procedència magribina i 33 de procedència Sud i Centre Americana), i quan continuen estudis de segon cicle, continuen en una proporció significativa en Cicles Formatius de Grau Mitjà i superior. Aquestes dades confirmarien les afirmacions que s'extreuen de les entrevistes, que manifesten la poca expectativa educativa per part de la població magrebina, tant per nois com per a noies, que fan la escolaritat obligatòria i després la seva opció prioritaria, al menys pels nois, és incorporar-se en el mercat laboral, malgrat no tenen una formació qualificada, per això.

TAULA 5 .- Distribució de matriculació de la població d'origen estranger per nivells. Maresme, curs2001-2002

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament d'Ensenyament. Servei d'Estadística i Documentació.

Gràfic 5. Distribució per nivells de la població d'origen estranger matriculada als Maresme, Curs 2001-2002

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament d'Ensenyament. Servei d'Estadística i Documentació.

IV.6.4. Recursos educatius específics relacionats amb fet migratori

IV.6.4.1 Població en edat escolar

En general, a primària la percepció general és que als serveis educatius hi ha molta agilitat en l'escolarització. El personal sol estar força sensibilitzat quan hi ha una situació d'irregularitat ('sense papers') i de totes maneres l'escola és obligatòria.

A secundària, "els centres educatius de secundària s'han trobat, doncs, amb una colla d'alumnes que necessiten una atenció lingüística especial pel desconeixement de la llengua vehicular i d'aprenentatge"...

A continuació descrivim els principals recursos o programes que atenen de manera específica les necessitats dels immigrants en edat escolar.

Programa d'Educació Compensatòria

El programa es porta des dels 3 Centres de Recursos Pedagògics (CRP) de la comarca: a Mataró (amb presència també a l'oficina territorial d'ensenyament), a l'Alt Maresme (Pineda de Mar) i al Baix Maresme (El Masnou).

El programa d'Educació Compensatòria està format per un conjunt de mestres, professors i assistents socials que donen suport als centres docents de tot Catalunya. Aquest programa va iniciar les seves actuacions el curs 1983/84 amb un objectiu

prioritari: generalitzar l'escolarització de la població infantil d'ètnia gitana. Actualment atén als alumnes amb necessitats educatives associades a situacions socials o culturals desfavorides i a l'alumnat pertanyent a minories ètniques o culturals en situació de desavantatge, com poden ser els fills i filles d'estrangers immigrants.

L'àmbit d'intervenció del Programa d'Educació Compensatòria es concreta en l'atenció als Centres d'Educació Infantil i Primària així com als Instituts d'Educació Secundària Obligatòria, siguin centres públics o concertats.

L'objectiu general del Programa d'Educació Compensatòria és assegurar que aquests alumnes rebin una resposta escolar adequada a les seves necessitats. Aquest objectiu es concreta en:

1. Assessora i col·labora amb mestres i professors en l'acollida d'alumnes.
2. Facilitar criteris sobre escolarització d'alumnes i relació pares-mestres.
3. Ajudar a incorporar estratègies organitzatives que ajudin a atendre les diferents necessitats que presentin aquests alumnes.
4. Col·laborar amb els diferents Serveis i Programes Educatius que intervenen en el centre per tal de proporcionar una atenció a aquest alumnat des dels diferents àmbits.
5. Oferir informació i orientacions als centres per tal d'incorporar l'educació intercultural al projecte educatiu.
6. Col·laborar en la gestió d'ajudes econòmiques en determinats casos i segons les necessitats que presentin els alumnes.

Es realitza una prova/valoració individual del nivell d'habilitats escolars de cada alumne nouvingut, sobretot per valorar el grau d'alfabetització assolit en la seva llengua materna o bé en la llengua d'aprenentatge. Per exemple, als xinesos se'ls sol fer la prova en mandarí encara que a casa parlin un dialecte, i als marroquins del Rif en àrab encara que a casa parlin rifyeny. En aquests casos, i cada cop més, vist l'augment important de població estrangera en els darrers tres anys, el personal de Compensatòria necessita recórrer a serveis de traducció. A Mataró, des del Pla per a la Nova Ciutadania, l'Ajuntament col·labora activament amb un servei municipal de mediadors/traductors, principalment de Gàmbia, Senegal i Marroc. Amb alumnes de Xina i llengües eslaves (Rússia, Ucraïna sobretot), és el Centre d'Informació per a

Treballadors Estrangers (CITE) del sindicat de treballadors Comissions Obreres (CCOO) qui col·labora amb traductors/mediadors.

Pel que fa a l'alumnat llatinoamericà, les proves d'habilitats escolars es fan en castellà i se'ls ofereix un curs intensiu de català (70 hores) que comença a principis de curs, al setembre. No obstant, en la pràctica s'ha vist que fins ara la majoria de llatinoamericans que arriben a la comarca ho fan al novembre/desembre, quan acaben el curs escolar allà, i acaben no gaudint del curs de català esmentat. Amb el nou pla d'actuació per a la integració de l'alumnat immigrant presentat per la Conselleria d'Ensenyament de la Generalitat a mitjans d'abril, s'espera crear un segons curs de català al febrer pels alumnes d'incorporació tardana. Des del mateix pla d'actuació, la Conselleria pretén "afegir una hora lectiva més al dia a l'ensenyament públic –com ja s'està fent a la privada concertada -, mida que es començaria a aplicar en els centres públics amb més d'un 25% d'immigrants, que seran els que rebran més dotació".

A Compensatòria, la Comissió d'escolarització té la responsabilitat de distribuir equitativament els alumnes estrangers a les diferents escoles per tal d'evitar els guetos, encara que s'intenta respectar l'adreça de les famílies i la no separació de germans. De manera bastant generalitzada, però, la desproporció d'immigrants entre el sector públic (molt més saturat) i el privat concertat és evident. Segons declaracions de la Consellera, Carme-Laura Gil, no es pretén tant "reequilibrar" sinó més aviat "que l'alumne estranger acabi la seva formació amb la mateixa competència que l'autòcton"¹³. En la actualitat hi ha una forta polèmica entorn a aquest desequilibri entre escoles públiques i privades concertades: 17 directors d'escoles van presentar la seva dimissió a finals d'abril en mostra de rebuig envers la Conselleria que segons els directors està afavorint les escoles concertades, atorgant-les més places quan encara en tenen de lliures, i en canvi són les públiques les que necessiten més obertura de noves places, ja que estan col·lapsades per la forta demanda, en bona part augmentada per la població immigrant.

Així, es pot valorar el programa de Compensatòria com una eina eficaç i indispensable per a la integració de l'alumnat estranger nouvingut als centres docents i a la societat catalana del Maresme. De manera directa o indirecta, i tenint en compte que l'escolarització és obligatòria, es pot dir que el programa té una cobertura del 100% de l'alumnat nouvingut, així com dels centres educatius de la comarca, mitjançant dos nivells d'atenció: tant per zona (s'avaluen les habilitats escolars de l'alumnat

¹³ Maricel Chavarrí

estranger i segons la zona on resideix, es fa una proposta d'escolarització) com per centre, amb la posada en marxa d'un pla d'acollida general adaptat segons les necessitats expressades i demandes de cada escola o institut.

No obstant, el programa de Compensatòria és només el primer pas envers la integració escolar i social d'aquests nous alumnes, però seria absolutament insuficient si no es complementés amb d'altres accions que tenen com a objectiu facilitar l'accés al sistema educatiu. Des dels 3 CRP's del Maresme s'impulsa plans d'acollida generals, amb programes específics que s'adapten segons les necessitats de cada centre.

Tallers d'Adaptació Escolar (TAEs)

En aquest sentit, i pel que fa de la competència específica de l'idioma català, el Departament d'Ensenyament, a través del Servei d'Ensenyament del Català (SEDEC), ja fa uns anys que organitza una sèrie d'actuacions de suport extern per tal d'ajudar els centres a aconseguir una escolarització adient dels alumnes que necessiten una atenció lingüística especial pel desconeixement de la llengua vehicular i d'aprenentatge.

Les actuacions són de diferents tipus: d'una banda, el SEDEC ofereix activitats de formació adreçades al professorat que ha d'atendre aquests alumnes i, de l'altra, organitza tallers d'atenció directa a l'alumnat nouvingut o d'incorporació tardana en aquells centres en què n'hi ha un nombre més elevat. Durant tres o quatre anys, aquesta atenció va consistir bàsicament en uns Tallers d'Aprenentatge de la Llengua de nou o sis hores setmanals, segons el nombre i les característiques de l'alumnat.

Des del curs **1998-1999**, però, es van iniciar els **Tallers d'Adaptació Escolar i Aprenentatges Instrumentals Bàsics (TAE)**. Acabats d'arribar a tots els centres de la mateixa població i d'altres localitats properes, els alumnes que accedeixen a aquest servei, instal·lat de manera rotativa en un centre d'educació secundària, hi van als matins (normalment de 8 a 14) i reben classe de coneixement de la llengua catalana per que aquesta no sigui un obstacle a l'hora de seguir els seus estudis. Un cop aconseguida la plaça, els nois i noies s'estan al TAE un període que oscil·la entre els sis i els nou mesos com a màxim, depenent de la competència lingüística assolit per l'alumne nouvingut. Se n'encarreguen dos professors que, a més de l'ensenyament de la llengua, introdueixen els coneixements bàsics d'altres matèries instrumentals del currículum, com ara matemàtiques, història, geografia, lèxic curricular i ciències naturals per tal d'atendre també, si s'escau, les seves mancances d'escolarització i d'aprenentatges bàsics, tot i que *"al contrari que es pugui pensar, molts dels nois*

estrangers que arriben als TAE's tenen un nivell d'escolarització acceptable i cada vegada més alt, ja que sovint son persones que han seguit estudis al seu país i que l'única cosa que els frena a l'hora de seguir amb normalitat les classes és la llengua".¹⁴

A les tardes, aquests alumnes tornen als seus centres per seguir classes normalment. El nombre d'alumnes és de 22 com a màxim, en edats compreses entre els 12 i 16 anys.

Durant el curs 2000-2001, van funcionar 29 TAE's repartits per centres de tota la geografia catalana. Com el programa de Compensatòria, la direcció dels 5 TAE's que funcionen en l'actualitat al Maresme es porta des dels 3 Centres de Recursos Pedagògics de les 3 zones en que es distribueix la comarca: 1 TAE a Mataró (IES Puig i Cadafalch), 2 a l'Alt Maresme (Pineda de Mar, IES Joan Corominas, i Calella, IES Bisbe Civilla) i 2 al Baix Maresme (tots 2 a Premià de Mar, IES Serra de Marina i Cristófol Ferrer).

Els TAE's son una iniciativa conjunta de Compensatòria i SEDEC. Els Tallers d'Adaptació Escolar són un servei a l'abast de la població d'immigrants que cerca afavorir una ràpida integració dels joves estrangers que van a l'escola. L'accés es fa per recomanació de la comissió d'escolarització a la família o segons la demanda del professorat quan te alumnes estrangers acabats d'arribar i no entenen prou el català. En la pràctica, un cop passades les avaluacions individuals, els pares i mares matriculen els seus fills a l'escola que els pertoca per zona de residència, però poden anar al TAE més proper¹⁵ durant uns mesos per aprendre l'idioma. *"Es un servei no obligatori, però molt necessari i per això demanem la seva col·laboració, que habitualment aconseguim sense problemes"*.

El Consell Comarcal té la competència delegada obligatòria de proporcionar als alumnes transport fins als TAE's (al 2003, a Pineda, Calella i Premià) i en el cas que els TAE's funcionin amb horari partit (enguany no es el cas), el CC ha d'assumir també el servei de menjador escolar.

En general, els TAE's es valoren com un recurs important per accelerar l'aprenentatge del català. De fet, la seva eficàcia sembla avalada pel fet que la Conselleria d'Ensenyament, que dins el seu nou pla d'actuació, seguirà potenciant aquest

¹⁴ *Pere Mayans, SEDEC 'Tallers per trencar barreres', Teresa Márquez, El Punt, 29/04/03.*

¹⁵ En principi, encara que no sempre. Quan al 2001 va sorgir la forta polèmica a Mataró i Premià causada pel rebuig de certs veïns envers la construcció de mesquites com a llocs de culte adequats pels practicants de l'Islam, Ensenyament va rebutjar la creació d'un nou TAE a Mataró i en canvi se'n va crear un segon a Premià. Aquesta mesura afecta vàries famílies amb domicili a Mataró, ja que els seus fills han d'anar a TAE's situats a d'altres localitats.

programa, a més a més de promoure nous recursos i materials específics per facilitar el coneixement de la llengua i altres matèries, com un seguiment al TAE a la mateixa escola de l'alumne. Els avantatges d'aquest servei són que els joves se senten més directament acollits i veuen que no són els únics que desconeixen la llengua d'aquí. És una plataforma per a la seva integració. Al Maresme, segons el SEDEC, "els TAE donen el servei que necessita la comarca, però és un servei flexible que s'adapta als canvis socials de la zona". Per exemple, *"fins fa poc no hi havia alumnes xinesos als TAE i ara comencen a venir. Aquests tallers obren portes perquè aquests alumnes participin de les activitats culturals i lúdiques dels municipis"*.¹⁶

En quan a les **limitacions** d'aquest servei, segons les actors entrevistats, encara que de moment el TAE sigui l'únic servei generalitzat per ensenyar el català de manera accelerada als joves immigrants nous en edat escolar, té les seves limitacions i comporta certs riscos. En primer lloc, quan l'alumne acaba el seu període al TAE, sigui el mes que sigui, ha de tornar al seu centre. En la pràctica, aquesta situació sol ser bastant traumàtica, ja que durant tot el temps que ha estat anant al TAE, només ha compartit classe amb els seus companys tres tardes, és a dir, 6 hores a la setmana, justament quan és més difícil socialitzar amb els demés nens i nenes perquè no hi ha pati. Quan arriba al centre, tingui o no assolit el nivell de català necessari per aprendre i comunicar-se, l'alumne nouvingut no sol tenir cap suport específic per integrar-se. *"Es un drama passar del TAE a l'institut, cada institut s'ho fa com pot, si es que disposa d'un/a psico-pedagoga, manca una estratègia post-TAE"*. Aquesta situació pot fomentar la segregació i acabar creant justament els guetos que es volen evitar.

A més a més, els TAE no s'adapten a la situació d'una part dels adolescents nous que apart de no parlar català són pràcticament analfabets en la seva pròpia llengua. Sovint la dificultat més gran es troba en relació amb els adolescents nous (2000-2003) del col·lectiu marroquí. Gran part d'aquests joves, la major part marroquins, han arribat al Maresme fruit de les gestions de reagrupament familiar que un pare ha pogut per fi aconseguir després de passar anys treballant i vivint sol i enviant diners allà. Aquests joves que arriben a Catalunya en una edat força difícil, es troben en una situació sense futur al davant: no parlen la llengua, no tenen estudis (la major part provenen d'àrees rurals), no tenen dret a treballar (tenen permís de residència, però per aconseguir un permís de treball necessiten una oferta...), ni tan sols a fer cursos de formació ocupacional. Està clar que els PEC i TAE

¹⁶ **Pere Mayans, SEDEC** 'Tallers per trencar barreres', Teresa Márquez, El Punt, 29/04/03.

no s'adapten al perfil d'aquests joves que gairebé ja no tenen edat per estar en el circuit d'educació secundària formal.

No obstant, no hi ha cap programa generalitzat d'atenció a aquest col·lectiu més propens a caure en la marginació i la delinqüència. Alguns serveis socials proven de muntar alguna alternativa, com per exemple a Arenys de Mar, Argentona, El Masnou, Caldes d'Estrac i Vilassar de Dalt, on hi ha Centres Oberts en horaris extra-escolars per a joves amb dificultats de totes les edats (6-16 anys), on es promouen activitats de lleure pels més grans i reforç escolar pels petits. Però sovint l'interès i la participació son ben limitats ja que els joves no es troben motivats perquè no se'ls ofereix cap sortida professional concreta. A més a més, es senten pressionats per la precària economia familiar a la que no poden aportar i que sovint té també la responsabilitat d'enviar remeses al Marroc a la resta de familiars. D'altra banda, es donen conflictes entre joves que pertanyen a col·lectius culturals diferents i sovint els joves autòctons acaben per deixar d'anar-hi.

En el capítol de **propostes** sobre el TAE, alguns tècnics del PEC proposen que la situació ideal per evitar els guetos seria que cada centre tingués la seva aula d'acollida. En lloc d'incórrer en tantes despeses (transport, coordinació, menjador), potser seria millor invertir en personal repartit a cada centre que donaria una atenció personalitzada als joves immigrants.

El MEM proposa que aquest servei sigui molt més intensiu, combinant l'aprenentatge a l'aula amb situacions normals de carrer. Proposa que els alumnes no s'incorporin en els seus instituts fins que no tinguin un mínim d'eines per poder comunicar-se amb els professors i els demés alumnes. Però expressa la necessitat de que es doti als centres amb més personal qualificat (psico-pedagogs, educadors) que estiguin pendents del progrés d'aquests alumnes un cop incorporats al sistema.

Mediació intercultural

Després de l'obertura del procés de regularització excepcional al 1996, a Mataró el nombre de població immigrada de procedència africana (marroquina i subsahariana) es duplica, passant de 2000 persones empadronades a 4000, per una població total estimada de 100.000 habitants. Aquest augment va comportar l'empadronament de la majoria d'aquells immigrants i per tant, l'accés dels seus fills a l'ensenyament. D'altra banda, amb l'escolarització primària i després secundària (1996-97) obligatòries, l'objectiu de la delegació territorial d'Ensenyament a Mataró es sempre tractar d'obtenir la inscripció a centres docents del 100% de la població en edat escolar.

Ambdós factors van generar una forta demanda d'un servei més específic de comunicació recíproca que fes de pont entre les cultures que es relacionen: la **mediació intercultural**.

Així en els darrers anys d'afluència massiva de nous nadius s'ha vist que la mediació intercultural és sense dubte un complement imprescindible dels recursos desplegats pel PEC pel que fa de l'atenció als alumnes immigrants d'incorporació tardana i de les seves famílies. En coordinació amb el PEC, els mediadors fan acompanyaments d'alguns d'aquests alumnes i també participen activament en l'elaboració d'informes d'incorporació tardana.

Des del Pla per a la Nova Ciutadania de l'Ajuntament de Mataró, la capital del Maresme té un programa de suport a la integració escolar i un programa d'acollida i socialització de joves, directament lligats al servei de mediació intercultural.

En els IES els mediadors treballen directament amb els joves, autòctons i estrangers, la prevenció de conflictes amb temes relacionats amb el comportament dels adolescents. Algunes escoles han fet sol·licituds del servei per tractar amb algunes famílies sub-saharianes l'ablació femenina, sobretot motivades per l'atenció especial que el tema ha rebut en algun moment pels mitjans de comunicació.

En els CEIPS, treballen la relació amb les famílies i l'evolució educativa del infants. Fan molt treball de prevenció, es relacionen molt amb els pares i mares per assegurar-se que entenen la informació que se'ls fa arribar. Preparen reunions específiques per apropar als pares i mares al sistema i serveis de l'escola. Un bon indicador que reflecteix la eficàcia de la mediació es que a mitjà termini es va aconseguint més assistències a les reunions de les escoles, inclús a vegades més que entre pares i mares autòctons.

Amb els EAP dos mediadors d'origen subsaharià i marroquí també col·laboren amb l'acompanyament a centres d'atenció especial, com poden ser el Centre de Recursos per a Deficients Motòrics, CREDA o CDIAP (Centre de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç del Maresme). Aquest servei es valora molt positivament ja que "entenen que poden ajudar a un millor desenvolupament d'aquests nens i nenes (fills d'immigrants) amb greus deficiències. El servei es fa sempre amb el professional de l'EAP i un membre de la família.

També a Mataró, des del CITE/CCOO va proposar la mediació d'ensenyament com a eina de comunicació, prevenció i resolució de conflictes amb les comunitats de xinesos i russos, resultant en un conveni (2000-2001) entre la Generalitat i el CITE per oferir

aquest servei a les escoles i tècnics del PEC de Mataró (i comarca) amb pares i mares d'aquests col·lectius. Dins d'aquest servei de mediació, es fan tasques de traducció, interpretació, activitats d'introducció al curs escolar (51% del total d'activitats) i informació sobre altres activitats escolars (excursions, colònies, etc., un 28%). Concretament en orientació sobre el sistema educatiu, es va elaborar un material informatiu en xinès, rus i català sobre els 3 sistemes educatius, per donar a conèixer les diferències i aspectes en comú). Les demandes (de mediació a l'ensenyament) al CITE son cada cop més nombroses. Al 2003 es vol ampliar el conveni als col·lectius filipins, ucraïnesos i pakistanesos. També s'han organitzat (al CITE) cursos de català, sobretot per a mediadors

Apart de Mataró, hi ha d'altres ajuntaments que tenen una concentració important de població immigrada, que disposen del seu propi servei de mediació, en principi una o dues persones estrangeres, sobretot d'origen marroquí i subsaharià, per respondre a les característiques específiques dels col·lectius estrangers més nombrosos: Premià de Mar (2), El Masnou (1). Pel que fa Pineda, Malgrat de Mar, Calella, Palafolls, Tordera i Santa Susanna, en el marc del **Programa Intermunicipal d'Immigració a l'Alt Maresme**, els CRP's i personal docent disposen d'un servei de mediació intercultural (1 medidora marroquina) que funciona des de l'any 1999. A l'any 2002 va ampliar el seu horari de 10 a 12 hores d'atenció setmanals. Les dades sobre les mediacions desenvolupades a l'any 2002 són a l'ANNEX 6 de la memòria del programa.

El departament d'Ensenyament de la Generalitat, mitjançant un llistat imprès als tríptics dels calendaris de matriculació, també ofereix, encara que de manera indirecta, un servei de traducció i mediació: a través del PEC o bé per iniciativa pròpia, les escoles poden trucar a diferents serveis i entitats relacionats amb els diferents col·lectius d'immigrants i demanar la intervenció d'algun/a mediador/a. Un cop realitzat el servei i amb el vist i plau del PEC, els mediadors facturen a la delegació d'Ensenyament.

Cada vegada hi ha més demandes de part de les escoles, tant en la pública com en la privada concertada. Hi ha **propostes** que demanen un servei de mediació homogeni i unificat a nivell comarcal.

D'altra banda, l'associació de mediadors interculturals 'Vine amb mi' ha fet una proposta a una fundació privada (La Caixa) per obtenir finançament per a un nou programa de mediació preventiva a l'ensenyament: 'Programa de multiculturalitat a l'educació formal i no formal'. L'idea es donar un servei de mediació periòdic setmanal (1 dia) a les escoles de la comarca (no tant a Mataró, sinó als demés municipis menys

atesos) per facilitar la comunicació entre alumnes, pares i mares i personal docent, evitant així conflictes. Aquesta intervenció mediatra es faria a 4 nivells:

- assessorament als serveis educatius a l'hora de fer les inscripcions
- reunió d'acollida a principis de curs amb pares i mares per explicar el funcionament del sistema escolar: colònies, hàbits alimentaris, importància de la gimnàstica tant per a nens com per a nenes, drets i deures, etc.
- reunions trimestrals de seguiment amb famílies dels alumnes més problemàtics
- servei de traducció de les cartes i missatges que les escoles envien als pares i mares quan hi ha problemes amb els seus fills.

Des d'aquest programa 'Vine amb mi' també pretén establir canals de contacte amb entitats de lleure per que aquestes incorporin els joves immigrants als esplais i centres juvenils, per tal d'evitar la segregació que es crea, per exemple, entre grups de joves marroquins i joves catalans. La joventut immigrada se sent fàcilment rebutjada i pot entrar ràpidament en contacte amb la droga. El joc i lleure comuns han de servir per educar tant als joves immigrants com autòctons.

Altres recursos

Ajudes socials

Alguns ajuntaments del Maresme disposen de recursos addicionals per donar seguiment a l'escolarització dels infants i joves estrangers. A Vilassar de Mar, l'Ajuntament paga 2 persones per recolzar els diferents centres (primària i secundària) en l'acollida, seguiment i integració d'immigrants.

Des de serveis socials als diferents ajuntaments, es donen beques de menjador, llibres i subvencions pels casals d'estiu, obertes a totes les famílies d'escassos recursos. El Consell Comarcal també dona beques de menjador. De fet, aquest recurs es sovint una causa de polèmica i de brots de xenofòbia, ja que son vàries les tècniques de serveis socials que van esmentar alguns comentaris fets per certs sectors de la societat autòctona, com "totes les ajudes pels moros".

Alguns col·lectius d'immigrants troben que l'oferta de beques de menjador ajuda però es insuficient per cobrir les seves necessitats bàsiques, donat que sovint el pare és l'únic que treballa i fins i tot a vegades es troba en situació d'atur.

En general, serveis socials es troben en una situació de col·lapse i no es donen a l'abast, però hi ha ajuntaments que ni tan sols tenen assistent/a o educador/a socials propis/es: Caldes i Sant Vicenç es reparteixen 16 hores d'una assistenta social i ni tan sols hi ha educadora que pugui donar seguiment de l'escolarització. Canet, Sant Pol i Sant Cebrià també han de compartir una assistenta. Dosrius depèn d'Argentona que ja te els serveis col·lapsats.

Formació docent

Apart del recolzament i assessoria que el personal docent rep des del Programa d'Educació Compensatòria, els Centres de Recursos Pedagògics organitzen plans de formació de zona pel professorat de l'àrea, mitjançant els quals promouen des de fa ben bé 10 anys l'intercanvi d'educadors sobre estratègies d'acollida i del tractament de la diversitat cultural.

En aquest sentit, el Moviment Educatiu del Maresme (MEM), situat principalment a Mataró, també ofereix formació i promou espais de reflexió sobre cohesió social i la importància d'atendre bé el fet migratori. Les principals activitats que el MEM organitza son:

- simposis sobre 'noves ciutadanes' (2 fins ara).
- cursos de formació a personal docent en el marc de les escoles d'estiu (atenció de la diversitat, plans d'acollida d'alumnes immigrants)
- curs de postgrau sobre 'Ciutadania i inclusió social', adreçat a personal docent, tècnics de l'administració i professionals.
- Grup de treball permanent que reflexiona sobre el sistema educatiu i l'atenció de la immigració.

El MEM treballa activament per promoure canvis que millorin el sistema educatiu de la comarca i sobre el fet migratori, demana que la població immigrada estigui ben atesa en totes les seves necessitats bàsiques. Fa palesa la necessitat de restablir l'equilibri entre la proporció d'alumnes immigrants a les escoles públiques i concertades mitjançant l'ampliació de places a ambdues xarxes i la creació d'una comissió de matriculació a cada municipi. D'altra banda, insisteix sobre la importància de preveure i planificar millor les necessitats educatives per poder atendre correctament a tota la població en edat escolar a través de serveis essencials com els plans d'acollida, serveis d'atenció específica dels alumnes (TAE), materials adaptats a cada col·lectiu immigrant,

mediació. El MEM es dedica a recollir experiències positives que poden servir de model.

Pel que fa de l'ensenyament del català, el SEDEC també reforça la formació del personal docent amb cursos sobre la millora d'eines i noves metodologies per ensenyar la llengua a nous estrangers.

Hi ha la percepció que el personal docent es va trobar i encara es troba amb situacions molt complicades de resoldre per les que ningú els havia preparat. Tot i això s'ha après molt, però encara hi ha moltes mancances a nivell de formació específica sobre com tractar la diversitat creixent de la nostra societat.

En general, sobre les **limitacions**, tot i que funcionen diversos recursos específics destinats a facilitar la integració de la població escolar immigrada al sistema educatiu i a la societat, predomina la percepció que no hi ha una vertadera política ben pensada i planificada per atendre les necessitats educatives d'aquesta població tan heterogènia i que els recursos, tant humans com econòmics son insuficients. El nou pla d'acció presentat per la Conselleria d'Ensenyament a mitjans d'abril, que contempla la creació d'un nou departament que s'ocuparà de garantir la integració de la diversitat, sembla no haver estat rebut amb l'entusiasme esperat. Alguns dels tècnics d'ensenyament que treballen en el terreny expressen que les noves normes del pla no corresponen amb la realitat del fet migratori a les escoles i més que dotar-los amb més recursos, senten que s'estan reduint funcions i personal.

Una altra percepció general es que la immigració va començar a arribar quan el sistema educatiu a Catalunya començava a estar mínimament organitzat. Sense dubte, la immigració va venir a trasbalsar una situació tranquil·la i dominada, creant una nova realitat que no tenia res a veure amb el camí per on anava la política d'ensenyament a Catalunya.

D'aquestes reflexions se'n desprèn una crítica de certs sectors envers la opció fonamental que el govern sembla estar escollint, l'assimilació, al voltant de la llengua catalana, en detriment d'una veritable voluntat d'integració en la diversitat intercultural, tenint només en compte l'aspecte folklòric de les cultures dels immigrants.

Propostes: A nivell general sobre el tractament de la integració dels immigrants, el MEM demana un mínim de coordinació entre les diferents administracions de govern que no s'ha donat fins ara i sobretot que es plantegi el futur clarificant responsabilitats i planificant accions concretes.

Població adulta

Classes d'alfabetització i de llengua

D'altres municipis també han tingut especial cura en promoure la integració de la seva població immigrada adulta mitjançant l'aprenentatge del català i del castellà, segons la demanda dels usuaris. Aquests cursos s'organitzen bé per iniciativa pròpia des de serveis socials (Caldes d'Estrac, Arenys de Mar), bé en coordinació amb el Consorci per a la Normalització Lingüística (Mataró, Calella, El Masnou, Pineda de Mar, Premià de Mar, Tordera i Vilassar de Mar,)¹⁷, bé per iniciativa d'entitats solidàries, com el GRAMC (Teià, Alella i El Masnou) De fet, aquesta iniciativa, més que el fruit d'una voluntat política, sembla provenir també i sobretot d'una forta i creixent demanda de part dels diferents col·lectius d'immigrants que son cada cop més nombrosos a voler aprendre el català. Alguns col·lectius en senten més la necessitat que d'altres, segons la proximitat lingüística i cultural: per exemple els llatinoamericans, o fins i tot els guineans no tenen tanta dificultat per a integrar-se, ja que major part parlen castellà o portuguès, llengües properes al català. En canvi, els marroquins, russos o gambians no ho tenen tan fàcil.

Pel que fa l'alfabetització, és un factor molt important tenint en compte l'elevat percentatge d'immigrants analfabets que provenen d'àrees rurals, en particular d'origen marroquí, algunes escoles d'adults (Alella, Calella, Vilassar de Mar, Canet de Mar, Premià de Mar) organitzen cursos d'alfabetització per a neolectors i d'idiomes per a estrangers, promovent la inscripció de les dones sobretot marroquines, encara que algunes no hi van, depèn de lo ortodoxes que siguin les famílies o els mateixos marits. A Canet el curs està més orientat a les mares amb fills escolaritzats i es combina l'aprenentatge de la llengua amb aspectes bàsics del sistema educatiu al Maresme. Hi assisteixen 10 dones marroquines. A Sant Cebrià, Càritas i l'Ajuntament coordinen l'organització d'un curs d'alfabetització, al que de moment només hi van 6 homes. Al Masnou, es donen cursos d'alfabetització a l'Escola d'Adults varis dies a la setmana, pagats per l'Ajuntament. Son cursos separats per a homes i dones. En un principi, els homes eren més reticents, però cada cop n'hi ha més d'inscrits. Al primer nivell hi han uns 12 homes i unes 12 dones. Entre el segon, tercer i quart nivell, hi ha uns 27 inscrits més.

¹⁷ Veure horaris i oferta de cursos pel Maresme al tríptic del Centre de normalització lingüística en annex.

Malgrat els esforços d'alguns ajuntaments, escoles d'adults i del Consorci de normalització lingüística per oferir cursos d'alfabetització i d'idioma català i castellà, la demanda per part de la població estrangera és cada cop més important. Hi ha una marcada percepció dels col·lectius d'immigrants que es queixen de la manca de places per les classes d'idioma, sobretot en català. Troben que les administracions de govern no fomenten prou aquest recurs. Les llistes d'espera solen estar col·lapsades, sobretot a Mataró. En els municipis més petits o amb menys població immigrant, no sol haver cap curs de llengua (Cabrera, Argentona, Dosrius, Órrius).

A més a més de la demanda d'ampliar fortament les places dels cursos de llengua en català i castellà, el col·lectiu magrebí també expressa la necessitat que els seus fills nascuts i/o educats al Maresme puguin estudiar l'àrab per tal de no perdre la seva cultura i siguin capaços de comunicar-se amb la resta de la família al Marroc, no n'hi ha prou amb parlar-lo, es necessari que l'escriguin.

Cursos de formació ocupacional

En relació a la formació ocupacional, tant pels joves com per les dones, la oferta és molt limitada i pràcticament nul·la per totes aquelles persones en situació irregular¹⁸. Els col·lectius d'immigrants senten que l'administració no està fent res per garantir la formació de joves sense oportunitats d'èxit escolar, en sectors com l'electricitat, fontaneria o mecànica, el reciclatge professional de dones, sobretot marroquines i subsaharianes, que perden mercat laboral en el sector de la neteja i l'atenció domiciliària amb l'arribada de dones llatinoamericanes preferides cada cop més per la població autòctona al tenir un nivell escolar sovint més alt i una major proximitat cultural i d'idioma.

¹⁸ Només a Catalunya, s'estima que hi ha més de 130.000 immigrants il·legals (CITE Mataró).

IV.7. SALUT

IV.7.1. MARC NORMATIU: Llei Orgànica 8/2000* de 22 de desembre, de reforma de la Llei Orgànica 4/2000 d'11 de gener.

Article 12 . Dret a l'assistència sanitària.

1. Els estrangers que es troben a Espanya inscrits al padró municipal en el que resideixen habitualment, tenen dret a l'assistència sanitària en les mateixes condicions que els espanyols.
2. Els estrangers que es troben a Espanya tenen dret a l'assistència sanitària pública d'urgència davant la contracció de malalties greus o accidents, qualsevol que en sigui la causa i a la continuïtat de l'anomenada atenció fins a la situació de l'alta mèdica.
3. Els estrangers menors de divuit anys que es trobin a Espanya tenen dret a l'assistència sanitària en les mateixes condicions que els espanyols.
4. Les estrangeres embarassades que es trobin a Espanya tenen dret a l'assistència sanitària durant l'embaràs, part i postpart.

IV.7.2. RECURSOS DE SANITARIS AL MARESME

RECURSO	Nº
Hospitals	2
Centres d'atenció primària	10
Centres d'atenció primària (salut mental)	4
Àrees bàsiques de salut	14
Centres de dia	2
Hospitals psiquiàtrics	2
Punts d'Atenció a la Dona	16
Equips terapèutics	2
Dispensaris	20
Associacions d'afectats	6

IV.7.3. SALUT I IMMIGRACIÓ

En principi, la població immigrada té accés als serveis sanitaris com la resta de la població, només li cal tenir la targeta d'assistència sanitària (TAS). L'únic requisit per obtenir-la es estar empadronat, cosa que en principi semblaria relativament fàcil tenint un domicili fitxo. De fet, algunes persones immigrades, sobretot gent gran arribada per reagrupament familiar, arriben a Catalunya amb l'esperança de poder tractar-se alguna malaltia o ser operades, ja que en el seu país d'origen no s'ho poden permetre o senzillament no hi ha condicions tècniques ni materials.

També, empadronar-se cada cop està costant més a causa d'una altra problemàtica, la precarietat de l'habitatge. Cada cop els nouvinguts troben més dificultats per trobar un habitatge, digne o no (veure apartat 'Habitatge'), i si viuen en una pensió, si estan acollits a casa d'algun familiar o amic on ja hi ha massa gent, o si viuen en una situació d'ocupació de habitatge abandonat o barraquisme, arriba un moment en que tampoc es poden empadronar en aquella adreça, pel que es queden sense tramitar la TAS. Així, seguint aquesta lògica, semblaria que va en augment el percentatge de població immigrant que no té accés a una assistència sanitària de control i seguiment, encara que en casos d'urgència els serveis mèdics no rebutgen l'atenció dels pacients.

En la major part dels municipis (no sempre en els més petits, menys acostumats al fet migratori), i en particular a l'hospital de Mataró, el personal mèdic està força sensibilitzat envers la precària situació de molts immigrants, sobretot dels nouvinguts, i sobre les necessitats específiques que tenen dins l'àmbit de la salut, especialment en el cas de les dones africanes i marroquines, ambdues sovint musulmanes. Aquesta sensibilitat especial ve a respondre a una demanda dels col·lectius musulmans, en particular el marroquí, que enten que a Catalunya l'atenció sanitària *"és universal i igual per a tothom, però els agradaria que també les institucions sanitàries tractessin d'entendre algunes de les seves necessitats específiques"*. En concret demanen que les (seves) dones siguin ateses per metgesses dones.

De manera més esporàdica, alguns col·lectius d'estrangers també han rebut el recolzament d'altres institucions, com ara el col·lectiu de Guinea Bissau i la universitat de Sta. Coloma, que s'ha interessat pels seus hàbits alimentaris i proposa mesures per evitar malalties mitjançant cursos d'informació.

Tot i això, els serveis tècnics destaquen que la diferència entre cultures (autòctona i estrangeres), sobretot quan les persones no poden entendre's en cap idioma comú, causen freqüents problemes de comunicació entre els equips mèdics locals i els pacients immigrants. Els primers solen demanar suport a serveis socials, però a vegades la població immigrant, davant una atenció deficient, opta per desplaçar-se de la localitat on resideix (Cabrer de Mar) i rebre una millor atenció en un altre ambulatori (Vilassar de Mar), o bé anar a urgències (Mataró).

D'altra banda, ja a mitjans dels 90's, es va crear la unitat de minories ètniques (medicina de la immigració), a Pediatria de l'Hospital San Jaume i Santa Magdalena de Mataró, arrel de que es van detectar 4 grans grups de problemes de salut relacionats directament amb les característiques específiques dels col·lectius immigrants:

- Problemes de salut relacionats amb la situació d'immigració i aïllament (idioma, desinformació dels recursos alimentaris, sanitaris i socials, estrès familiar per la marginació, xoc cultural i separació del grup, situació il·legal, dificultats econòmiques, precarietat de l'habitatge, etc.).
- Problemes de salut directament relacionats amb la pertinença a una ètnia determinada (problemes físics inherents al grup, problemes relacionats amb les actituds socioculturals del grup envers els infants i la seva salut).
- Malalties importades: tenen poc pes en la morbiditat d'aquests grups, però poden representar problemes greus, infravalorats per la família.
- Agreujament dels problemes de salut derivada del rebuig, desinterès o cansament dels professionals: es evident que l'esforç suplementari, sovint dintre del voluntarisme, per que la informació arribi a aquests col·lectius, porta fàcilment al cansament i al desinterès progressiu d'ambdues parts.¹⁹

En general, tots els problemes de salut que pateixen els immigrants estan íntimament relacionats amb una situació d'aïllament i desinformació, que afegits a la "indigestió" de la nova cultura, i semi abandó de la cultura pròpia, els perpetua o els agreuja.

Val a dir també que la situació tan difícil dels immigrants en situació irregular fa que molts d'ells pateixen problemes de salut mental, causats per la precarietat econòmica, però també per por, ansietat de que la policia els pugui demanar 'papers' en qualsevol moment i hagin d'enfrontar una ordre d'expulsió. En alguns dels petits municipis els recursos destinats a l'atenció de la salut és bastant limitada. A Cabrera per exemple, només hi ha servei de pediatria un cop per setmana.

A partir d'aquí, la principal necessitat dels serveis sanitaris envers la població immigrant estrangera és fer-li intel·ligible la informació mèdica, tal i com ho estipula la llei. L'incorrecte seguiment d'un tractament contra la tuberculosi o el virus de la Sida, per exemple, pot tenir greus repercussions i fins i tot esdevenir un problema de salut pública. *"El departament de Sanitat ha de fer complir aquesta llei, això no pot dependre dels ajuntaments"*.

En aquest sentit, des de mitjans dels 90's s'han succeït una sèrie d'accions i programes específics (xerrades, cursos) amb l'objectiu d'atendre les particularitats de

¹⁹ Dra. Anna Cabot, 'Immigració: plans generals i programes específics', Pediatria, Hospital de Mataró.

la salut dels immigrants. Cadascuna va tenir limitacions i deficiències i es va fer ràpidament pales que calia un acostament molt més proper amb els col·lectius estrangers, un coneixement mutu i destinar-hi més recursos. Aquests anys d'experiència, de fracassos i èxits, han servit per valorar que ara per ara, el recurs que millor està responent davant d'aquesta necessitat compartida es el servei de **mediació**, vist com un espai neutre entre població immigrada i societat d'acollida que evita malentesos que provenen tant de la comunicació sovint unidireccional dels autòctons envers els immigrants, com de la defensa exclusiva d'aquests per part d'un intermediari poc objectiu.

L'Hospital General de Mataró posa a disposició de la població immigrant un servei propi de mediació, essencial per establir un pont entre els nouvinguts i la xarxa sanitària. L'hospital de Mataró es pioner en el tema de mediació intercultural per la salut. Va ser el primer hospital en incorporar aquest servei en tot l'Estat espanyol. Val a dir que la presència d'aquest servei neix d'una iniciativa que va sorgir de la pròpia inquietud dels col·lectius immigrants, d'una necessitat sentida d'atenció en un tema tan important com és la salut. Fins desembre 2000, l'associació de mediadors interculturals 'Vine amb mi' va gaudir d'una subvenció d'una fundació privada, i a partir del 2001 l'hospital va assumir el pagament del servei mitjançant un conveni amb 'Vine amb mi'. A través de l'associació, dues mediadores son contractades per fer 9 hores retribuïdes setmanals cadascuna. La demanda prové de tots els departaments de l'hospital, però potser del materno-infantil especialment. També fan una permanència fixa d'algunes hores setmanals al CAP d'Arenys de Mar. L'hospital de Granollers també te un conveni semblant amb 'Vine amb mi'.

D'altra banda, l'Ajuntament de Mataró, des del Pla Municipal per a la Nova Ciutadania, contempla un programa de col·laboració amb l'atenció sanitària: anàlisi de demandes, coordinació entre administracions i sobretot, un servei concret de mediació en els CAP's (dos dies per setmana, dos mediadores) i al Centre d'Atenció a la Dona.

En alguns municipis del Baix Maresme, el mateix programa promou la coordinació dels professionals sanitaris en el tema de l'atenció específica dels col·lectius immigrants. L'equip de mediadors juga un paper clau en l'assessorament aquests professionals.

En alguns municipis (Arenys de Mar, El Masnou) es fa un esforç a l'hora de fomentar la higiene (polls i roba bruta dels nens a l'escola) i insistir sobre la importància del control mèdic i pediàtric, així com del correcte seguiment dels tractaments. Aquest treball es fa sobretot amb la població marroquina, que en bona part (estimació d'un 80% a El Masnou) prové d'àrees rurals del nord del Marroc i que per tant sol tenir un

nivell educatiu molt baix o inexistent. A d'altres municipis (St. Pol, St. Cebrià, Canet) es coordina amb el servei de traducció i interpretació de la Diputació per facilitar la comunicació amb la població immigrada.

L'Hospital de Calella no disposa d'un servei específic de mediació *in situ*, sinó que fa servir el del Programa Intermunicipal d'Immigració de l'Alt Maresme, amb les limitacions que això comporta: de disponibilitat i/o flexibilitat en casos d'emergència, de personal i per tant, sobre-explotació del servei.

A El Masnou, una medidora d'origen marroquí que treballa a Serveis Personals de l'Ajuntament fa una permanència d'algunes hores setmanals a l'ambulatori local.

A través dels casos tractats amb la col·laboració de les mediadores, el personal mèdic està tenint accés a una informació molt valuosa i imprescindible sobre els hàbits sanitaris de les persones que provenen d'altres cultures.

La realitat es que ara per ara, la percepció general es que el servei de mediació a l'àmbit de la salut s'està utilitzant molt, ja que facilita força la comprensió mútua entre personal sanitari autòcton i pacients estrangers. Però aquest servei sembla trobar-se en una situació de saturació i desbordament que coincideix amb l'increment notable de la presència d'immigrants nous en els darrers 3 anys, sobretot dones, adolescents i infants, arribats en bona part gràcies a la modalitat de la reagrupació familiar. La realitat es que, per exemple, les mediadores de 'Vine amb mi' acaben fent moltes més hores sense cobrar a l'hospital de Mataró, o bé la medidora a El Masnou ha de repartir el seu temps entre atenció personal a serveis socials de l'Ajuntament, assessorament mèdic al CAP, classes de castellà a adults i fins i tot xerrades sobre interculturalitat per a adolescents, coordinades amb Creu Roja als diferents IES.

Aquestes situacions laborals demostren d'una part la importància de la mediació avui dia en la promoció de la convivència i la integració dels immigrants, però també la sobre-explotació del poc personal disponible que es dedica a aquesta nova professió. A l'hospital de Mataró expressen que l'ideal seria una jornada complerta: la gerència de l'hospital n'és sensible, però de moment no hi ha més pressupost. En contrapartida, al mateix hospital hi ha un servei de traducció/interpretació de llengües europees (alemany, holandès, etc.) que compta al menys amb dues persones a temps complert.

D'altra banda, la demanda de serveis sanitaris per part de la població immigrant posa de manifest les deficiències i mancances dels serveis de salut a la comarca. També, per exemple, un sector del col·lectiu marroquí troba que els recursos sanitaris son

insuficients per a la totalitat de la població de Mataró i la comarca. Enguany, per exemple, l'increment del pressupost de l'hospital de Mataró ha estat del 0%.

Hi ha hagut contacte per part de l'hospital de Mataró i 'Vine amb mi' amb la Secretaria d'Immigració de la Generalitat per demanar subvenció per al menys una mitja jornada complerta (11 hores més per cada una de les mediadores) de presència a l'Hospital, però encara no hi ha hagut resposta.

Des de l'hospital també s'ha fet la proposta de crear un servei d'atenció al viatger, que indirectament serviria per ampliar l'atenció específica d'algunes malalties patides sobretot per persones immigrades. Cada cop els viatgers i els intercanvis de persones entre països es més freqüent i cal prestar més atenció a la salut de les persones vingudes de l'estranger. No només per tractar malalties, sinó també per saber com es comporten aquestes persones davant el món de la salut, davant la mort i les malalties, i com aquestes es comporten a les diferents comunitats. Les patologies psico-somàtiques també s'han d'estudiar i tractar, igual que l'utilització dels 'marabús' i rites de bruixeria per curar malalties, i per això es necessita una formació específica en antropologia. De moment no hi ha hagut resposta a aquesta sol·licitud.

Malgrat que la mediació intercultural ja s'està utilitzant sobre demanda, algunes tècniques de serveis socials (St. Pol, Canet, St. Cebrià) han expressat la necessitat de generalitzar i unificar aquest servei especial d'atenció als immigrants en l'àmbit de la salut pública.

IV.8. PROGRAMES, ACCIONS I RECURSOS ESPECÍFICS A NIVELL MUNICIPAL, INTERMUNICIPAL I COMARCAL.

IV.8.1. Projectes Municipals.

En quan als projectes relacionats específicament amb la immigració, mereixen menció especial els projectes de Mataró emmarcats en el Pla d'Igualtat i Solidaritat i els projectes que es porten a terme als municipis participants del Programa d'Immigració de l'Alt Maresme (Calella, Malgrat de Mar, Palafolls, Santa Susanna i Tordera) i que explicarem de manera específica.

De la resta de municipis durant l'any 2002 cinc ajuntaments han portat a terme projectes comunitaris relacionats específicament al fet migratori i la diversitat cultural. Els projectes registrats en aquest municipis són accions adreçades al aprenentatge de la llengua i alfabetització per a estrangers i accions de sensibilització i foment de la interculturalitat per a tota la població.

Alguns ajuntaments també aborden projectes juvenils i d'absentisme escolar, que encara que no són accions específiques, la població immigrada es veu especialment implicada. Una altra manera d'abordar-ho és a través de les fires d'entitats o festes de solidaritat que es celebren anualment en alguns municipis, i que procuren fomentar la participació de grups de diferents procedències culturals, per fomentar la seva visibilització de una manera positiva.

Taula 1. Projectes Comunitaris relacionats amb el fet migratori dels Ajuntaments , 2002

AJUNTAMENT	Municipals	Destinatari	tipologia
Alella	Jornades Interculturals	Tota	Sesibilització
Arenys de Munt	Mostra Intercultural	Tota	Sesibilització
Caldes d'Estrac	Curs d'idiomes	Estrangers	Formació
Sant Andreu de Llavaneres	Alfabetització immigrants	Estrangers	Formació
Santa Susanna	Alfabetització immigrants	Estrangers	Formació

Font: elaboració pròpia a partir de dades proporcionades per l'àrea de Benestar Social del Consell Comarcal del Maresme

Els ajuntaments també subvencionen a entitats del seu municipi accions adreçades a població especialment vulnerable. És el cas de les subvencions rebudes per Carites i Creu Roja. Per una altra banda, alguns ajuntaments han subvencionat activitats de sensibilització i formació realitzades per entitats, especialment relacionades amb la diversitat cultural, com és el projecte del GRAMC de Teià, les colònies per a nens i nenes saharauis en diferents municipis del Maresme, i el projecte d'alfabetització i carnet de conduir per persones gitanes.

En el capítol de subvencions a entitats locals per part dels ajuntaments, hem de considerar aquelles que s'adrecen a projectes de cooperació al desenvolupament, especialment amb països de procedència de alguns grups d'immigració que resideixen al Maresme, encara que aquesta tendència cap a el que es denomina el co-desenvolupament, a nivell comarcal no està molt desenvolupada, exceptuant el cas de Mataró on hi una referència i un treball explícit.

Taula 2. Projectes subvencionats pels Ajuntaments, 2002

MUNICIPI	Entitats	Tipologia
Alella	Fd Akwuaba	Infància
Cabrils	Ass.Catalana d'Amics del Poble Saharauri	Cooperació
Caldes d'Estrac	Fons Català de Cooperació	Cooperació
	Caldes Solidària	Colònies poble Saharauri
Calella	Ass. Gitana Alt Maresme	Alfabetització i carnet de conduir.
Canet de Mar	Fons Català de Cooperació	Cooperació
Pineda de Mar	Ajuts Solidaris 0,7	Cooperació
Premià de Dalt	Plataforma Ajut Poble Saharauri	Colònies nens Saharauri
	Fons Català de Cooperació	Cooperació
San Cebrià	Mans Unides	Cooperació
	Metges sense Fronteres	Cooperació
	Fundació Intermon	Cooperació
	Ass. Hawca Catalunya	Cooperació
	Fons Català de Cooperació	Cooperació
Sant Andreu de Llavaneres	Misió Paraguai	Cooperació
Sant Iscle	CEJAM	Cooperació
	Fons Català de Cooperació	Cooperació
Teià	Gramc	Immigrants i infància
	Fons Català de Cooperació	Cooperació
	ACAPS	Colònies nens Saharauri
Tiana	Ass. Amics Poble Saharauri	Colònies nens Saharauri
	Tiana Solidària	Cooperació
	Fons Català de Cooperació	Cooperació
	Fundació Vicenç Ferrer	Cooperació
Tordera	Tordera amb Luya	Cooperació
	F. Nicaragüenca	Cooperació
Vilassar de Mar	Fons Català de Cooperació	Cooperació
	ADIA	Cooperació
	Fundació Pau i Solidaritat	Cooperació
	Ass. Madres de Mayo	Cooperació

Font: elaboració pròpia a partir de dades proporcionades per l'àrea de Benestar Social del Consell Comarcal del Maresme

IV.8.2. Pla Municipal d'atenció a les famílies i/o Individus d'origen Magrebí amb desavantatges de Calella.

Aquest Pla pretén treballar des d'una perspectiva preventiva, formativa, de suport i orientació sobre un col·lectiu concret, com és de famílies i joves d'origen magrebí, com resposta a la detecció de conductes de risc per part de aquest grup de joves. El Pla, que té data d'inici prevista en març del 2003, implica principalment tres àmbits del ajuntament: serveis socials (per el treball amb les famílies, i individual i col·lectivament amb joves entre 12 i 15 anys, per oferir alternatives en el temps lleure), promoció econòmica (per orientar i donar suport als joves en edat laboral, en la seva inserció en el món laboral), i governació (per treballar sobre els temes de seguretat). També preveu la coordinació amb altres àrees com esports o joventut, segons sigui necessari.

Aquest Pla, que aborda una problemàtica concreta, incorpora la perspectiva de coordinació i transversalitat, implicant a diferents àrees i professionals en la consecució dels objectius principals.

IV.8.3. Programa Intermunicipal d'Immigració del Alt Maresme

El Programa Intermunicipal d'Immigració del Alt Maresme, part d'un acord amb la Diputació de Barcelona al qual estan adherits el Ajuntaments de Calella, Malgrat de Mar, Palafolls, Pineda de Mar, Santa Susanna i Tordera. Es dota d'una tècnica i una medidora intercultural, i el ajuntaments adherits contribueixen en la dotació de recursos per portar-ho a terme. El paper del Programa ha sigut de promoció i/o acompanyament a projectes en els diferents municipis que formen part del Programa, també ha impulsat alguns de caràcter intermunicipal.

IV.8.3.1 Actuacions a nivell municipal

En gaire bé tots els municipis, les actuacions específiques per part dels ajuntaments es canalitzen i/o es coordinen amb el Programa Intermunicipal, qui treballa en col·laboració amb els i les tècniques locals, i en alguns casos, amb regidors i regidores. La seva intervenció sols estar com a resposta a les demandes concretes que es fan.

El tipus d'actuacions que es porten a terme en els municipis, estan relacionades amb els següents aspectes: informació i acollida, canalització i sistematització d'informació adequada, suport a entitats i grups locals per la formulació i el desenvolupaments dels seu projectes, oferta de tallers i activitats educatives per a joves i escoles, suport a professionals i participació en Consells i taules de treball. Segons la memòria dels anys

2001-2002 , s'han portat a terme un total de 22 actuacions repartides entre els sis municipis que formen part del Programa. El ajuntament que més actuacions a desenvolupat en aquest període ha sigut Pineda de Mar, seguit de Calella. A Santa Susanna no s'ha realitzat cap actuació en el marc del Pla i a Palafoles, una activitat concreta.

TAULA Relació d'Actuacions municipals del Programa Intermunicipal d'Immigració Alt Maresme.

MUNICIPI	ACTUACIONS
Calella	Participació al Programa de Millora de l'èxit escolar Consell Municipal de Solidaritat Treball de Suport a l'Associació Mossa Molo Grup de Dones
Malgrat de Mar	Sessions informatives per a nouvinguts estrangers Trobades amb representants dels Centres Educatius
Palafoles	Col·laboració Dia Dona 2001
Pineda de Mar	Treball de suport a l'Associació d'Immigrants de l'Alt Maresme Treball de suport a l'Associació de Dones Senegambi Grup de Dones Al Amal Recollida d'informació sobre la oferta de formació lingüística a estrangers Classes d'àrab per a infants Grup de treball amb la Policia Local Projecte "Ludoteca Pineda Intercultural" Projecte "Connecta't al Territori" Taller de Convivència i resolució de Conflictes a l'espai jove Suport a l'equip d'educadors de l'espai jove en l'atenció a joves immigrants Projecte "històries de nit i nits de Warí" Classes de Vocabulari i comprensió lectora per a l'accés al carnet de conduir Integració del Programa en el catàleg de serveis socials de Pineda de Mar Participació a Radio Pineda
Santa Susana	
Tordera	Suport a l'Associació de voluntaris de Tordera

IV.8.3.2 Actuació a nivell intermunicipal.

En quan a les accions que el Programa Intermunicipal d'Immigració del Alt Maresme ha desenvolupat en el anys 2001 i 2002, podem agrupar-les en dos tipus: espais de treball i reflexió conjunta per professionals, en dos àmbits, i l'oferta de serveis específics per a tots els municipis.

Les àrees de serveis socials i sanitat, són els dos àmbits on es reuneixen els professionals dels distints serveis i equipaments per tal de intercanviar, reflexionar i generar eines que faciliten la feina i donin resposta a les necessitats concretes en relació al fet migratori. En el cas de Serveis Socials, es tracta del *Grup d'Intervisió en Serveis Socials*, i en el cas de Sanitat es tracta de la *Comissió de Sanitat i Immigració*, que a la vegada ha constituït diversos grups de treball, per abordar

diferents temàtiques: cobertura i accés de persones immigrades a la xarxa sanitària, VIH i malalties de transmissió sexual, salut mental i atenció domiciliària.

En el capítol d'oferta de serveis específics, per una banda està el *servei de mediació intercultural*, pel que el Programa compta amb una medidora que dedica de 10 a 12 hores d'atenció setmanal, sota demanda, dels diferents serveis als municipis. De altre banda, el Programa Intermunicipal, planteja una oferta educativa, adreçada als centres escolars partint de la programació que aquest fan en l'àmbit dels valors i la interculturalitat, enfocant l'oferta com un complement a la temàtica que ja estan treballant.

IV.8.4. Pla Municipal per a la Nova Ciutadania de Mataró.

El projectes definits en el marc del Pla per la Nova Ciutadania de Mataró, en el que es defineix la marc legal i conceptual, les estratègies, la metodologia de treball i els programes d'actuació. Per concretar el Pla s'opta per una metodologia de treball transversal, que es concreta en un Document Operatiu del Pla. Des de aquesta perspectiva, s'ha mantingut tant en la definició de les accions, com en la seva execució, la perspectiva metodològica de transversalitat i coordinació.

El Pla s'estructura en 14 Programes a nivell operatiu, més un de gestió del propi Pla. Aquest 14 Programes aborden: el servei de mediació, la informació i l'assessorament, l'habitatge, l'educació, la inserció laboral, la sanitat, l'acollida i socialització de joves, l'esport i el temps lleure, la formació d'adults, projectes de desenvolupament comunitari en dos barris, el foment de la diversitat cultural, l'associanisme i la participació i el co-desenvolupament. Aquest 14 programes abarquen un total de 54 projectes o « mesures ».

En quan al caràcter d'aquestes accions aborden la organització dels serveis d'informació i orientació al ciutadà del ajuntament, la sensibilització i formació de professionals, la mediació entesa com l'acompanyament a usuaris i professionals per facilitar el contacte, la comunicació i la relació individual o concreta, però també entesa com la mediació en conflictes oberts o mediació comunitària per facilitar processos comunitaris en barris, treballs grupals en els àmbits escolars i educatius en general, projectes de foment del associanisme i la participació, el desenvolupament de diagnòstics comunitaris i participatius en dos barris, la formació d'adults i l'aprenentatge del idioma, la divulgació cultural.

En definitiva, es tracta un model d'intervenció de caràcter integral pels temes i àmbits, els actors que intervenen (professionals, entitats, població autòctona i població

immigrada en general), i per últim, els models de intervenció (sobre recursos i serveis en general, processos comunitaris i col·lectives, activitats grupals i individuals, etc.).

Sobre el període de execució 2001-2002 de aquest Document operatiu s'ha fet una avaluació externa, que permet visibilitzar, fer el seguiment i revisar la pràctica dels plantejaments. De aquesta avaluació es desprèn un grau d'assoliment adequat tant dels objectius marcats pel període mencionat, com en el grau d'execució del Pla.

IV.8.5. Consell Comarcal del Maresme.

En el Consell Comarcal destaquen dos àrees que recullen actualment el fet migratori, dintre dels seus indicadors d'anàlisi i d'acció. Es tracta del Pla Comarcal de Joventut, i del Pla d'Acció Conjunt del Pacte per l'Ocupació del Maresme 2001-2003 i el Pla d'acció conjunt 2003-2005, del mateix Pacte.

IV.8.5.1 Pla Comarcal de Joventut.

A l'any 2001, el Conell Comarcal del Maresme va començar a treballar dins d'una perspectiva d'aplicació de polítiques de joventut més integrada i una major participació dels joves, sota una metodologia que permetés coordinar els recursos i actuacions existents al Maresme en matèria de joventut. Al any 2002, es va desenvolupar el primer Pla Comarcal de Joventut, i ja està el marxa el segon, pel any 2003, que es basa en tres eixos directors: la coordinació, la formació i la informació.

El Pla del any 2002 ja va incorporar diverses accions de sensibilització i educació intercultural. Es van realitzar cinc accions a 10 municipis de la comarca, adreçades a tècnics i regidors dels municipis amb l'objectiu de facilitar eines de reflexió que permetessin incorporar la dimensió i els valors interculturals a les polítiques de joventut, i també a donar a conèixer als professionals de joventut la realitat d'altres cultures. S'ha avaluat molt positivament per part dels i les participants, tant el format com el contingut de les accions. Pel any 2003, es mantenen les línies d'actuació i s'obre l'àmbit d'acció als centres de secundària de la comarca. Aquestes accions es realitzaren en funció de la demanda.

IV.8.5.2 Pla d'acció conjunt del Pacte per a l'Ocupació del Maresme.

A desembre del 2001, es presenta un Pla d'acció conjunt del Pacte per a l'Ocupació del Maresme, pel període 2001-2003. En aquest document, s'inclouen diverses línies d'actuació, entre les quals es troba la de "afavorir la incorporació socio-laboral de la població immigrant", que es concreta en diverses propostes com adreçar les accions existents al col·lectiu de persones immigrades que es troben en situació legal,

repensar la oferta formativo-laboral per tal d'augmentar la seva qualificació, establir una xarxa de professionals de reforç en la mediació, realitzar programes de prospecció adreçats a fomentar la contractació de treballadors estrangers per part de les empreses de la comarca i elaborar un Pla d'Immigració en l'àmbit de l'ocupació. D'aquestes propostes no hem tingut constància de es portés a terme o s'iniciés cap.

Després en el Pla d'acció Conjunt 2003-2005 elaborat posteriorment a partir d'un altre diagnòstic socio- econòmic de la comarca, s'estableixen 11 objectius en general i 17 accions, entre les quals s'inclou específicament, la "mediació intercultural coordinada a nivell de Pacte". Aquest Pla comença ara el seu període d'execució.

IV.8.6. Serveis de Mediació a la Comarca.

Després de l'obertura del procés de regularització excepcional al 1996, a Mataró el nombre de població immigrada de procedència africana (marroquina i subsahariana) es duplica, passant de 2000 persones empadronades a 4000, per una població total estimada de 100.000 habitants. Aquest augment va comportar l'empadronament de la majoria d'aquells immigrants i per tant, l'accés dels seus fills a l'ensenyament. D'altra banda, amb l'escolarització primària i després secundària (1996-97) obligatòries, l'objectiu de la delegació territorial d'Ensenyament a Mataró es sempre tractar d'obtenir la inscripció a centres docents del 100% de la població en edat escolar. Ambdós factors van generar una forta demanda d'un servei més específic de comunicació recíproca que fes de pont entre les cultures que es relacionen: la **mediació intercultural**. Actualment a Mataró hi compten amb 2 mediadors (senegalès i bereber) i 2 mediadores (gambiana i marroquina)

Apart de Mataró, hi ha d'altres ajuntaments que tenen una concentració important de població immigrada, que disposen del seu propi servei de mediació, en principi una o dues persones estrangeres, sobretot d'origen marroquí i subsaharià, per respondre a les característiques específiques dels col·lectius estrangers més nombrosos: Premià de Mar (2), El Masnou (1). Pel que fa Pineda, Malgrat de Mar, Calella, Palafolls, Tordera i Santa Susanna, en el marc del **Programa Intermunicipal d'Immigració a l'Alt Maresme**, els CRP's i personal docent disposen d'un servei de mediació intercultural (1 medidora marroquina) que funciona des de l'any 1999. A l'any 2002 va ampliar el seu horari de 10 a 12 hores d'atenció setmanals.

El departament d'Ensenyament de la Generalitat, mitjançant un llistat imprès als tríptics dels calendaris de matriculació, també ofereix, encara que de manera indirecta, un servei de traducció i mediació: a través del PEC o bé per iniciativa pròpia,

les escoles poden trucar a diferents serveis i entitats relacionats amb els diferents col·lectius d'immigrants i demanar la intervenció d'algun/a mediador/a. Un cop realitzat el servei i amb el vist i plau del PEC, els mediadors facturen a la delegació d'Ensenyament.

També en els municipis actuen com mediadors i mediadores altres persones de manera voluntària i no formal: voluntaris d'entitats, persones particulars de procedència estrangera, nens i nenes que a les escoles fan de traductors...

S'ha tingut coneixement de 6 dones i 4 homes, que actuen com mediadors/res a la comarca. Treballen sempre a temps parcial, i la majoria completen el seu horari laboral actuant en diferents municipis, àmbits i serveis de mediació a través de les diferents institucions que ofereixen aquest servei.

Inicialment, el servei de mediació s'enfoca la seva tasca a la intervenció en l'escolarització de menors, l'empadronament, les demandes de les escoles i del àmbit sanitari. Actualment, i segons les memòries dels serveis de mediació de Mataró i el Programa Intermunicipal d'Immigració del Alt Maresme, els àmbits de treball es centren en: sanitat, ensenyament, serveis socials i participació en projectes.

Les funcions dels i les mediadores es centren en la traducció lingüística, la interpretació de xocs culturals, la participació en projectes comunitaris i l'assessorament a professionals. Respecte al perfil dels i les mediadores se'ls demana coneixement d'idiomes (el d'origen, castellà i català), una formació acadèmica adequada: saber llegir i escriure i capacitat de comprensió de textos més complicats, experiència de mediació a nivell voluntari o remunerat, formació en mediació intercultural i/o comunitària, i coneixement del medi i dels serveis.

Des del CITE/CCOO va proposar la mediació d'ensenyament com a eina de comunicació, prevenció i resolució de conflictes amb les comunitats de xinesos i russos, resultant en un conveni (2000-2001) entre la Generalitat i el CITE per oferir aquest servei a les escoles i tècnics del PEC de Mataró (i comarca) amb pares i mares d'aquests col·lectius. Dins d'aquest servei de mediació, es fan tasques de traducció, interpretació, activitats d'introducció al curs escolar (51% del total d'activitats) i informació sobre altres activitats escolars (excursions, colònies, etc, un 28%). Concretament en orientació sobre el sistema educatiu, es va elaborar un material informatiu en xinès, rus i català sobre els 3 sistemes educatius, per donar a conèixer les diferències i aspectes en comú). Les demandes (de mediació a l'ensenyament) al CITE son cada cop més nombroses. Al 2003 es vol ampliar el conveni als col·lectius

filipins, ucraïnesos i pakistanesos. També s'han organitzat (al CITE) cursos de català, sobretot per a mediadors.

D'altra banda, l'associació "Vine amb mi", entén que la mediació intercultural ha d'actuar en una doble vertent:

1. detectar i donar resposta a problemes i demandes provinents del mateix col·lectiu d'immigrants, actuant com una "xarxa d'auto-ajuda
2. donar resposta a les demandes de les institucions.

També proposen una distribució racional dels mediadors/res per zones o grups de municipis, amb l'objectiu de que cada mediador/a arribi a tenir un bon coneixement del entorn, se'l conegui, facilitant les relacions de confiança, i de altre banda, evitar els desplaçaments excessius.

També l'associació de mediadors interculturals 'Vine amb mi', ha fet una proposta a una fundació privada (La Caixa) per obtenir finançament per a un nou programa de mediació preventiva a l'ensenyament: 'Programa de multiculturalitat a l'educació formal i no formal'. L'idea es donar un servei de mediació periòdic setmanal (1 dia) a les escoles de la comarca (no tant a Mataró, sinó als demás municipis menys atesos) per facilitar la comunicació entre alumnes, pares i mares i personal docent, evitant així conflictes. Des d'aquest programa 'Vine amb mi' també pretén establir canals de contacte amb entitats de lleure per que aquestes incorporin els joves immigrants als esplais i centres juvenils, per tal d'evitar la segregació que es crea, per exemple, entre grups de joves marroquins i joves catalans. La joventut immigrada se sent fàcilment rebutjada i pot entrar ràpidament en contacte amb la droga. El joc i lleure comuns han de servir per educar tant als joves immigrants com autòctons.

IV.9. VIDA ASSOCIATIVA

Amb la seva varietat i complexitat d'expressions, l'associacionisme immigrant ha sobresortit per la seva importància en el desenvolupament de vincles col·lectius en el si d'aquests grups. Tàcitament es reconeix que les associacions són motors actius per a la integració dels col·lectius que representen. En l'*Informe de Girona: cinquanta propostes sobre immigració*, s'insistia explícitament sobre aquest argument: "la integració, per a que tingui èxit, exigeix un cert grau de participació en la gestió de la vida quotidiana. Les associacions, siguin d'immigrants exclusivament o estiguin formades per membres d'una altre col·lectiu, poden ser un important instrument de participació". En la mateixa direcció es pronuncia la Federació Espanyola de Municipis i Províncies, al considerar que "el moviment associatiu immigrant és molt positiu en tant que aconsegueix una doble finalitat: per una part, constitueix un canal d'informació i de coneixement de la realitat dels col·lectius, de les seves necessitats i reivindicacions; per altra, resulta un mitjà per canalitzar les polítiques, i fins i tot per prevenir, gestionar i controlar conflictes socials, servint d'interlocutor de l'Administració". Les relacions entre les Administracions públiques i l'associacionisme immigrant es dirigeix, doncs, en aquesta línia d'identificar els interlocutors més adequats en el si d'aquests col·lectius, per tal de poder dur a terme les seves intervencions.

No obstant, i encara que reconeguem d'avant mà la importància del factor associatiu, és precís preguntar-se sobre el model de funcionament associatiu i de participació social que s'està formulant. Un model que evidentment sorgeix d'una determinada cultura política que forma part de la nostra societat, i que no considera (o relega a l'apel·latiu d'*informal*) altres formes i expressions associatives. En el citat informe de la FEMP, es comenten explícitament els criteris que cal mantenir per avaluar el funcionament democràtic d'aquestes associacions, de l'elecció dels seus representants, així com per a "intentar evitar la instrumentalització política o religiosa fonamentalista" de les mateixes. En el fons, aquests arguments potser revelen el profund recel que desperta el desenvolupament d'aquestes iniciatives associatives.

Així doncs, el reconeixement implícit d'un determinat model d'associació, basat en un funcionament i organització determinades, a més de projectar sobre ell una sèrie d'expectatives que cal que aquest aconsegueixi, permet excloure altres formes d'associacionisme que s'aparten del mateix. Podem assenyalar varis exemples de com subtilment es procedeix a aquesta elecció: en l'apartat referit a l'associacionisme immigrant de l'informe elaborat el 1997 per la Diputació de Barcelona, sorprèn la següent afirmació: "en el Baix Llobregat es presenta un panorama diferent segons el

col·lectiu: mentre que els llatinoamericans s'organitzaren des de fa temps, els magribins just l'any 1995 aconseguiren formalitzar tres associacions. Aquesta dinàmica del col·lectiu marroquí pot sorprendre, ja que aquesta comarca presenta una població estable i nombrosa. Els motius d'aquesta situació poden trobar-se en el paper desenvolupat per les mesquites (nota a peu de pàgina: el mateix podria dir-se de Vic, on la mesquita és molt important), el consolat i certes ONG molt implantades, que han limitat l'autoorganització del col·lectiu". No sols sembla que no es reconeix que els espais de culte musulmans acompleixin una funció associativa, sinó que a més se'ls considera com a actius agents en contra de la promoció d'altres iniciatives col·lectives sorgides en el si del col·lectiu.

En la mateixa línia, i reprement un prejudici fortament implantat, fins i tot entre àmbits vinculats amb el món de la immigració, que mostra l'argument que vol explicar la manca de vida associativa entre el col·lectiu marroquí. En l'informe de conclusions d'unes jornades sobre immigració i vivenda organitzades per la Generalitat de Catalunya al 1997, es fa la següent referència: "en la sessió es parla de les reticències de la població magribí a associar-se i es dona l'explicació per part dels membres d'aquest col·lectiu: al Marroc no hi ha llibertat per associar-se, i per tant no hi tradició". No sols aquest argument mostra un evident desconeixement de la realitat social marroquí, sinó que cau en un marcat etnocentrisme, al al·ludir de nou a un determinat model d'associacionisme propi de la nostra societat i absent en les estructures tradicionals marroquines, en les que si existeixen altres manifestacions col·lectives d'associació, com són les *tariqas* o confraries religioses, que avui en dia segueixen jugant un important paper social.

També recollim el comentari d'un responsable municipal d'una població de l'interior de Catalunya durant les jornades sobre immigració i administració pública celebrades a Mataró el 1997. Referint-se a la iniciativa municipal per crear un espai de consulta i diàleg amb les principals associacions marroquines, dues d'elles vinculades a les dues mesquites presents a la població, i una altra composta per joves, el responsable municipal acabà reconeixent que varen preferir contactar amb aquesta darrera associació, malgrat la seva manca de representativitat en el conjunt del col·lectiu i la seva curta trajectòria (amb només un any de funcionament), ja que amb ella semblava haver una major sintonia, a diferència de les altres dues associacions amb les quals hi havia seriosos problemes de comunicació. De nou s'entrecreuen diferents models d'associacionisme, llur naturalesa i origen no sempre coincideixen, i que provoquen aquesta suposada incompatibilitat de referents per establir un diàleg.

IV.9.1. Associanionisme al Maresme

MUNICIPIS	IMMIGRANTS	CULTURAL	SOLIDARITAT	DIFICULTATS SOCIALS	DONES	EDUACTIVES	EMPRESARIALS, GREMIS I COOPERATIVES	SINDICATS	GENT GRAN	JOVENTUT	LLEURE	POLITICA	VEINS
ARENYS DE MAR			1										
ARENYS DE MUNT													
CALELLA	3		1										
CANET DE MAR													
MALGRAT DE MAR	2												
PALAFOLLS													
PINEDA DE MAR	2	9	3	3	1	8	3		1	1			16
SANT CEBRIA													
SANT ISCLE DE V.													
ST POL DE MAR													
SANTA SUSANA													
TORDERA			4	1	1	5							4
ARGENTONA													
CABRERA DE MAR		1	1	1		1	2		1				1
CALDES D'ESTRAC		2	1		1	1	1		1	1			2
DOSRIUS													
MATARO	24	3	24	7	2	1	26	9	13	10	8	13	25
ORRIUS													
ST ANDREU DE LL.			1										
ST VICENÇ DE M.													
ALELLA													
CABRILS													
EL MASNOU			4				1						
MONTGAT			1										
PREMIA DE DALT													
PREMIA DE MAR	5	2	6		3	6				6	1	7	6
TEIA			1										
TIANA			1										
VILASAR DE DALT			1										
VILASSAR DE MAR	1	1	1				5				1	1	
TOTAL MARESME	37	18	50	12	8	22	38	9	16	18	10	21	54

Font: Base de dades Serveis Socials i àrea de Joventut, Consell Comarcal.

Pel que fa les **associacions d'immigrants**, hem de separar Mataró, que concentra bona part d'aquestes entitats, de la resta dels municipis de la comarca del Maresme.

El personal tècnic dels ajuntaments (excepte Mataró) tenen la percepció general que no hi ha gairebé un associacionisme actiu i representatiu dels col·lectius immigrants (Masnou, Arenys de Mar, St Vicenç, Vilassar). Senten que més aviat el contacte entre immigrants d'un mateix col·lectiu es fa de manera espontània a certs punts estratègics de trobada, com poden ser alguns bars. A més a més, es ressalta el fet que molts immigrants, sobretot entre el col·lectiu marroquí, provenen del mateix indret, sovint del mateix poble, pel que la xarxa comunitària funciona de manera diferent (Masnou). En alguns casos, es cita la existència de mesquites u oratoris, (Vilassar de Mar, El Masnou, Mataró) però aquests espais de trobada no solen ser percebuts ben bé com a associacions.

En general, les administracions locals tant a Mataró com a la resta de municipis destaquen dues característiques de la capacitat associativa del col·lectiu marroquí: en primer lloc, troben que el col·lectiu marroquí està poc o gens organitzat i per tant té poca capacitat d'interlocució com a col·lectiu, i en segon lloc, hi ha una forta percepció de que la comunitat marroquina, i magribina en general, quan s'agrupa ho fa entorn al fet islàmic, que les associacions es creen entorn als locals d'oració i que als representants d'aquestes agrupacions "els costa parlar de qüestions més amples i des d'un punt de vista (més) social (i no tant religiós)". Aquesta percepció contrasta amb la que es té dels col·lectius africans sub-saharians, que segons el personal tècnic se solen agrupar per país d'origen (Gàmbia, Senegal, Guinea Bissau) i donen la sensació d'una major unitat i solidaritat en el si de les seves associacions comunitàries.

No obstant, el personal tècnic també reconeix que els immigrants en general tenen poc temps per dedicar a la vida associativa, tant per la precarietat legal com econòmica que pateixen. De fet aquesta situació va ser un dels principals obstacles a l'hora de prendre contacte amb les associacions. De les 37 associacions immigrants de les que es va arribar a tenir referència, només hem pogut entrar en contacte amb 12 d'elles.

Segons l'anàlisi de les dades demogràfiques i ubicació geogràfica, tret l'excepció de **Premià de Mar**, semblaria pertinent afirmar que Mataró i els municipis costers de l'Alt Maresme, que són els que concentren major població immigrant, també són els nuclis que major concentració tenen de xarxa associativa immigrant, sobretot dels col·lectius

africans subsharians (Calella, Pineda) que com hem dit abans, són la població immigrant més antiga del Maresme i a més a més, semblen tenir una tradició associativa més forta, tal i com entenem el concepte d'associació a Catalunya i a Europa en general.

A **Mataró**, el Pla per a la nova ciutadania contempla un programa específic de foment de l'associacionisme i la participació. L'objectiu es afavorir el treball en xarxa amb un increment de suport econòmic a totes aquelles entitats que busquin organitzar programes que potenciïn el coneixement d'altres cultures i la interculturalitat. Es va treballar a través d'animadors socio-culturals el foment d'associacions, sobretot de marroquins, amb l'objectiu principal de tenir interlocució a nivell social, sobretot als barris més conflictius de Palau i Rocafonda. D'altra banda, la Federació d'Associacions de Veïns es una entitat molt sensibilitzada envers el fet migratori i la importància de fomentar la convivència per evitar conflictes, encara que hi ha associacions de veïns més receloses que d'altres. Ajuntament i societat civil han impulsat un consell municipal participatiu per a la convivència ciutadana.

A **Calella** hi ha una tradició associativa molt potent, vinculada al nacionalisme i la cultura catalana, amb entitats de solidaritat que volem afrontar i treballar amb els immigrants. Des de el Ajuntament es va crear el Consell Municipal de Solidaritat, que funciona des de fa 4 anys, on participa la xarxa associativa, els partits polítics i el consistori. Els espais encara no afronten el tema. A les escoles i els instituts, el personal docent està sensibilitzat. En el 2001-2002 es van organitzar unes Jornades de 15 dies centrades en la immigració. Diverses activitats de sensibilització es van fent de manera contínua.

A **Pineda de Mar** també sembla haver-hi una forta tradició associativa, encara que la percepció és que les entitats no són tant visibles. Des de l'ajuntament, la relació amb aquestes és a través de subvencions i facilitar la realització de la Fira d'entitats. No es propicien projectes comuns. La relació amb el fet migratori es fa a través del Pla Intermunicipal.

IV.9.2. Activitats de algunes associacions immigrants

Associació d'Ajuda Mútua d'Immigrants de Catalunya (AMIC)

Pretén orientar i assessorar a persones immigrants nouvingudes, sobretot en tema de tràmits administratius de regularització per obtenir permisos de residència i treball. Va ser creada al 1995 des del sindicat UGT, qui la subvenciona, encara que AMIC també rep ajuts dels ajuntaments i de la Generalitat, amb qui manté una estreta relació a

través de Benestar Social. Té persona jurídica pròpia. Es va formalitzar a Barcelona i després s'han anat obrint d'altres oficines, una d'elles a Mataró i una altra a Premià de Mar. També participa en d'altres activitats socio-culturals en col·laboració amb d'altres entitats. Fan formació d'adults, en particular classes d'idioma.

Associació de dones africanes del Maresme "Moussu Kafo"

L'associació es va legalitzar al 1985 i es va crear per motius culturals, per tenir un punt de trobada entre dones i facilitar les relacions per que les dones no es quedin a casa i surtin a fer activitats, que en general se centren en organització de festes, encara que també organitzen classes d'idioma, en coordinació amb "Jama Kafo", que és la versió masculina de Moussu Kafo.

Associació Bissau Guineans de Catalunya

Estan treballant sobretot de cara a la integració del joves, per evitar que passin moltes hores al carrer perquè veuen que és aquest un dels problemes importants que tenen. Treballen també fent programes d'educació a les mares i gestionen projectes de codesenvolupament (millora d'infraestructures escolars) als països d'origen. Treballen també fent mediació. Organitzen festes, exposicions, etc. Tenen seu a Barcelona i abans tenien també seu a Mataró, però la van deixar perquè no podien pagar el local. A Mataró es reuneixen a un Centre Cívic.

Associació d'immigrants del Maresme "Moussa Molo"

Moussa Molo és una de les associacions immigrants més antigues del Maresme. Va sortir de Càrites, de qui va heretar una visió més aviat assistencialista de l'ajuda als immigrants. Cobreixen molts municipis, encara que estan centralitzats a Calella.

Associació de Dones "Senegambia"

Associació d'immigrants de l'Alt Maresme

Es una escissió de "Moussa Molo", amb seu a Pineda de Mar. La seva motivació és a través del lloc d'origen. Hi ha una associació de Dones al Poble Nou, en principi són les esposes dels homes de l'Associació d'Immigrants.

Associació familiar mixta d'africans de Catalunya

Va ser creada al 1992. L'objectiu original de l'associació va ser fomentar els drets dels immigrants, la integració i al mateix temps conservar la cultura i mostrar-la a la

societat autòctona. Les activitats principals són més aviat culturals, per infants de famílies mixtes. També s'intenta ajudar a persones amb problemes econòmics, amb assessorament per obtenir 'papers'. El seu àmbit territorial és tota Catalunya, però estan pensant en canviar els estatuts i ampliar a tota Espanya. Volen incorporar dones a la junta directiva. Té uns 50 socis. Es reuneixen al centre cívic del barri Cerdanyola de Mataró. En algun moment han rebut subvencions de la Generalitat. Tenen bastant relació amb d'altres entitats, encara que abans coordinaven més activitats que ara.

Associació de mediadors interculturals 'Vine amb mi'

Un grup d'estrangers que porten molts anys al Maresme, integrats a la societat d'acollida i que estan força sensibilitzats en el tema de la convivència van crear al 1999 una associació de mediadors, 'Vine amb mi', per tractar de resoldre alguns d'aquests problemes, fruit d'una manca de coneixements mutus i de comunicació, abans de que passin mals majors. Tenen un conveni de col·laboració amb els Hospitals de Mataró i Granollers per fer mediació entre personal mèdic i pacients a diferents departaments sanitaris, sobretot pediatria i ginecologia. Treballen a tota la comarca, a escoles fent activitats sobre interculturalitat. També organitzen activitats amb joves immigrants perquè no estiguin tant al carrer, ajudant-los amb els deures de l'escola, anant integrant els nouvinguts, i sensibilitzen als seus pares i mares sobre la oferta de espais i altres serveis i activitats gratuïtes al seu abast. En resum, tracten de fer quelcom de profitós amb els recursos que es tenen.

Associació d'Immigrants de Malgrat

Entitat de suport mutu.

Associació cultural islàmica "Anour"

Agrupació de persones magribines musulmanes a Mataró.

Associació de dones magribines "Fatima Feeria"

Cal esmentar també aquesta entitat de dones que no s'agrupen al voltant del fet islàmic, sinó que es reuneixen per compartir inquietuds i buscar solucions a problemes de la vida quotidiana que afecten la seva integració i la dels seus fills. Cerquen un espai independent del dels homes i de la religió.

Per últim assenyalar que existeixen d'altres associacions del col·lectiu marroquí, islàmiques o no, que no hem pogut contactar: Associació islàmica "Ansar", Comunidad Marroquí del Maresme, Associació Cultural Musulmana Al Ouhada, Associació

d'Immigrants Marroquins a Catalunya (AIMC), Associació d'immigrants marroquins "AMAL".

Algunes associacions d'immigrants africans subsaharians coordinen accions de mediació amb els diferents sindicats mitjançant serveis d'atenció als treballadors estrangers (CCOO/CITE i UGT/AMIC), però també amb d'altres associacions culturalment properes però representatives de comunitats nacionals diferents: per exemple, l'Associació de Guineans Bissau de Catalunya coordina amb les associacions dels col·lectius de Senegal i Gambia, al Maresme, i amb Sierra Leone i de Guinea Ecuatorial, a Barcelona. Per tant, es detecta una tendència endògena dels mecanismes de coordinació de les associacions d'immigrants, que no solen coordinar accions quan pertanyen a col·lectius culturals diferents, com sembla demostrar l'absència de relacions (de manera regular) entre les entitats subsaharianes i les magrebines, per exemple, o amb la majoria de les associacions autòctones de veïns.

Entitats autòctones

Hi ha un cert nombre d'associacions autòctones que estan força sensibilitzades en la importància de l'acollida i la integració dels immigrants (veure quadre d'entitats solidàries i d'immigrants per municipis).

Seria poc rellevant detallar les activitats que duen a terme totes les entitats identificades (més de 50 en total), pel que presentem les que hem considerat que sobresurten per la seva trajectòria de solidaritat amb els col·lectius immigrants:

Grup de Recerca i Actuació sobre les Minories Culturals i Treballadors Estrangers (GRAMC) a Teià. Fan orientació i atenció en general, però promouen sobretot la integració de les dones subsaharianes i marroquines mitjançant cursos d'alfabetització i llengüa, en català i castellà. També actüen a Alella i al Masnou, però no hi ha tanta activitat.

Casal de la Dona a Pineda de Mar. Sempre tenen una gran demanda i llistes d'espera per fer classes de llengua.

Federació d'Associacions de veïns de Mataró: hi ha persones molt sensibilitzades a la junta, però les actituds dels associats envers el fet migratori, lògicament, varíe molt.

Càritas: Atenció assistencial. Aglutinen molts immigrants a través de las classes d'alfabetització i idioma. A Pineda de Mar, però també amb presència a Cabrera, Calella, Mataró i altres municipis.

Justícia i Pau. També treballen en sensibilització a la població autòctona de Calella.

Associació Planeta: Fundada legalment al 1993. L'objectiu de l'associació és fomentar l'interculturalitat entre autòctons i immigrants, sobretot senegalesos. Pretén fer de pont entre Espanya i Senegal, en matèria de cooperació i desenvolupament. L'idea va sorgir arrel de problemes amb l'ambaixada del Senegal i un grup d'immigrants senegalesos van haver d'organitzar-se per fer pressió. L'associació inclou immigrants i autòctons i els seus objectius principals són lluitar contra la discriminació social, organitzar activitats culturals en col·laboració amb l'Ajuntament. Treballen amb la Federació d'associacions de veïns de Mataró i amb d'altres entitats. L'Ajuntament la recolza.

MEM: Treballen a l'àmbit de Mataró. Molt sensibilitzats en la problemàtica de la integració dels immigrants. Tenen un conveni de col·laboració amb l'Ajuntament, de qui reben subvencions per algunes activitats. Organitzen simposiums sobre 'noves ciutadanes', un curs de posgrau amb la Universitat de Girona 'Ciutadania i inclusió social' per personal docent i tècnic i professionals. Tenen un grup de treball permanent des de fa anys que observa la relació entre el sistema educatiu i la evolució del fet migratori, i fa propostes de millora. Insisteixen en la necessitat d'atendre bé les necessitats bàsiques dels immigrants i preconitzen una major coordinació entre administracions per assolir una veritable integració i cohesió social.

Bona part dels grups de solidaritat tenen projectes de cooperació amb els països d'origen de la població immigrada. De fet, una de les percepcions de la població immigrant es que les entitats de solidaritat autòctones treballen molt més en cooperació internacional i no dediquen prou temps per tractar els problemes locals.

Per **concloure**, podem dir que la difícil acceptació d'altres models de participació social i política diferents als que defineix la nostra pròpia cultura política, està expressant en definitiva, una determinada forma d'entendre els processos i dinàmiques d'integració social que s'espera que protagonitzin aquests col·lectius. Les diferents estratègies associatives que aquests desenvolupen, es troben a mig camí entre la referència a la seva societat d'origen i la interacció amb la societat d'acollida, i les seves expressions acostumen a basar-se en dues lògiques, complementàries entre si encara que no sempre coincidents en el temps: una *lògica instrumental* que s'orienta estratègicament envers els espais i recursos de poder, i una altra *lògica expressiva* fonamentada en el desenvolupament d'estratègies d'afirmació de la identitat col·lectiva. En la primera lògica tenen cabuda aquelles expressions tendents a la reivindicació, negociació i pressió política, enfront a la segona, on es situen aquelles

manifestacions que persegueixen la reafirmació identitaria envers l'interior del col·lectiu.

Hem vist que els col·lectius africans sub-saharians són els immigrants que porten més temps al Maresme i semblen tenir molt arrelada la solidaritat dins les seves comunitats d'origen. Amb el temps i per necessitat de comunicació i d'integració, han sabut traslladar les xarxes de recolzament i ajuda a uns models associatius d'interlocució més propers del concepte d'associació que hi ha a la comarca. Per tant, podríem dir que aquestes entitats, en general, estan a cavall entre una lògica instrumental i una lògica expressiva: els seu objectiu principal sol ser respondre a necessitats sentides a la comunitat per facilitar-ne la integració, però també organitzar activitats lúdiques i culturals que reafirmen la seva identitat.

Hem vist que el col·lectiu marroquí i magrebí en general sembla tenir un concepte de l'associacionisme molt diferent al que es concep a la comarca. Aquesta població immigrant, bona part d'ella arrelada al Maresme des de fa més d'una dècada, sol agrupar-se entorn a l'activitat del culte de l'islam, la qual cosa no equival a parlar d'integrisme religiós, essent aquest un fenomen que mereix un anàlisi molt més profund²⁰. Aquesta disparitat porta sovint a la població autòctona a mirar amb recel aquest tipus d'associacionisme, que respondria a l'esmentada lògica expressiva: l'islam com a element aglutinador que té com a objectiu reafirmar la identitat del col·lectiu. No obstant això, em vist que el culte religiós no és sempre el referent comú que motiva la creació d'una associació magribina. També hi ha persones d'aquest col·lectiu, en especial dones, que s'agrupen en un model més semblant al de la resta dels immigrants, que segueix una lògica més instrumental: un espai d'intercanvi d'inquietuds i de recerca de solucions amb la seva integració i la dels seus fills com a objectiu principal.

El nivell d'associacionisme femení autòcton al Maresme és molt baix, i en general, les associacions de dones que existeixen són de caràcter lúdic, social o cultural. Sovint les dones troben moltes dificultats per agrupar-se: autoestima baixa, manca de temps, acceptació de la desigualtat de gènere, etc. Moltes dones immigrants sovint troben moltes més barreres que les autòctones a tots els àmbits de la vida quotidiana, per la qual cosa, l'associacionisme femení dins els col·lectius immigrants, en aquest cas africans sub-saharians i magribins, són una prova de l'esforç i la voluntat de les dones estrangeres de tenir una veu pròpia i d'integrar-se a la societat d'acollida.

²⁰ Jordi Moreras.

Per últim, desconeixem els tipus de xarxes associatives d'altres col·lectius immigrants com poden ser el llatinoamericà, que a més a més es troba fragmentat en diverses comunitats nacionals ben diferenciades (equatorians, colombians i argentins, per citar només els més presents al Maresme), el xinès o el d'Europa de l'Est. Aquesta aparent inactivitat associativa, al menys en el circuit legal i visible, pot trobar una explicació en dos raons de pes: la primera, la situació d'irregularitat que viu gran part dels immigrants d'aquests col·lectius. La segona, la relativa condició de nousvinguts de moltes d'aquestes persones, en especial aquelles procedents de Llatinoamèrica, ja que l'afluència d'aquests immigrants ha experimentat un fortíssim increment en els darrers 2-3 anys (2000-2003).

Així doncs, en "el model *desitjable* d'associacionisme immigrant del qual implícitament s'acostuma a partir, s'espera que predomini una lògica instrumental (encara que limitada), per sobre de l'expressiva. Es a dir, des del punt de vista de la integració d'aquests col·lectius, es formula la presumpció de que la seva participació social és sempre preferible al desenvolupament exclusiu d'expressions internes de reafirmació identitària." Hem vist que el model d'associació que predomina dins el col·lectiu magribí sembla no ser el més *desitjable*, precisament perquè no cerca tant participar a la vida comunitària de la societat d'acollida que no sempre és particularment *acollidora*, sinó que pretén reafirmar la seva identitat per tal de recuperar un mínim d'elements que li permeti recrear un xarxa d'ajuda mútua com a element de suport en el difícil procés de la integració. "Es per això que no s'entén que una mesquita, com a espai social i religiós, pot estar contribuint activament a la integració i articulació comunitària d'un col·lectiu aparentment dispar i heterogeni, o que pugui convertir-se també en el seu interlocutor davant els poders públics. Es més, no només el model d'integració que expressa un espai associatiu com aquest es defineix com a diferent al que planteja la societat occidental, sinó essencialment com el seu oposat."

Seria doncs necessari replantejar els diferents conceptes d'integració que estan presents en aquestes formulacions i en els models d'associacionisme que es proposen, entenent que la presència del factor religiós en la natura d'aquestes expressions associatives, no necessàriament suposa un "pas enrera" en la integració social d'aquests col·lectius, sinó precisament la manifestació de la seva evolució comunitària."²¹

²¹ Jordi Moreras.

IV.10. CULTE RELIGIÓS MUSULMÀ

²²La presència musulmana a Catalunya, com a realitat que és percebuda com a conseqüència de la sedentarització de fluxos migratoris provinents del Magrib, de l'Àfrica, de l'Orient Mitjà i d'Àsia, planteja tota una sèrie d'interrogants entorn la convivència multicultural i sobre la capacitat integradora del nostre país.

Expressió del seu grau d'assentament, aquests col·lectius comencen a formular les primeres demandes a les administracions locals, en especial als ajuntaments, que sovint es troben sense experiències de referència i eines que puguin guiar la seva acció. Aquestes demandes ja no poden ajustar-se al marc que havia estat definit fins ara per part d'aquestes administracions per atendre la immigració, i per tant impliquen la revisió dels canals de resposta establerts prèviament. S'obre un nou àmbit d'intervenció, on la manca d'experiències properes sovint acaben generant dubtes entorn de quines han de ser les respostes institucionals més adequades. Unes respostes que, no cal oblidar-ho, en més d'una ocasió es troben condicionades per les reaccions que puguin provocar en la resta de la ciutadania.

Els processos d'institucionalització i de configuració associativa que s'observen en el si de les comunitats musulmanes a Europa són un dels principals indicadors que expressen, no només el seu assentament sinó també la seva evolució qualitativa com a comunitats reconstruïdes en la diàspora. L'aparició de federacions i organitzacions islàmiques que, assumint la representació dels diferents col·lectius musulmans a Europa, reclamen el reconeixement social i polític de la seva presència, obre un nou terreny d'estudi de les relacions polítiques en el marc d'una societat plural.

Aquesta institucionalització, com a una experiència més del procés de desplaçament cultural que afronten aquests col·lectius, i que els situa en una continuada negociació entre la hibridació i l'autenticitat, es troba formalment delimitada, tant pels marges (sovint estrets) que són formulats per l'existència d'un determinat marc legal de lleis i regulacions, com per l'acció de les diferents administracions polítiques, així com també per l'existència de cada cop més actors individuals i organitzacions interessades en el desenvolupament d'un espai musulmà a Europa. No obstant, l'existència de diferents models de relació entre l'Estat i les diferents confessions religioses a Europa, totes elles fruit d'un passat històric sovint traumàtic, formula una primera heterogeneïtat de contextos que poden ser més o menys propicis al desenvolupament d'aquests

²² **Jordi Moreras**, 'Islam i àmbit local: proposta formativa entorn a la presència musulmana a Catalunya'. 2003.

processos d'institucionalització comunitària de l'islam a Europa. Per altra banda, el fet de que no tots els països europeus hagin reconegut legalment l'islam i l'hagin equiparat a la resta de confessions reconegudes, dificulta encara més aquest procés. En aquest cas, Espanya s'ha avançat a la resta de països europeus a través de la signatura de l'Acord de Cooperació entre l'Estat espanyol i la Comissió islàmica d'Espanya al 1992.

Malgrat la gairebé inexistència d'aquest marc legal, les administracions polítiques europees no poden obviar els reptes que formula aquesta presència. A nivell general, de les seves respostes polítiques es poden extreure tres primeres conclusions: la primera d'elles destaca la dificultat amb que es troba tota intervenció política per trobar un interlocutor vàlid de la comunitat musulmana davant les administracions públiques. L'heterogeneïtat comunitària, així com les tensions i disputes internes per fer-se amb aquesta representació, compliquen summament la determinació d'aquesta figura. En segon lloc, i com a conseqüència del procés de descentralització política que protagonitzen determinats Estats europeus, sembla evident que els poders locals es converteixen en els principals interlocutors davant les formes de representació comunitària musulmana, ja siguin formals o informals, que estan presents en el seu àmbit territorial immediat. Per tant, els acords als que s'arriba, no sempre són globals o aplicables a un àmbit nacional, sinó que acostumen a circumscriure a un determinat context local, ja sigui municipi, regió o comarca, el que permet que aquestes administracions siguin les que acabin tenint una capacitat decisòria final. L'existència d'un marc legal nacional sovint no impedeix, però, una interpretació laxa per part d'aquestes instàncies locals, d'acord amb la seva realitat específica. Per últim, els principals temes que centren els debats i discussions presents en aquestes negociacions acostumen a girar entorn a les demandes per garantir el reconeixement de determinades pràctiques vinculades amb el culte musulmà: la concessió de permisos per l'obertura de mesquites, així com d'altres centres de culte i cementiris; la demanda d'un ensenyament religiós musulmà dins el sistema educatiu públic; el fet que es garanteixi l'existència d'aliments halal en determinats espais públics com escoles, hospitals, casernes militars i presons; entre d'altres demandes. (...)

Les noves demandes que implícita o explícitament formulen les comunitats musulmanes a les administracions locals, obren una nova etapa en la comprensió i percepció per part d'aquestes de la presència immigrant a Catalunya, i en aquest cas, al Maresme. Són novedoses perquè ja no s'adeqüen al marc que fins llavors les institucions polítiques han anat creant per donar resposta a una presència immigrant numèrica i socialment no gaire notòria. Un marc en el qual les intervencions preferents

se situaven en el terreny assistencial, educatiu i formatiu, i on els aspectes relacionats amb la cultura dels col·lectius immigrants acostumaven a ser relegats a l'ambigu espai de les celebracions lúdico-multiculturals. Demanar un permís municipal per poder utilitzar un espai o equipament públic per celebrar l'oració final del ramadan, o sol·licitar que es reservin algunes parcel·les en el cementiri municipal pels difunts musulmans, no són demandes que poden rebre una resposta per part de les administracions locals d'acord amb el marc anterior.

Unes i altres respostes, formulades en el context local d'un municipi o comarca, acaben incorporant-se en ocasions dins del terreny de disputa política d'aquest àmbit. La demanda sol·licitada per les comunitats musulmanes, la reacció dels veïns davant d'ella, i la influència externa d'altres actors i entitats, condicionen la pertinent resposta per part d'aquestes administracions, dins del marc de la pugna política definida en aquest territori concret. En més d'una ocasió (tal com hem pogut veure en contextos propers), la politització de les demandes d'aquests col·lectius les ha transformat en matèria d'aspra discussió, on el que menys importava probablement, era donar una resposta a elles, i on han aflorat altres qüestions prèvies ja presents en la vida política local. El tancament d'una mesquita, la cessió d'unes instal·lacions esportives per a la celebració d'una festivitat musulmana, o la negativa de reservar un espai per musulmans en el cementiri, han servit com arguments per a la crítica de l'oposició política, per a que determinades associacions de veïns i de comerciants es reafirmessin en la denúncia d'un presumpte "tracte favorable" envers els col·lectius immigrants, o per a que altres entitats –no sempre ubicades en aquests municipis– titllessin de "racista i xenòfoba" l'actuació del consistori respectiu.

El caràcter novedós de les demandes que es formulen des de les comunitats musulmanes posen en evidència el desconeixement de les administracions locals davant les qüestions que ara se'ls hi plantegen. La manca d'experiències compartides sobre aquest tema ha generat fins el moment una heterogènia resposta. A partir de la nostra recerca, però també a través d'altres estudis, es poden recollir alguns exemples d'actuació que ens permeten elaborar una primera tipologia, un triple perfil de reaccions de les administracions locals catalanes davant les demandes formulades pels col·lectius musulmans: en primer lloc, podríem trobar les respostes clarament negatives, que solen justificar-se per motius tècnics o jurídics, però de les traspua a vegades un profund recel envers l'aparició d'espais de culte musulmà al seu territori. Un segon tipus de resposta mostraria una certa indiferència, en que les administracions es mostren poc disposades a satisfer-les, però que llur resposta no s'expressa d'una manera obertament negativa. Per últim, s'observa també el

desenvolupament de respostes positives i que responen favorablement a aquestes demandes, seguint una línia de respecte vers aquesta diversitat, pròpia d'un determinat discurs multiculturalista.

Tots tres perfils també hi són presents en les reaccions que adopten les administracions locals davant les demandes que es plantegen des dels col·lectius immigrants en general. Llavors, en què es diferencien de les que es donen als musulmans? Possiblement la resposta a aquest interrogant la podríem trobar entorn a la noció d'integració que, malgrat la seva inconcreció i manca de definició, està present en el conjunt d'iniciatives (en alguns casos seria una mica agosarat parlar de "polítiques") que es duen a terme en el terreny de l'acollida de la immigració al nostre país. Algunes de les demandes que formulen els col·lectius musulmans, algunes de les situacions que es deriven de la seva presència en contextos socialment tant sensibles com l'escola o l'espai urbà, contribueixen a posar en qüestió els models d'integració d'aquests nousvinguts que des de la societat catalana s'han formulat.

A Catalunya i a la resta de l'Estat espanyol s'observa com en els darrers anys es produeix una progressiva adequació de les estructures legals i administratives per fer front a la presència estrangera. Després d'habilitar els procediments adients per controlar els fluxos migratoris d'entrada al país, cada cop sembla més evident que cal plantejar qüestions més relacionades amb la integració social d'aquests col·lectius ja assentats al nostre país. No obstant, la manca d'una formulació clara del model d'integració, tant a nivell nacional com local, i que en principi ha de guiar aquestes intervencions, fa que aquestes sovint s'envoltin d'una evident ambigüitat. En absència d'un model més o menys clar, l'opció que resta és el model per eliminació: potser sigui més fàcil assenyalar allò que no és integració, que allò que si ho és. Per tal de mantenir aquest argument es sol recórrer al cúmul d'estereotips que habiten en el nostre subconscient col·lectiu, i en el que s'acumulen exemples de models oposats a allò que entenem que és acceptable per viure en societat, en la nostra societat. Sens dubte, un lloc destacat en aquest panorama d'imatges en negatiu l'ocupa la figura del musulmà, amb el que després de segles de convivència no sempre pacífica hem construït una alteritat compartida. Si d'acord amb la percepció social, els musulmans – per definició- expressarien el contrari dels nostres valors (racionalitat vs. Fe cega; democràcia vs. Fanatisme; llibertat vs. Intolerància, etc.), la seva presència no podria ser vista sinó com una inquietant amenaça per a la nostra societat.

Aquests recels es troben també presents entre els agents socials i polítics que intervenen sobre el terreny. Una forma de poder apreciar aquest recel, també compartit per altres perfils professionals (entre d'ells, el dels investigadors socials), la

podem trobar en la difícil acceptació dels models associatius que en especial formulen els col·lectius musulmans”.

IV.10.1. CULTE MUSULMAN AL MARESME

Hi ha al menys 12 espais de culte ó oratoris musulmans a la comarca del Maresme: a Calella, Malgrat, Canet de Mar, Arenys de Mar (2), Mataró (3), Vilassar de Mar, Premià de Mar, El Masnou i Alella.

“A Catalunya no n’hi ha cap mesquita de nova planta, i l’obertura d’aquests espais és iniciativa dels membres de la pròpia comunitat abans que resultat d’una ingerència externa. La manca de recursos de que aquests disposen fan que s’habilitin precàriament espais reduïts, que no disposen de les millors condicions (sobretot de seguretat) per a la pràctica religiosa col·lectiva, i que són insuficients per reunir al col·lectiu. Per altra banda, són espais que es situen en un nivell d’invisibilitat en l’espai urbà. Aquests espais acostumen a trobar-se en una situació alegal: no sempre disposen de la llicència municipal d’obertura, i encara que bona part d’ells es troben acollits a un estatut d’associació cultural, menys d’una tercera part estan inscrites com associació religiosa, no podent gaudir dels beneficis fiscals i de reconeixement que recull la llei de 1992. A Catalunya n’hi ha entre 130 i 140 oratoris musulmans. En les localitats on hi resideixen col·lectius magribins, africans, pakistanesos o bangladeshis, és habitual trobar un espai d’aquestes característiques. A vegades s’hi troben localitats amb més d’un oratori, el que és indicador de la heterogeneïtat existent en el col·lectiu.

En alguns dels municipis del Maresme hi ha hagut algunes polèmiques veïnals motivades per la presència d’espais de culte musulmà en el seu territori, com per exemple Mataró, Premià de Mar i Canet de Mar.”²³

A Mataró, hi ha hagut problemes per aglomeració de gent entorn als locals d’oració, arribant a unes 400 persones a dins i a fora. Dos d’aquests locals son ara per ara bastant espaiosos i semblen reunir unes condicions mínimes de seguretat. No obstant això, la població musulmana hagués preferit poder construir una mesquita de veritat en un terreny que ja havia estat cedit per l’ajuntament, però grups de veïns es van manifestar en contra i el projecte va quedar aturat. Aquesta demanda frustrada dels col·lectius d’immigrants musulmans va fer sorgir brots latents de racisme i xenofòbia que les autoritats municipals han tractat d’apagar. En concret, dins el Pla per a la Nova Ciutadania, es va fer un pacte per resoldre el conflicte sobre l’oportunitat o no de

²³ **Jordi Moreras**, ‘Islam i àmbit local: proposta formativa entorn a la presència musulmana a Catalunya’. 2003.

construir mesquites als barris. Aquest pacte ha estat l'inici d'un nou procés important d'interlocució i implicació de totes les parts afectades: veïns, comunitat islàmica i ajuntament. No solament ha servit per dialogar i concedir un espai específic per practicar el culte de l'islam, sinó que ha traçat un marc més ampli de valors compartits i de convivència. El resultat concret ha estat la signatura de convenis de col·laboració.

V. L'ESCENARI I LES PROPOSTES D'ACTUACIÓ PEL PLA COMARCAL D'IMMIGRACIÓ AL MARESME.

V.1. L'ESCENARI.

V.1.1. Població

- El flux immigratori al Maresme no s'ha aturat, a pesar del control de fronteres i les dificultats per legalitzar la situació i tenir un permís de residència i treball. La taxa de variació del any 2001 al any 2002 de població de procedència estrangera és d'un 41,8%. I a 2002 representen un 7% sobre la població total del Maresme.
- Un 3,62% procedeixen del continent africà on podem també trobar el que s'anomena segona generació, i un 1,49% de Sud Amèrica, grup amb data d'arribada més recent, especialment a partir del any 2000.
- En conjunt el nombre d'homes i dones immigrades es distribueix en un 63,7% i un 36,3% respectivament en l'any 2002. Però si, segreguem els dos grups majoritaris, en el cas del i les africans la proporció de homes és d'un 65% i 35% de dones, i en el cas del col·lectiu Sud Americà els homes representen un 42% al front d'un 58% de dones.
- La població immigrada és una població majoritàriament jove i en edat laboralment activa, ja que el tram d'edat entre 16 i 64 anys representa un 77,86%.

V.1.2. Situació legal

- Les dificultats i, en molts casos, la impossibilitat de legalitzar la situació de la població immigrada que està empadronada al Maresme fa créixer de manera significativa el nombre de persones en situació d'inseguretat jurídica i laboral.
- La situació d'il·legalitat impossibilita l'accés al treball i en conseqüència, qualsevol tipus de millora material en la situació personal (habitatge, alimentació, educació i qualitat de vida).
- Las Administracions locals s'enfronten al repte de compensar els problemes derivats de aquesta situació, a través de ajuts socials, d'orientació i informació, amb un grau d'especificat en els aspectes tècnic – jurídics, que molts dels professionals desconeixen.

- La integració social de les persones immigrades s'enfronta als límits jurídics, que excedeixen la voluntat d'actuació de les administracions locals, i a la vegada genera un efecte retroactiu en la població autòctona.
- Encara que l'empresari desitgi i necessiti legalitzar als seu treballadors i treballadores, en la majoria dels casos el Regiment General de la Llei de Estrangeria no ho permet, i els temps de tràmit no són congruents amb les necessitats del seu negoci o activitat, en els sectors productius que requereixen de aquest treballadors i treballadores.
- Tot plegat contribueix a la precarietat laboral i l'economia submergida i situa a la població immigrada com un col·lectiu en desavantatge i exclusió social.

V.1.3. Treball.

- Pel que fa a la situació laboral en general, al Maresme la situació d'atur és molt menys greu que a Catalunya en general, potser degut a que l'economia submergida amb treballadors 'sense papers' és molt més important. Dels 2.532 usuaris atesos al CITE Mataró, un 85.94% treballen. Predominen els treballadors sense contracte, en feines temporals, en un 63,10 % dels casos. Només el 36.90% manté relació laboral amb contracte. A Catalunya, dels 12.193 casos atesos, només un 58.76% està treballant (46.72% amb contracte, 53.28% sense).
- Pel que fa els sectors d'activitat laboral, les dades del CITE extretes de la mostra de 2.176 usuaris que treballen a la comarca, evidencien la construcció com a sector que absorbeix la major part dels treballadors masculins, si tenim en compte que el percentatge sense discriminació de gènere és un 18.24%. Una altra dada aproximativa que reforça aquestes dades és la estimació de que el 70% dels homes bissau guineans residents a la comarca treballen en l'esmentat sector. Molt proper en percentatge d'usuaris que treballen, citarem el servei domèstic, que dona feina a un 19.16% dels mateixos usuaris. Seguint la mateixa lògica, podríem afirmar que una gran proporció de les dones immigrants que treballen ho fan en aquest sector. D'altra banda, la afluència de turisme a la regió a la temporada d'estiu, contribueix a que l'hoteleria ocupi un important tercer lloc clau (17%) com a sector d'ocupació dels treballadors estrangers usuaris del CITE Mataró. Per últim, l'agricultura dona feina a un 12% dels mateixos efectius.
- També es menciona la jardineria, les indústries tèxtil i altres, i val a dir que fins fa poc, sembla ser que la indústria era un sector pràcticament impermeable als

col·lectius d'immigrants. Però sobretot es manté la tendència pel que fa al pes que ocupen la construcció (homes) i el servei domèstic (dones).

- Les dones africanes subsaharianes, i sobretot magribines, ho tenen cada cop més difícil per trobar feina en aquest sector. Les dones immigrants llatinoamericanes, que han incrementat molt el seu nombre en els darrers 2 anys, les estan desplaçant, ja que les famílies autòctones les solen preferir per proximitat cultural i facilitat de comunicació (idioma, menjar, costums, etc.). Les mares marroquines amb fills petits no solen treballar.
- La construcció ha estat molt més desenvolupada als darrers anys a l'àmbit de Mataró i al Baix Maresme. Aquest fenomen pot ser un dels motius principals de l'efecte 'crida' de població immigrant no qualificada en els darrers anys, sobretot pel que fa del col·lectiu marroquí masculí. En aquest sentit, aquest desenvolupament no és previsible que s'aturi en els pròxims anys, com tampoc ho és l'afluència d'aquesta població estrangera, si bé canviarà d'àmbit territorial, i començarà a tenir un major protagonisme a l' Alt Maresme en detriment dels altres dos àmbits territorials, com ja s'observa els darrers anys.
- L'increment de la formació de la població, la millora de la qualitat de vida i l'accés de la dona al mercat del treball ha desplaçat en gran mesura aquesta economia submergida cap a la població immigrant (això es veu clarament al servei domèstic) i sobretot cap aquells que no tenen legalitzada la seva situació, que per tant no poden accedir al mercat de treball formal.
- Moltes de les persones que ara treballen de manera informal son immigrants, als quals els resultarà molt més difícil, per no dir impossible, entrar al mercat de treball regulat: la llei d'estrangeria vigent (8/2000), ara per ara impossibilita, excepte alguns casos, la regularització de tots aquells treballadors estrangers il·legals que són a la comarca i que ens és molt difícil quantificar. Això contribueix directament a crear bosses de marginació i pobresa entre la població immigrant que veu la seva economia cada cop més precària. Aquestes persones no treballen per complementar ingressos, sinó que depenen exclusivament d'aquestes activitats, la qual cosa implica que la situació sigui, en termes socials, significativament més negativa.
- Altra dificultat destacada al mercat de treball a la comarca, que afecta directament la inserció laboral dels immigrants, tinguin o no 'papers': la **formació**. Es troben amb la limitació dels cursos de formació ocupacional, restringits a persones que tenen permís de residència i de treball. Molts joves

marroquins, per exemple, que són sense dubte el col·lectiu en major risc d'exclusió, arribats de manera il·legal o bé per reagrupament familiar (la majoria, ja ho hem dit, arriben d'àrees rurals, sense escolarització, no parlen castellà ni català, etc.) es troben en la impossibilitat (els primers) o la dificultat (els segons, fins que troben una oferta de treball i aconsegueixen el permís) de poder inscriure's en cap curs de formació ocupacional, ja que aquests són tots subvencionats. Els col·lectius d'immigrants demanen que les autoritats ofereixin més cursos d'ocupació, sobretot per joves i dones (geriatria, restauració, neteja industrial, etc) i que en flexibilitzin els criteris de selecció, ja que sovint l'oferta es per a menors de 25 anys i es demana el permís de treball.

- També per a la població immigrant que arriba amb títols universitaris (increment d'aquest tipus d'immigració al 2002, sobretot de Sudamèrica i en particular argentins) es gairebé impossible aconseguir un treball que correspongui a la seva formació acadèmica. Els tràmits d'homologació de títols son interminables.
- El col·lectiu immigrant apareix amb força com un dels principals destinataris de les polítiques de suport i inserció laboral, sense oblidar els col·lectius que tradicionalment han estat l'objecte d'aquest tipus de polítiques, com la població femenina, els joves, els aturats de llarga durada i els col·lectius amb risc d'exclusió social.

V.1.4. Habitatge

- Si bé el problema de l'accés a l'habitatge (poca oferta, encariment excessiu de preus, poc habitatge social) afecta des de fa uns anys a la totalitat de la població del Maresme, i en general de tota Catalunya, les dificultats amb que es troben els immigrants a l'hora de voler llogar un habitatge son encara més nombroses. El problema de l'habitatge es un dels principals obstacles per gaudir d'una vida digna al Maresme.
- Les principals dificultats que enfronten són:
 - l'encariment dels preus dels lloguers, que afecta molt als immigrants, que solen cobrar salaris més baixos que els autòctons,
 - sovint, la seva situació d'irregularitat legal.
- Les condicions que els propietaris demanen no corresponen a la realitat que viuen els immigrants, sobretot si son nouvinguts i no coneixen a ningú: avals, contractes de treball, permisos de residència

- situacions de discriminació i racisme a l'hora de buscar pis. Moltes persones autòctones no volen llogar pisos a estrangers, per diferents raons, i si ho fan, sovint son habitatges en males condicions, i fins i tot es troben casos de garatges i magatzems llogats com a habitatges.
- Les dificultats expressades, desemboca en una situacions com:
 - La 'guetització' en alguns sectors de certs municipis. La concentració de certs col·lectius d'estrangers en un barri, carrer o bloc de pisos determinats, comporta a vegades el sentiment de recel i por per part de la població autòctona, que sovint acaba canviant de domicili.
 - A compartir pis amb masses persones o a llogar habitacions en pisos compartits. La convivència, però, sol ser difícil, sobretot quan varies famílies, amb les seves normes i codis de comunicació diferents, han de conviure.
 - Molts immigrants nous viuen en pensions i això els impedeix empadronar-se i, per tant sol·licitar la targeta d'atenció sanitària.
 - Molts immigrants que en un principi pensaven quedar-se a viure en algun dels municipis més petits, van haver de renunciar a la idea i van marxar a viure a nuclis urbans més importants, on la oferta pot ser més variada.
 - En alguns municipis comença ha haver un problemes de barraquisme.
 - Pels pocs immigrants que s'ho poden permetre, perquè porten més temps al Maresme i han assolit una certa estabilitat econòmica, optar per comprar un pis de propietat es un gran risc, al comprometreu-se amb una hipoteca, sense una situació de seguretat laboral.

V.1.5. Benestar Social

- Els col·lectius de persones immigrades, són població especialment vulnerable, amb una tendència evolutiva positiva com usuaris de serveis socials locals marcada per les condicions estructurals d'acollida i oportunitats per a la inserció socioeconòmica, determinada per qüestions estructurals compartides amb la població en general, i a més, per un context de inseguretat jurídica - administrativa. Aquesta situació els posa en un lloc de clara desavantatge i els converteix en "competidors" directes dels usuaris autòctons.

- Malgrat tot, la població immigrada no és majoritària com beneficiaris dels serveis socials: al 2002 en el conjunt poblacions de menys de 20.000 habitants representen una quarta part dels usuaris totals, desmentint la percepció expressada d'una manera significativa per una part de la població autòctona, de que els immigrants "es porten totes les ajudes".
- S'assenyala la necessitat d'unificar i millorar els protocols d'acollida, (actualització de la informació dels serveis, de lleis i circuits burocràtics) i involucrar associacions, serveis i recursos en aquesta tasca, per tal de tenir un Pla d'Acollida com una eina compartida que faciliti la informació i la incorporació eficaç a la xarxa normalitzada.
- Les persones immigrades senten que el personal tècnic té dificultats per recollir les necessitats no expressades, per que els seus codis culturals i de comunicació poden ser molt diferents dels de l'usuari/a que tenen davant.
- S'expressa la necessitat que les administracions locals impulsin amb més freqüència cursos de formació sobre realitats culturals diferents, sobre legislació d'estrangeria i tot el que tingui a veure amb problemàtiques específiques dels immigrants estrangers.
- Dispersió de criteris d'intervenció en els diferents municipis. S'apunta que seria important un treball de reflexió i sensibilització amb professionals i regidors/res dels municipis, per tal de compartir visions i poder facilitar una visió més estratègica, de manera que en general, es pogués superar la visió de que la qüestió de la immigració és una qüestió de serveis socials, i impulsar plans transversals.

V.1.6. Educació i formació

- Durant el curs 2001-2002 al Maresme es van matricular un total de 56.559 estudiants -tant en centres públics com privats i en tots els nivells exceptuant el nivell superior- dels quals 2.390 són d'origen estranger, el que representa un 4%.
- És el sector públic qui acull un major percentatge de població d'origen estranger. En els centres públics hi ha una matriculació de 6% de població d'origen estranger, als centres privats de la Comarca, tant sols un 2 %.
- Per nivells educatius, les proporcions de matrícula de la població d'origen estranger es mantenen en proporcions que no superen el 5%, concentrats principalment, en el sector públic i en el tram d'ensenyament obligatori.

- Una mica menys de les tres quarts parts de la població estrangera matriculada es concentra en el tram obligatori de l'ensenyament (primària i ESO), el 21% està matriculat en educació infantil, deixant la suma del batxillerat, i els Cicles Formatius, tan sols en un 6% de la població d'origen estranger.
- En ensenyament predomina la percepció que no hi ha una vertadera política ben pensada i planificada per atendre les necessitats educatives d'aquesta població tan heterogènia, i que els recursos, tant humans com econòmics, son insuficients.
- El nou pla d'acció presentat per la Conselleria d'Ensenyament a mitjans d'abril, que contempla la creació d'un nou departament que s'ocuparà de garantir la integració de la diversitat, sembla no haver estat rebut amb l'entusiasme esperat. Alguns dels tècnics d'ensenyament que treballen en el terreny, expressen que les noves normes del Pla no corresponen amb la realitat del fet migratori a les escoles, i més que dotar-los amb més recursos, senten que s'estan reduint funcions i personal.
- Se'n desprèn una crítica de certs sectors envers la opció fonamental que el govern sembla estar escollint, l'assimilació, al voltant de la llengua catalana, en detriment d'una veritable voluntat d'integració en la diversitat intercultural, tenint només en compte l'aspecte folklòric de les cultures dels immigrants.
- La demanda de cursos d'alfabetització i d'idioma català i castellà per part de la població estrangera és cada cop més important. Hi ha una marcada percepció dels col·lectius d'immigrants que es queixen de la manca de places per les classes d'idioma, sobretot en català. Troben que les administracions de govern no fomenten prou aquest recurs. Les llistes d'espera solen estar col·lapsades, sobretot a Mataró. En els municipis més petits o amb menys població immigrant, no sol haver cap curs de llengua.
- Pel que fa de la formació ocupacional, tant pels joves com per les dones, la oferta és molt limitada i pràcticament nul·la per totes aquelles persones en situació irregular

V.1.7. Joves

- Els joves marroquins són especial objecte d'inquietud i preocupació. La major part, han arribat al Maresme fruit de les gestions de reagrupament familiar. Aquests joves que arriben a Catalunya en una edat força difícil, es troben en una situació sense futur al davant: no parlen la llengua, no tenen estudis (la major part provenen d'àrees rurals), no tenen dret a treballar (tenen permís de

residència, però per aconseguir un permís de treball...), ni tan sols a fer cursos de formació ocupacional. I els PEC i TAE no s'adapten al perfil d'aquests joves, que gairebé ja no tenen edat per estar en el circuit d'educació secundària formal.

- No hi ha cap programa generalitzat d'atenció a aquest col·lectiu més propens a caure en la marginació i la delinqüència. Alguns serveis socials proven de muntar alguna alternativa, on es promouen activitats de lleure pels més grans i reforç escolar pels petits. Però sovint l'interès i la participació son ben limitats ja que els joves no es troben motivats perquè no se'ls ofereix cap sortida professional concreta.

V.1.8. Salut

- En principi, totes les persones immigrades tenen accés a la targeta sanitària pel fet d'empadronar-se, encara que cada cop està costant més trobar un habitatge, digne o no, i per tant les dificultats per empadronar-se. Així, seguint aquesta lògica, semblaria que pot anar en augment el percentatge de població immigrant que no tindria accés a una assistència sanitària de control i seguiment, encara que en casos d'urgència els serveis mèdics no rebutgen l'atenció dels pacients.
- En la major part dels municipis (no sempre en els més petits, menys acostumats al fet migratori), el personal mèdic està força sensibilitzat envers la precària situació de molts immigrants, sobretot dels nouvinguts, i sobre les necessitats específiques que tenen dins l'àmbit de la salut, especialment en el cas de les dones africanes i magrebines, ambdues sovint musulmanes.
- Es van detectar 4 grans grups de problemes de salut relacionats directament amb les característiques específiques dels col·lectius immigrants:
 - Problemes de salut relacionats amb la situació d'immigració i aïllament (idioma, desinformació dels recursos alimentaris, sanitaris i socials, estrès familiar per la marginació, xoc cultural i separació del grup, situació il·legal, dificultats econòmiques, precarietat de l'habitatge, etc).
 - Problemes de salut directament relacionats amb la pertinença a una ètnia determinada (problemes físics inherents al grup, problemes relacionats amb les actituds socioculturals del grup envers els infants i la seva salut).
 - Malalties importades: tenen poc pes en la morbiditat d'aquests grups, però poden representar problemes greus, infravalorats per la família.

- Agreujament dels problemes de salut derivada del rebuig, desinterès o cansament dels professionals: es evident que l'esforç suplementari, sovint dintre del voluntarisme, per que la informació arribi a aquests col·lectius, porta fàcilment al cansament i al desinterès progressiu d'ambdues parts.
- la situació tan difícil dels immigrants en situació irregular fa que molts d'ells pateixin problemes de salut mental, causats per la precarietat econòmica, però també per por, ansietat de que la policia els pugui demanar 'papers' en qualsevol moment i hagin d'enfrontar una ordre d'expulsió.
- La principal necessitat dels serveis sanitaris envers la població immigrant estrangera és fer-li intel·ligible la informació mèdica, tal i com ho estipula la llei. Es valora que ara per ara, el recurs que millor està responent davant d'aquesta necessitat es el servei de mediació, vist com un espai neutre entre població immigrada i societat d'acollida que evita malentesos que provenen tant de la comunicació sovint unidireccional dels autòctons envers els immigrants, com de la defensa exclusiva d'aquests per part d'un intermediari poc objectiu.
- El servei de mediació sembla trobar-se en una situació de saturació i desbordament que coincideix amb l'increment notable de la presència d'immigrants nous en els darrers 3 anys.
- S'han fet propostes i recerca de recursos específics a la Secretaria d'Immigració de la Generalitat, per tal de augmentar el servei de mediació, crear un servei d'atenció al viatger, que indirectament serviria per ampliar l'atenció específica d'algunes malalties patides sobretot per persones immigrades, l'estudi de patologies psico-somàtiques. Aquestes propostes, encara no han tingut resposta.

V.1.9. Vida associativa

- En la majoria del municipis es té la percepció general que no hi ha gairebé un associacionisme actiu i representatiu dels col·lectius immigrants. Més aviat el contacte entre immigrants d'un mateix col·lectiu es fa de manera espontània a certs punts estratègics de trobada.
- Trobem una percepció molt estesa de que el col·lectiu marroquí està poc o gens organitzat i per tant té poca capacitat d'interlocució com a col·lectiu, i en segon lloc, hi ha una forta percepció de que la comunitat marroquina, i magribina en general, quan s'agrupa ho fa entorn al fet islàmic. També es reconeix que els immigrants en general tenen poc temps per dedicar a la vida associativa, tant per la precarietat legal com econòmica que pateixen.

- Els col·lectius africans sub-saharians són els immigrants que porten més temps al Maresme i semblen tenir molt arrelada la solidaritat dins les seves comunitats d'origen. Amb el temps i per necessitat de comunicació i d'integració, han sabut traslladar les xarxes de recolzament i ajuda a uns models associatius d'interlocució més propers del concepte d'associació que hi ha a la comarca.
- La difícil acceptació d'altres models de participació social i política, diferents als que defineix la nostra pròpia cultura política, està expressant en definitiva, una determinada forma d'entendre els processos i dinàmiques d'integració social que s'espera que protagonitzin determinats col·lectius d'immigrants. Les diferents estratègies associatives que aquests desenvolupen, es troben a mig camí entre la referència a la seva societat d'origen i la interacció amb la societat d'acollida, i les seves expressions acostumen a basar-se en dues lògiques, complementàries entre si encara que no sempre coincidents en el temps: una *lògica instrumental* que s'orienta estratègicament envers els espais i recursos de poder, i una altra *lògica expressiva* fonamentada en el desenvolupament d'estratègies d'afirmació de la identitat col·lectiva
- El nivell d'associacionisme femení autòcton al Maresme és molt baix, i en general, les associacions de dones que existeixen són de caràcter lúdic, social o cultural. Sovint les dones troben moltes dificultats per agrupar-se: autoestima baixa, manca de temps, acceptació de la desigualtat de gènere, etc. Moltes dones immigrants sovint troben moltes més barreres que les autòctones a tots els àmbits de la vida quotidiana, per la qual cosa, l'associacionisme femení dins els col·lectius immigrants, en aquest cas africans sub-saharians i magribins, són una prova de l'esforç i la voluntat de les dones estrangeres de tenir una veu pròpia i d'integrar-se a la societat d'acollida
- Desconeixem els tipus de xarxes associatives d'altres col·lectius immigrants com poden ser el llatinoamericà, que a més a més es troba fragmentat en diverses comunitats nacionals ben diferenciades (equatorians, colombians i argentins, per citar només els més presents al Maresme), el xinès o el d'Europa de l'Est. Aquesta aparent inactivitat associativa, al menys en el circuit legal i visible, pot trobar una explicació en dos raons de pes: la primera, la situació d'irregularitat que viu gran part dels immigrants d'aquests col·lectius. La segona, la relativa condició de nousvinguts de moltes d'aquestes persones, en especial aquelles procedents de Llatinoamèrica, ja que l'afluència d'aquests immigrants ha experimentat un fortíssim increment en els darrers 2-3 anys (2000-2003).

V.2. CONCLUSIONS GENERALS SOBRE L'ESCENARI.

Per tal de tenir una certa perspectiva, que ens doni un panorama de cara a poder construir una visió de partida global, podrien assenyalar, en termes generals, les següents conclusions:

1. L'immigració no és un fenomen nou en la Comarca del Maresme. Aquest fet es tradueix en nous reptes des dels diferents nivells del que configura la vida social, econòmica i política del territori. Reptes concrets que es manifesten en els diferents àmbits de la vida de les persones i de les institucions. En la vida social aquest reptes es concreten en la convivència, competitivitat pels recursos, dificultats d'adaptació a les diferències per part de tothom, major visibilització de les mancances socials, etc. I per les institucions en la necessitat de respondre a situacions socials des del món local, a vegades irresolubles a causa de contradiccions marcades pel context polític-legislatiu extralocal, la incorporació de nous serveis com el de la mediació intercultural, necessitat de nous recursos i altres capacitats i destreses professionals relacionades, principalment amb la diversitat cultural, etc.
2. Els discursos socials i les actuacions en relació al fet immigratori són diversos d'acord a la realitat social i la trajectòria d'implicació social i política.

En general, en quan al clima social, es parla d'una coexistència pacífica amb els immigrants, depenen de la visibilització dels col·lectius d'immigrants (a més nombre i concentració, més por), i del seu grau de manifestació i vindicació dels trets identitaris, especialment en el cas dels marroquins, musulmans amb el tema religiós (a més vindicació i evidència de la diferència més rebutjats). El que pot suposar una oportunitat i una major riquesa, esdevé en un perill per la manca de contacte i coneixement mutu.

Les actuacions, en general i a part d'algunes excepcions, són concebudes a partir de la demanda i enfocades a les persones immigrades, amb l'objectiu de facilitar "la seva integració", sota una concepció de procés unidireccional i enmarcada principalment en el àmbit del benestar social. Les actuacions que involucren a la població autòctona, o a la població autòctona i immigrada conjuntament, són minoritàries.

3. El territori mostra una riquesa i una experiència molt rica i rendible des de el punt de vista de les polítiques locals definides i/o aplicades pels ajuntaments,

ja que territorialment, hi ha moltes diferències en quan al abordatge de la qüestió des dels ajuntaments:

- a. Es compta amb un pla com el de Mataró, com proposta i aplicació de polítiques en una evolució discursiva i d'actuació més integrada i basada en principis aplicats de concertació ciutadana, consens polític, participació i coordinació interdepartamental.
- b. Un programa Intermunicipal en l'Alt Maresme, generant espais de reflexió i propostes entre professionals i donant suport a projectes grupals i processos col·lectius, responent a la demanda amb una perspectiva àmplia, però actuant sense un diagnòstic clar i amb una manca d'objectius i principis clars.
- c. Actuacions i experiències concretes a nivell local en alguns municipis, com intents incipients de anar afrontant la realitat, però sense visió i línies estratègiques definides.
- d. I, per últim, l'absència total d'abordatge.

Des d'un altra punt de vista, es compta també amb una sèrie de tècnics/ques i professionals sensibilitzats, amb experiència, bons coneixedors de la realitat i fins i tot, amb una certa formació específica, que construeixen un bon recurs des del punt de vista de la construcció de perspectives i visions globals i concretes.

4. Des del punt de vista de les organitzacions ciutadanes i socials - tant pel que fa associacions i entitats mixtes, d'autòctons i de persones immigrades- es podem identificar algunes de molt significatives per les seves aportacions tant des del punt de vista de la intervenció social, com les aportacions i propostes de caràcter reflexiu, formatiu i propositiu, amb una trajectòria dilatada i significativa. Aquesta qüestió, constitueix una altre font de riquesa en quan a la construcció de processos socials i polítics.

De altre banda, en general, hi ha una percepció molt emmarcada sobre les concepcions de l'associalisme immigrant, en quan a la representativitat i motivacions per associar-se de les persones immigrades, que oculta la seva pròpia diversitat com col·lectius i interfereixen en el reconeixement de aquestes associacions com interlocutores . Així mateix, les associacions de persones immigrades, especialment les de dones, compten amb dificultats afegides pels

condicionaments de gènere. Consideració important, si tenim en compte que, les dones constitueixen, per les seves dinàmiques quotidianes, elements claus vers la comunicació i la integració comunitària.

Des del punt de vista de la participació, quan es plantegen alguns espais de participació, en general, es viuen com espais de poca utilitat real, pel seu caràcter consultiu i sense projecció concreta. La qual cosa, esdevé en un escepticisme respecte a les possibilitats reals de la implicació i la participació.

V.3. PROPOSTES

L'escenari descrit anteriorment, ens dona elements per establir alguns objectius generals que situen l'inici d'un treball polític, tècnic i associatiu, per tal de validar el marc general de situació i establir pautes d'actuació i desenvolupament de polítiques i d'estratègies d'actuació de una manera participativa, en la que a partir de diferents taules de treball, es podran concretar propostes lligades a l'educació, la salut, l'habitatge, la vida associativa,... Realitzant una proposta de treball que no es planteja només per paliar els dèficits que afecten a la població immigrant, sinó generar dinàmiques que permetin una millor cohesió social de tota la població del Maresme.

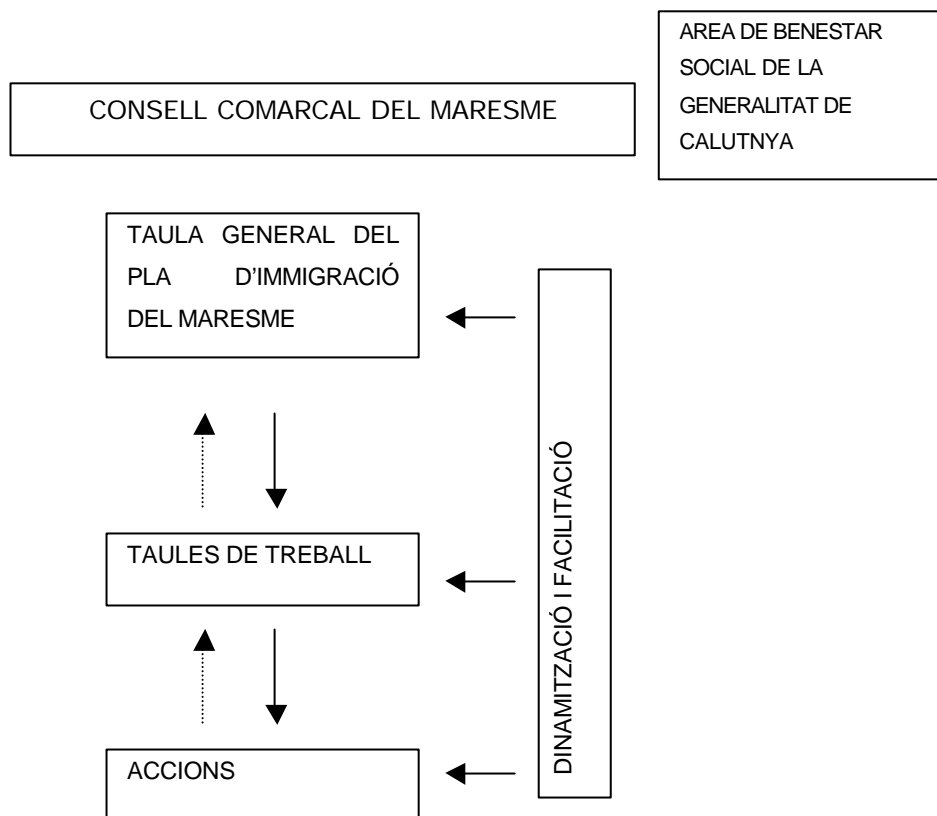
V.3.1. Objectius generals pel que fa el desenvolupament del Pla Comarcal d'Immigració del Maresme.

1. Fomentar la incorporació de tots els actors: polítics/ques, tècnic/ques, persones immigrades i autòctones, en un procés conjunt i de manera activa i corresponsable.
2. Obrir processos que permetin l'intercanvi i la reflexió sobre les experiències a nivell polític, tècnic i social, per tal de generar visions i vies d'actuació efectives, compartides i transversals, i no focalitzades tant sols, des de l'àmbit del benestar social, afrontant la realitat amb la seva riquesa i complexitat, i totes les seves oportunitats.
3. Facilitar la identificació d'eines, recursos i bones pràctiques que s'han de portar a terme per donar resposta a les necessitats i demandes, en relació al fet migratori, dels àmbits de l'educació, la salut, l'habitatge, la vida associativa, etc.

V.3.2. Proposta Operativa.

Per tal d'anar configurant operativament el Pla Comarcal d'Immigració del Maresme, proposem dotar-lo de tres àmbits que es concretarien en una **Taula General** amb amplia participació dels tots els actors (polítics, tècnics/professionals i associacions), que es reuniria trimestralment, com un espai de avaluació, seguiment i consens sobre les línies i actuacions del pla en concret, que es configurarà a partir de les diagnòsis i propostes d'acció de les **Taules de Treball**, que es definiran en funció de les prioritats, àmbits i composició que es decideix des de la Taula General. Les Taules de treball, a la vegada, faran el seguiment i l'avaluació de **les accions** concretes que els correspongui.

Aquests tres àmbits, seran dinamitzats i facilitats per la dinamitzadora del Pla Comarcal d'Immigració del Maresme. La dinamitzadora, a més podrà facilitar accions concretes de formació, suport i altres que es podem desenvolupar de manera puntual. I propiciarà processos de coordinació i comunicació, amb tècnics/ques / professionals del Consell Comarcal i del territori en general, agents claus de la Comarca i l'àrea de benestar social de la Generalitat de Catalunya.

V.3.3. Definició de funcions.

TAULA GENERAL	Aprovació de les propostes diagnòstiques Aprovació de les propostes de treball Constitució de les taules de treball Validació de les avaluacions del treball realitzat
TAULES DE TREBALL	Elaboració d'elements del diagnòstic Realització de propostes d'acció concretes. Seguiment d'accions Avaluació d'accions

V.3.4. Pla treball segon semestre 2003.

Per tal d'engegar el procés de desplegament d'objectius i accions específiques del que serà el Pla Comarcal d'Immigració del Maresme proposem un seguit d'accions que es concretaria de la següent manera:

CONTINGUTS	ACTIVITATS	
Fase1.: - Presentació del estudi - Sensibilització - Motivació a la participació en els espais de treball proposats.	3 actes de presentació del estudi: - A tècnics i professionals dels diferents àmbits i administracions. - Associacions. - Polítics locals.	1 Juny 2003 a 7 de Juliol 2003
Fase 2: - Constitució la d'una Taula General del Pla Comarcal d'Immigració del Maresme. - Definició de competències i metodologia de la Taula. - Determinació de prioritats a abordar. - Definició de les corresponents taules de treball. - Definició dels components de cada taula de treball.	1 sessió de treball amb la participació dels tres actors principals (polítics, tècnics/ques / professionals i associacions)	1 de juliol a 30 Setembre 2003
Fase 3: - Posada en marxa de les Taules de Treball. - Definició d'objectius específics, temporalitat i accions. - Desenvolupament de les seves tasques	Sessions de treball amb cadascuna de les Taules de Treball , en funció del seu pla d'acció. Donar suport logístic i organitzatiu a les taules. - Realització del diagnòstic inicial - Realització de propostes de treball	Setembre 2003- Novembre
Fase 4: 1ª Trobada de seguiment per part de la Taula General del Pla Comarcal d'Immigració	- Validació del diagnòstic - Consens de les primeres propostes de treball - Taules de Treball: continuïtat, reconfiguració cancel·lació o nova creació.	Desembre 2003